

Lausuntoyhteenveto

**luonnoksesta hallituksen esitykseksi
laeiksi vammaisuuden perusteella
järjestettävistä erityispalveluista
(vammaispalvelulaki) sekä
sosiaalihuoltolain muuttamisesta**

KUVAILULEHTI

Julkaisija	Päivämäärä
Sosiaali- ja terveysministeriö	23.10.2017
Tekijät	Toimeksiantaja
Jaana Huhta, STM Jasmiina Pohja, STM Terhi Tulkki, STM	Sosiaali- ja terveysministeriö
	HARE-numero ja toimielimen asettamispäivä
	STM090:00/2016

Muiston nimi

Lausuntoyhteenveto luonnoksesta hallituksen esitykseksi laeiksi vammaisuuden perusteella järjestettävistä erityispalveluista (vammaispalvelulaki) sekä sosiaalihoitolain muuttamisesta

Tiivistelmä

■ Sosiaali- ja terveysministeriön lausuntopyyntöön vastasi yhteensä 162 toimijaa. Valtaosa lausunnonantajista piti vammaislainsäädännön kokonaisuudistusta tarpeellisena. Uudistuksen nähtiin vahvistavan vammaisten henkilöiden yhdenvertaisuuden, osallisuuden ja itsemääräämisoikeuden toteutumista. Subjektiiivisten oikeuksien säilymistä ja tarvelähtöisyyden korostumista pidettiin tärkeänä. YK:n vammaissopimus katsottiin pääosin hyvin huomioon otetuksi.

Vammaispalvelulain soveltamisalaan ja sen rajaukseen liittyvät kysymykset nousivat esiin valtaosassa lausuntoja. Noin puolet lausunnonantajista toivoi selvennystä vammaispalvelulain ja sosiaalihoitolain keskinäiseen soveltamisalaan.

Suurin osa lausunnonantajista piti soveltamisalan rajausta tarpeellisena, jotta palvelut kohdentuisivat lain tarkoituksen mukaisesti vammaisiin henkilöihin. Rajausta pidettiin kuitenkin ongelmallisena perus- ja ihmisoikeusnäkökulmasta.

Palvelukohtaisissa kommentteissa valmennus ja tuki nähtiin tarpeellisena, joskin tarkennuksia vaativana uudistuksena. Henkilökohtaisen avun sekä valmennuksen ja tuen suhdetta toivottiin selvennettäväksi.

Henkilökohtaisen avun sääntelyä pidettiin pääosin tarkoituksenmukaisena. Henkilökohtaisen avun työnantajamallissa maakunnan neuvonta- ja auttamisvelvoitteen katsottiin vaativan selvennystä. Työnantajamallin toivottiin aina olevan käytettävissä.

Vammaisen lapsen asumisen järjestämistä ensisijaisesti oman perheen kanssa pidettiin tärkeänä. Ehdotetun lain ja lastensuojelulain välisen suhteen katsottiin vaativan selventämistä tilanteissa, joissa lapsi asuu oman perheen ulkopuolella.

Liikkumisen tukeen ja palveluihin liittyen esitettiin mm. toiminnallisen alueen ja saattajapalvelun tarkempaa määrittelyä. Matkojen määrän arviointiin toivottiin enemmän yksilöllistä harkintaa.

Yleisesti katsottiin, että vireillä oleva sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämistä koskeva uudistus ja valinnanvapauslainsäädäntö sekä itsemääräämisoikeuslainsäädäntö tulisi huomioida tarkemmin.

Asiasanat

vammaisuus, vammaispalvelut, lausuntoyhteenveto

Sosiaali- ja terveysministeriön raportteja ja muistioita 2017:37	Muut tiedot	
	www.stm.fi	
ISSN-L 2242-0037	Kokonaissivumäärä	Kieli
ISSN 2242-0037 (verkkopublication)	88	Suomi
ISBN 978-952-00-3887-8		
URN:ISBN:978-952-00-3887-8		
http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-00-3887-8		

PRESENTATIONSBLAD

Utgivare	Datum
Social- och hälsovårdsministeriet	23.10.2017
Författare	Uppdragsgivare
Jaana Huhta, SHM Jasmiina Pohja, SHM Terhi Tulkki, SHM	Social- och hälsovårdsministeriet
	Projektnummer och datum för tillsättandet av organet
	STM090:00/2016

Rapportens titel

Sammandrag av utlåtandena om utkastet till regeringens proposition till riksdagen med förslag till lag om särskild service med anledning av funktionshinder (lagen om funktionshinderservice) och lag om ändring av socialvårdslagen

Referat

■ Sammanlagt 162 aktörer besvarade social- och hälsovårdsministeriets begäran om utlåtande. Majoriteten av remissinstanserna ansåg att översynen av funktionshinderlagstiftningen är nödvändig. Reformen bedömdes stärka förverkligandet av jämlikheten, delaktigheten och självbestämmanderätten för personer med funktionsnedsättning. Bevarandet av subjektiva rättigheter och betonet av en behovsbaserad inriktning ansågs vara viktigt. Det ansågs att FN:s funktionsnedsättningskonvention huvudsakligen beaktas väl.

Frågor om tillämpningsområdet för den föreslagna lagen och begränsningen av det togs upp i de flesta utlåtanden. Ungefär hälften av remissinstanserna önskade ett förtydligande av tillämpningsområdet för lagen om funktionshinderservice i förhållande till socialvårdslagen.

Största delen av remissinstanserna ansåg att begränsningen av tillämpningsområdet är nödvändig för att servicen i enlighet med lagens syfte ska riktas till personer med funktionsnedsättning. Begränsningen ansågs dock vara problematisk ur grundrättighets- och människorättssynvinkel.

I de servicespecifika kommentarerna ansågs träning och stöd vara en behövlig ändring, som dock kräver preciseringar. En precisering av förhållandet mellan personlig assistans och träning och stöd önskades.

I regel menades det att regleringen om personlig assistans är ändamålsenlig. När det gäller arbetsgivarmodellen för personlig assistans ansågs det att landskapets skyldighet att ge råd och hjälp bör preciseras. Det önskades att arbetsgivarmodellen alltid ska vara tillgänglig.

Det ansågs vara viktigt att boendet för barn med funktionsnedsättning i första hand ordnas i det egna hemmet. Det ansågs att förhållandet mellan den föreslagna lagen och barnskyddslagen kräver en precision i fråga om situationer där ett barn bor någon annanstans än med den egna familjen.

I fråga om stöd och service för rörligheten föreslogs bland annat en noggrannare definition av aktivitetsområdet och ledsagarservicen. Mer individuell prövning efterlystes beträffande mängden resor.

Allmänt ansågs det att den anhängiga reformen av social- och hälsovården och valfrihetslagstiftningen samt lagstiftningen om självbestämmanderätt bör beaktas bättre i propositionen.

Nyckelord

funktionsnedsättning, funktionshinderservice, sammandrag av remissvar

Social- och hälsovårdsministeriets rapporter och promemorior 2017:37

Övriga uppgifter
www.stm.fi/svenska

ISSN-L 2242-0037
ISSN 2242-0037 (nätpublikation)
ISBN 978-952-00-3887-8
URN:ISBN:978-952-00-3887-8
<http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-00-3887-8>

Sidoantal Språk
88 Finska

Sisällys

1	Tiivistelmä	5
2	Sammandrag.....	7
3	Johdanto	9
3.1	Vammaislainsäädännön uudistaminen	9
3.2	Lausuntopyyntö ja lausunnonantajat	10
4	Arviot yleisistä säännöksistä (1 luku).....	13
4.1	Lain tarkoitus (1 §).....	13
4.2	Soveltamisala (2 §).....	15
4.3	Vammaisen henkilön osallistuminen ja osallisuuden tukeminen (4 §)	21
4.4	Palvelutarpeen arviointi ja asiakassuunnitelma (5 §).....	25
4.5	Päätöksenteko ja palvelujen toteuttaminen (6 §).....	29
5	Arviot erityispalveluista (2 Luku)	32
5.1	Avun ja tuen tarpeisiin vastaavat palvelut (7 §)	32
5.2	Valmennus ja tuki (8 §).....	32
5.3	Henkilökohtainen apu (9 §).....	36
5.4	Henkilökohtaisen avun toteuttaminen (10 §)	39
5.5	Henkilökohtaisen avun työnantajamalli (11 §)	41
5.6	Asumisen tuki ja palvelut (12 §).....	44
5.7	Lasten asumisen järjestäminen (13 §).....	47
5.8	Tuki esteettömään asumiseen (14 §)	53
5.9	Lyhytaikainen huolenpito (15 §).....	55
5.10	Päiväaikainen toiminta (16 §)	57
5.11	Liikkumisen tuki ja palvelut (17 §).....	59
5.12	Liikkumisen tuen ja palvelujen toteuttaminen (18 §).....	61
5.13	Taloudellinen tuki (19 §)	63
6	Arviot muutoksenhausta ja erinäisistä säännöksistä (3–4 Luvut).....	64
6.1	Oikaisuvaatimus, valitus hallinto-oikeuteen ja muutoksenhaku hallinto-oikeuden päätökseen (21–23 §)	64
6.2	Palveluista perittävät maksut (24 §) ja vakuutuslaitoksen korvaus (26 §).....	65
6.3	Voimaantulo ja siirtymäsäännökset (27–28 §).....	65
7	Yleisiä näkökulmia, jatkovalmistelu ja taloudelliset vaikutukset	67
7.1	Yleisiä näkökulmia hallituksen esitysluonnokseen liittyen	67
7.2	Esityksen jatkovalmistelua koskevat huomiot.....	70
7.3	Uudistuksen toimeenpanossa huomioitavaa	71
7.4	Taloudellisten vaikutusten arvioinnista	72
8	Liitteet.....	74
8.1	Lausuntopyyntökysely	74

1 TIIVISTELMÄ

Lausuntopyyntöön otti kantaa yhteensä 162 toimijaa. Lausujista 17 edusti kuntia, 9 erityis-huollon kuntayhtymiä, 9 muita kuntayhtymiä, 8 ministeriötä, 17 valtion viranomaisia tai valti-onhallinnon toimijoita, 66 järjestöjä, 8 vammaispalveluja käyttäviä yksityishenkilöitä, 6 muita yksityishenkilöitä ja 22 ryhmää muut vastaajat. Lausunnot pyydettiin sähköisellä kyselylo-makkeella, mutta myös muulla tavoin toimitetut lausunnot on otettu huomioon.

Valtaosa lausunnonantajista piti vammaislainsäädännön kokonaisuudistusta sekä siihen si-sältyvää vammaispalvelulain ja kehitysvammalain yhteensovittamista tärkeänä ja tarpeellise-na. Uudistuksen nähtiin yleisesti vahvistavan vammaisten henkilöiden yhdenvertaisuuden, osallisuuden ja itsemääräämisoikeuden toteutumista sekä vammaisten lasten ja nuorten ase-maa. Subjekttiivisten oikeuksien säilymistä ja tarvelähtöisyyden korostumista pidettiin tärkeä-nä. Lausunnonantajat olivat pääosin tyytyväisiä YK:n vammaissopimuksen huomioon ottami-seen esityksessä.

Ehdotetun lain soveltamisalaan ja sen rajaukseen liittyvät kysymykset nousivat esiin valta-osassa lausuntoja. Noin puolet lausunnonantajista toivoi selvennystä ehdotetun lain ja sosiaa-lihuoltolain keskinäiseen soveltamisalaan. Lainvalintaan toivottiin selvennystä erityisesti asu-misen ja liikkumisen palveluissa.

Suurin osa lausunnonantajista piti ehdotetun lain soveltamisalan rajausta tarpeellisenä, jotta palvelut kohdentuisivat lain tarkoituksen mukaisesti vammaisiin henkilöihin. Rajausta pidet-tiin kuitenkin ongelmallisena perus- ja ihmisoikeusnäkökulmasta. Samalla ilmaistiin huoli ikääntyvien vammaisten henkilöiden asemasta.

Useat lausunnonantajat pitivät viittaussäännöksiin laadittuja palvelutarpeen arviointia ja muita palveluprosessia koskevia säännöksiä vaikeaselkoisina ja ehdottivat tältä osin vammais-lainsäädännön uudistamistyöryhmän (Valas- työryhmä) ehdotusten palauttamista esitykseen. Osa lausunnonantajista katsoi kuitenkin, että vammaispalvelujen tarpeen arvioinnista ja asia-kassuunnitelman laatimisesta on riittävät säännökset sosiaalihuoltolaissa eikä samoista asioista tarvita sääntelyä erityislaissa.

Valmennus ja tuki nähtiin tarpeellisenä, joskin vielä tarkennuksia vaativana uudistuksena. Osassa lausuntoja sen katsottiin olevan hyvä vaihtoehto henkilökohtaiselle avulle silloin, kun voimavaraedellytys ei täyty. Henkilökohtaisen avun ja valmennuksen ja tuen suhdetta toivot-tiinkin joissakin lausunnoissa selvennettäväksi.

Henkilökohtaista apua koskevaa sääntelyä pidettiin pääosin tarkoituksenmukaisena. Kes-keisenä nähtiin se, että henkilökohtainen apu säilyy vammaisen henkilön itsensä määrittele-mänä. Sijaisjärjestelyjen kirjaamista pidettiin hyvänä uudistuksena. Osa lausunnonantajista katsoi nykyiseen lakiin sisältyvän voimavaraedellytyksen säilyttämisen heikentävän vammais-ten henkilöiden keskinäistä yhdenvertaisuutta. Kuitenkin osa lausujista piti voimavaraedelly-tystä tarpeellisenä, jotta henkilökohtainen apu säilyy vammaisen henkilön itsemääräämisoike-utta turvaavana palveluna.

Useissa lausunnoissa pidettiin positiivisena, että henkilökohtaiseen apuun voi liittyä myös terveydenhoidollisia tehtäviä. Kysymyksiä herättivät kuitenkin rajanveto avustajien ja tervey-denhuollon toimijoiden välillä sekä riittävän perehdytyksen tai koulutuksen varmistaminen henkilökohtaisille avustajille terveydenhoidollisiin tehtäviin.

Henkilökohtaisen avun työnantajamallin käyttämisen edellytyksiin oltiin pääosin tyytyväi-siä. Sen sijaan maakunnan neuvonta- ja auttamisveloitteen, erityisesti palkkahallintoon liitty-vien kysymysten, katsottiin vaativan selvennystä. Työnantajamallin toivottiin useissa lausun-noissa olevan aina yksi henkilökohtaisen avun toteuttamistavoista, minkä kirjaamista lakiin kannatettiin useissa lausunnoissa.

Asumisen tuen ja palvelujen sääntelyyn toivottiin selkeytystä erityisesti suhteessa sosiaali- huoltolain nojalla järjestettäviin asumispalveluihin. Jotkut lausunnonantajat pitivät epäselvänä ehdotetun lain sääntelyä siitä, onko oikeus asumisen palveluihin subjektiivinen oikeus ja ovatko asumispalvelut maksuttomia. Useiden lausunnonantajien mukaan asumisen palvelut tulisi ensisijaisesti järjestää vammaisen henkilön vakituissa kodissa.

Sääntelytavasta tilanteissa, joissa vammaisen lapsi asuu kodin ulkopuolella, saatiin useita erilaisia näkemyksiä. Osa lausunnonantajista katsoi, että vammaisen lapsen asuminen kodin ulkopuolella olisi järjestettävä lastensuojelulain nojalla. Hieman yli puolet lausunnonantajista taas katsoi, että vammaisen lapsen asumisesta kodin ulkopuolella tulisi säätää ehdotetun lain mukaisena palveluna. Ehdotetun lain ja lastensuojelulain välistä suhdetta toivottiin selkeytettäväksi. Hyväänä pidettiin sitä, että vammaisen lapsen asuminen järjestettäisiin ensisijaisesti oman perheen kanssa.

Liikkumisen tuen ja palvelujen osalta otettiin kantaa muun muassa toiminnallisen alueen määrittelyyn, eri vuodenaikojen vaikutukseen vammaisten henkilöiden liikkumisessa ja saattajapalvelun tarkempaan määrittelyyn. Osassa lausunnoista kiinnitettiin huomiota siihen, että vammaisten henkilöiden mahdollisuus käyttää julkista liikennettä vaikuttaa liikkumisen tuen ja palvelujen tarpeeseen. Matkojen määrän arviointiin toivottiin enemmän yksilöllistä harkintaa ja tätä kautta valinnanvapauden parempaa toteutumista liikkumisessa. Lausunnonantajilla oli erisuuntaisia näkemyksiä siitä, miten vammaisen henkilön käyttöön annettavan auton tai auton, jonka hankintaan hän on saanut tukea, tulisi vaikuttaa myönnettäviin kuljetuspalveluihin.

Useissa lausunnoissa katsottiin, että vireillä oleva sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämistä koskeva uudistus ja valinnanvapauslainsäädäntö sekä siihen liittyvä henkilökohtainen budjetti tulisi huomioida paremmin esityksessä. Itsemääräämisoikeuslainsäädännön ja ehdotetun vammaispalveluja koskevan lain suhde tulisi myös ottaa huomioon.

Lausunnonantajat pitivät tärkeänä myös ehdotetun lain toimeenpanoon liittyvää koulutusta ja yhtenäistä ohjausta toimeenpanon tueksi.

2 SAMMANDRAG

Totalt 162 aktörer tog ställning till begäran om utlåtande. Bland de som lämnade utlåtande representerade 17 remissinstanser en kommun, 9 en samkommun för ett specialomsorgsdistrikt, 9 någon annan samkommun, 8 ett ministerium, 17 en statlig myndighet eller en aktör inom statsförvaltningen, 66 en organisation, 8 en privatperson som använder funktionshinder-tjänster, 6 någon annan privatperson och 22 representerade gruppen övriga. Utlåtandena begärdes via ett elektroniskt frågeformulär, men utlåtanden som lämnats på andra sätt har också beaktats.

Majoriteten av remissinstanserna ansåg att översynen av funktionshinderlagstiftningen och den samordning av handikappservicelagen och specialomsorgslagen som ingår i den är viktig och nödvändig. Det ansågs allmänt att reformen stärker förverkligandet av jämlikheten, delaktigheten och självbestämmanderätten för personer med funktionsnedsättning samt ställningen för barn och unga med funktionsnedsättning. Det ansågs vara viktigt att subjektiva rättigheter bevaras och en behovsbaserad inriktning betonas. Remissinstanserna var huvudsakligen nöjda med det hur FN:s funktionsnedsättningskonvention beaktas i propositionen.

Frågor som anknyter till tillämpningsområdet för den föreslagna lagen och begränsningen av det togs upp i de flesta utlåtanden. Ungefär hälften av remissinstanserna önskade ett förtydligande av tillämpningsområdet för den föreslagna lagen i förhållande till socialvårdslagen. Särskilt när det gäller service för boendet och rörligheten önskades det ett förtydligande av valet av tillämplig lag.

Största delen av remissinstanserna ansåg att begränsningen av tillämpningsområdet för den föreslagna lagen är nödvändig för att servicen i enlighet med lagens syfte ska riktas till personer med funktionsnedsättning. Begränsningen ansågs dock vara problematisk ur grundrätthets- och människorättssynvinkel. Samtidigt uttrycktes det oro för ställningen för äldre personer med funktionsnedsättning.

Flera remissinstanser ansåg att bestämmelserna om bedömning av servicebehovet och andra bestämmelser om serviceprocessen som utformats genom hänvisningsbestämmelser är svårtolkade, och föreslog till denna del att förslaget från arbetsgruppen för reformen av funktionshinderlagstiftningen (Valas) återtas i propositionen. En del av remissinstanserna menade dock att det i socialvårdslagen finns tillräckliga bestämmelser om bedömning av servicebehovet när det gäller funktionshinderservice samt om utarbetandet av en serviceplan, och att man inte behöver föreskriva om samma saker i speciallagen.

Träning och stöd ansågs vara en behövlig ändring, som dock ännu kräver preciseringar. I en del utlåtanden ansågs det att träning och stöd är ett bra alternativ till personlig assistans i situationer där resurskravet inte uppfylls. I en del utlåtanden önskade man en precisering av förhållandet mellan personlig assistans och träning och stöd.

I regel ansågs det att regleringen om personlig assistans är ändamålsenlig. Det ansågs vara viktigt att den personliga assistansen fortsättningsvis definieras av personen med funktionsnedsättning själv. Det att vikariearrangemangen tagits in i lag ansågs vara en bra reform. En del av remissinstanserna bedömde att bevarandet av det resurskrav som ingår i den nuvarande lagen försvagar den inbördes jämlikheten mellan personer med funktionsnedsättning. En del av remissinstanserna ansåg dock att resurskravet är nödvändigt för att personlig assistans ska kvarstå som en service som tryggar självbestämmanderätten för personer med funktionsnedsättning.

I flera utlåtanden ansågs det vara positivt att det till personlig assistans även kan anknyta hälsovårdsuppgifter. Gränsdragningen mellan assistenter och aktörer inom hälsovården, samt

det hur tillräcklig introduktion eller utbildning i hälsovårdsuppgifter ska säkerställas för personliga assistenter, väckte dock frågor.

I huvudsak var remissinstanserna nöjda med förutsättningarna för användning av arbetsgivarmodellen inom personlig assistans. Däremot ansågs det att det krävs preciseringar i fråga om landskapets skyldighet att ge råd och hjälp, särskilt i frågor som gäller löneförvaltningen. I flera utlåtanden önskade man att arbetsgivarmodellen alltid ska vara ett av flera sätt för att genomföra personlig assistans, och i flera utlåtanden förespråkades det att detta skrivs in i lagen.

När det gäller regleringen om stöd och service för boendet efterlystes det ett förtydligande särskilt av förhållandet till sådan service för boendet som ordnas enligt socialvårdslagen. En del remissinstanser menade att regleringen i den föreslagna lagen om huruvida rätten till service för boendet är en subjektiv rättighet och huruvida servicen för boendet är avgiftsfri, är otydlig. Enligt flera remissinstanser ska service för boendet i första hand ordnas i det stadigvarande hemmet för personen med funktionsnedsättning.

Flera olika synpunkter inkom på sättet att reglera situationer där ett barn med funktionsnedsättning bor utanför hemmet. En del av remissinstanserna ansåg att boende utanför hemmet för barn med funktionsnedsättning ska ordnas med stöd av barnskyddslagen. Lite mer än hälften av remissinstanserna menade dock att boende utanför hemmet för barn med funktionsnedsättning ska ordnas som service enligt den föreslagna lagen. Ett förtydligande av förhållandet mellan den föreslagna lagen och barnskyddslagen önskades. Det ansågs vara bra att boendet för barn med funktionsnedsättning i första hand ordnas med den egna familjen.

I fråga om stöd och service för rörligheten togs det ställning till bland annat definitionen av aktivitetsområdet, årstidernas inverkan på rörligheten för personer med funktionsnedsättning och till en noggrannare definition av ledsagarservice. I en del av utlåtandena fästes det uppmärksamhet vid att möjligheten för personer med funktionsnedsättning att använda kollektivtrafik inverkar på behovet av stöd och service för rörligheten. Mer individuell prövning efterlystes i fråga om bedömningen av antalet resor, vilket skulle medföra ett bättre förverkligande av valfriheten beträffande rörligheten. Remissinstanserna hade olika uppfattningar om hur en bil som en person med funktionsnedsättning fått till sitt förfogande eller en bil för vars anskaffning personen fått stöd, ska inverka på den färdtjänst som beviljas.

I flera utlåtanden ansågs det att den anhängiga reformen av social- och hälsovården och valfrihetslagstiftningen samt den personliga budgeten som anknyter till den bör beaktas bättre i propositionen. Förhållandet mellan lagstiftningen om självbestämmanderätten och den föreslagna lagen om funktionshinderservice bör också beaktas.

Remissinstanserna ansåg också att det är viktigt med utbildning i anknytning till verkställigheten av den föreslagna lagen och med enhetlig handledning som stöd för verkställigheten.

3 JOHDANTO

3.1 VAMMAISLAINSÄÄDÄNNÖN UUDISTAMINEN

Pääministeri Jyrki Kataisen ja Alexander Stubbin hallitusten ohjelmiin sisältyi vammaislainsäädännön uudistamisen jatkaminen osana sosiaalihuollon lainsäädännön kokonaisuudistusta. Tavoitteeksi asetettiin, että vammaisten henkilöiden tarvitsemista erityispalveluista säädetään uudistetussa erityislaissa, joka koskee yhdenvertaisesti kaikkia vammaisryhmiä. Sosiaalihuollon lainsäädännön uudistamista selvittänyt työryhmä esitti loppuraportissaan syyskuussa 2012, että vammaisia henkilöitä koskevassa erityislainsäädännössä sovitettaisiin yhteen eri vammaisryhmien yhdenvertaisten palvelujen turvaamiseksi nykyinen laki vammaisuuden perusteella järjestettävistä palveluista ja tukitoimista (380/1987, jäljempänä vammaispalvelulaki) sekä laki kehitysvammaisten erityishuollosta (519/1977, jäljempänä kehitysvammalaki).

Sosiaali- ja terveysministeriö asetti 3.5.2013 työryhmän, jonka tehtävänä oli sovittaa yhteen nykyinen vammaispalvelulaki ja kehitysvammalaki uudeksi vammaispalveluja koskevaksi erityislaiksi eri vammaisryhmien yhdenvertaisten palvelujen turvaamiseksi. Tehtävänä oli myös selvittää muut vammaispalveluja koskevan lainsäädännön uudistamistarpeet. Työryhmän ehdotus tuli laatia hallituksen esityksen muotoon. Vammaisia henkilöitä koskevan sosiaalihuollon erityislainsäädännön uudistamista selvittänyt työryhmä päätti työnsä huhtikuussa 2015 ja ehdotti loppuraportissaan lainsäädäntöä uudistettavaksi säätämällä laki vammaisuuden perusteella järjestettävistä erityispalveluista. Laki täydentäisi sosiaalihuollon yleislakina sovellettavaa sosiaalihuoltolakia (1301/2014). Vammaisten henkilöiden tarvitsemaan terveydenhuoltoon ja lääkinnälliseen kuntoutukseen sovellettaisiin terveydenhuoltolakia (1326/2010).

Pääministeri Juha Sipilän hallituksen ohjelman mukaan edellisen hallituskauden aikana käynnistynyttä vammaispalvelulainsäädännön uudistusta jatketaan. Vammaislainsäädännön uudistamisen tavoitteena on lainsäädännön kokonaisuudistus, jossa nykyinen laki vammaisuuden perusteella järjestettävistä palveluista ja tukitoimista ja laki kehitysvammaisten erityishuollosta yhdistetään yhdeksi vammaisten henkilöiden erityispalveluja koskevaksi laiksi, joka turvaa tarveperusteisesti eri vammaisryhmien yhdenvertaiset palvelut. Nykyiset vammaispalveluja koskevat erityislaicit kumotaan. Kehitysvammalain säännökset tahdosta riippumattomasta erityishuollosta sekä erityishuollossa toteutettavista rajoitustoimenpiteistä siirretään valmisteltavana olevaan yleislakiin, jonka on tarkoitus tulla voimaan yhtä aikaa uuden vammaispalveluja koskevan erityislain kanssa.

Esityksessä ehdotetaan säädettäväksi laki vammaisuuden perusteella järjestettävistä sosiaalihuollon erityispalveluista. Laki täydentäisi sosiaalihuollon yleislakina sovellettavaa sosiaalihuoltolakia. Vammaisten henkilöiden tarvitsemaan terveydenhuoltoon ja lääkinnälliseen kuntoutukseen sovellettaisiin terveydenhuoltolakia. Lisäksi vammaiset henkilöt olisivat oikeutettuja muun sosiaali- ja terveydenhuollon erityislainsäädännön mukaisiin palveluihin ja tukeen.

Uutta lakia sovellettaisiin henkilöön, joka tarvitsee pitkäaikaisen vamman tai sairauden aiheuttaman toimintarajoitteen johdosta välttämättä ja toistuvasti apua tai tukea tavanomaisessa elämässä. Maakunnan olisi järjestettävä laissa tarkoitettuja erityispalveluja, jos vammaisen henkilö ei saisi muun lain nojalla etunsa mukaisia, riittäviä ja sopivia palveluja. Lähtökohtana erityispalvelujen järjestämiselle olisi pitkäaikaisen vamman tai sairauden aiheuttamasta toimintarajoitteesta seuraava avun tai tuen tarve. Sen sijaan diagnoosi ei määrittäisi palvelujen saamista. Lakia ei sovellettaisi henkilöön, jonka avun tai tuen tarve johtuu pääasiassa korkean iän myötä alkaneista, lisääntyneistä tai pahentuneista sairauksista tai vammoista taikka korkeaan ikään liittyvästä rappeutumisesta.

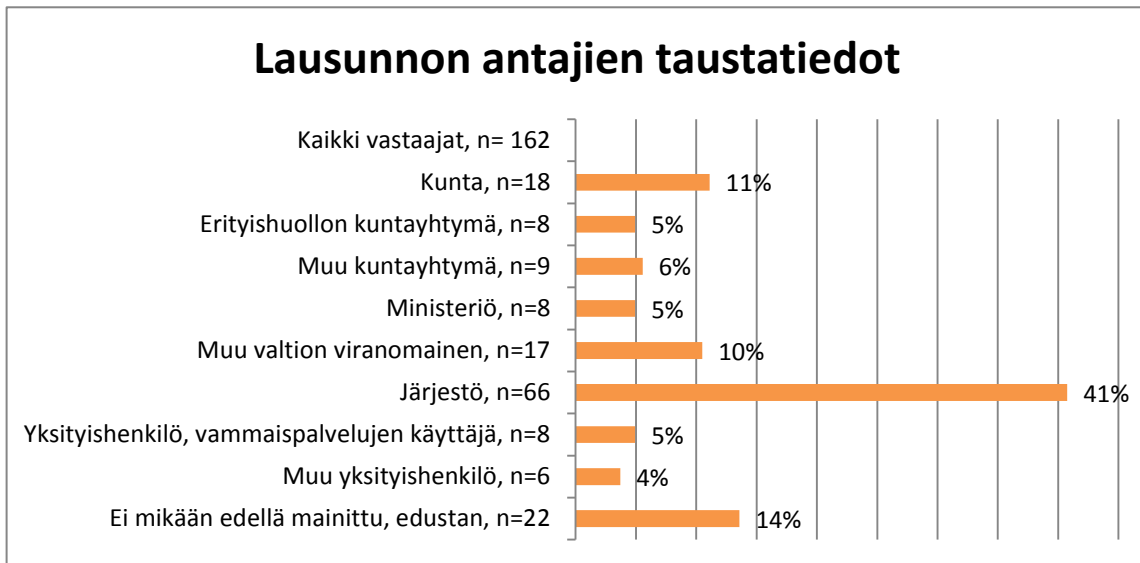
Lain tarkoituksena olisi toteuttaa vammaisen henkilön yhdenvertaisuutta, osallisuutta ja osallistumista yhteiskunnassa sekä ehkäistä ja poistaa esteitä, jotka rajoittavat yhdenvertaisuuden saavuttamista. Lain tavoitteena olisi myös edistää vammaisen henkilön itsenäistä suoriutumista ja itsemääräämisoikeuden toteutumista sekä turvata yksilöllisen tarpeen mukaiset, riittävät ja laadultaan hyvät palvelut.

Valmistelua on tehty vammaislainsäädännön uudistamistyöryhmän (Valas-työryhmä 2013–2015) ehdotusten, niistä saadun palautteen sekä hallitusohjelman velvoitteiden mukaisesti. Valmistelussa on otettu huomioon valtiovarainministeriön toimenpideohjelmasta kuntien tehtävien ja velvoitteiden vähentämiseksi seuraavat säästötavoitteet. Lisäksi on hyödynnetty selvitysmies Kalle Könkkölän syksyllä 2016 tekemiä ehdotuksia vaihtoehtoisista säästöjen toteuttamistavoista sekä lain soveltamisalasta.

3.2 LAUSUNTOPYYNTÖ JA LAUSUNNONANTAJAT

Lausuntopyynnot luonnoksesta hallituksen esitykseksi eduskunnalle laeiksi vammaisuuden perusteella järjestettävistä erityispalveluista sekä sosiaalihuoltolain muuttamisesta lähetettiin vastaajille 17.5 ja 19.5.2017 (ruotsinkielinen lausuntopyyntö) ja lausunnot pyydettiin antamaan 17.7.2017 mennessä. Eräiden lausujatahojen pyynnöstä sekä suomenkieliseen että ruotsinkieliseen lausuntopyyntöön vastaamiseen annettiin lyhyt lisäaika. Lausunnot pyydettiin antamaan sähköisen kyselylinkin kautta Webropol-ohjelmalla, mutta myös muilla tavoin toimitetut lausunnot on otettu huomioon tämän yhteenvedon koostamisessa. Sähköinen kysely sisälsi hallituksen esitystä koskevia monivalintakysymyksiä, minkä lisäksi lausunnonantajilla oli mahdollisuus antaa vapaamuotoisia kommenttejaan.

Sosiaali- ja terveysministeriölle annettiin määräaikaan mennessä yhteensä 162 lausuntoa. Suurin osa lausunnonantajista toimitti lausuntonsa pyynnön mukaisesti sähköisen kyselylomakkeen kautta, minkä lisäksi osa lausujista toimitti sosiaali- ja terveysministeriöön erillisen laajemman lausuntonsa sähköisesti tai kirjeitse. Lausuntonsa antoi 17 kuntaa, 9 erityishuollon kuntayhtymää, 9 muuta kuntayhtymää, 8 ministeriötä, 17 valtion viranomaista tai valtionhallinnon toimijaa, 66 järjestöä, 8 vammaispalveluja käyttävää yksityishenkilöä, 6 muita yksityishenkilöitä ja 22 muut vastaajat ryhmään kuuluvaa. Lausuntojen käsittelyssä on noudatettu pääasiassa vastaajien itsensä ilmoittamaa vastaajaryhmäjaottelua. Osa lausujista on käsittelyn tarkoituksenmukaisuuden vuoksi siirretty toiseen vastaajaryhmään.

Kuvio 1. Lausunnonantajien taustatiedot.

Kunnista lausunnon antoivat Espoo, Helsinki, Hämeenlinna, Jyväskylä, Järvenpää, Kotka, Lohja, Oulu, Pori, Porvoo, Riihimäki, Rovaniemi, Tampere, Turku, Tuusula, Uusikaupunki ja Vantaa. Lisäksi lausunnon antoi Social- och hälsovårdsverket i Jakobstad.

Erityishuollon kuntayhtymistä antoivat lausuntonsa Eskoon sosiaalipalvelujen kuntayhtymä, Eteva kuntayhtymä, Kolpeneen palvelukeskuksen kuntayhtymä, Kärkulla samkommun, Pohjois-Pohjanmaan sairaanhoitopiirin kuntayhtymä, Satakunnan sairaanhoitopiirin kuntayhtymä, Vaalijalan kuntayhtymä sekä Varsinais-Suomen erityishuoltopiiri.

Muista kuntayhtymistä lausunnon antoivat Etelä-Karjalan sosiaali- ja terveystyöpiiri, Kainuun sosiaali- ja terveydenhuollon kuntayhtymä, Keski-Suomen sairaanhoitopiiri, Keski-Pohjanmaan sosiaali- ja terveystyöpiiri, Soite, Peruspalvelukuntayhtymä Kallio, Pohjois-Karjalan sosiaali- ja terveystyöpiiri, SiunSote, Pirkanmaan sairaanhoitopiirin kuntayhtymä sekä Ylä-Savon SOTE kuntayhtymä.

Valtion viranomaisista tai muista viranomaisista lausunnon antoivat liikenne- ja viestintäministeriö, oikeusministeriö, opetus- ja kulttuuriministeriö, ulkoasiainministeriö, valtiovarainministeriö, ympäristöministeriö, Sosiaali- ja terveysalan lupa- ja valvontavirasto Valvira, eduskunnan apulaisoikeusasiamies, valtioneuvoston apulaisoikeuskansleri, lapsiasiavaltuutettu, yhdenvertaisuusvaltuutettu, Etelä-Suomen aluehallintovirasto, Itä-Suomen aluehallintovirasto, Lapin aluehallintovirasto, Länsi- ja Sisä-Suomen aluehallintovirasto, Pohjois-Suomen aluehallintovirasto, korkein hallinto-oikeus, Helsingin hallinto-oikeus, Pohjois-Suomen hallinto-oikeus, Kansaneläkelaitos, Vammaisten henkilöiden oikeuksien neuvottelukunta VANE, Terveyden ja hyvinvoinnin laitos THL sekä Valtakunnallinen sosiaali- ja terveysalan eettinen neuvottelukunta ETENE.

Järjestötoimijoista lausunnon antoivat Aivoliitto ry, Autismi- ja Aspergerliitto ry, Aspasäätiö, Kanta-Hämeen AVH-yhdistys ry, Epilepsialiitto ry, Finanssiala ry, Förbundet De Utvecklingsstörda Väl FDUV, Föreningen JAG rf, Helsingin Invalidien Yhdistys ry, Helsingin ja Uudenmaan Näkövammaiset ry, Helsingin Reumayhdistys ry, Hengityslaittepotilaat ry, Invalidiliitto ry, Heta - Henkilökohtaisten Avustajien Työntekijöiden Liitto ry, Julkisten ja hyvinvointialojen liitto JHL ry, Kehitysvammaaliitto ry, Kehitysvammaisten Tukiliitto ry, Kehitysvammaisten Palvelusäätiö, Kuurojen Liitto ry, Kuurojen Palvelusäätiö, Kynnys ry, Leijonaemot ry, Lihastautiliitto ry, Muistiliitto ry, Monimuotoiset perheet -verkosto, Näkövammaisten liitto ry, Oikeutta ja neuvontaa ry, Omaishoitajat ja läheiset -liitto ry, Pohjois-

Pohjanmaan Näkövammaiset ry, Potilasvakuutuskeskus, SAMS – Samarbetsförbundet kring funktionshinder rf, Selkäydinvammaiset Akson ry, Sosiaaliasiamiehet ry, SOSTE Suomen sosiaali- ja terveys ry, Suomen Fysioterapeutit ry, Suomen Fysioterapia- ja kuntoutusyritykset FYSI ry, Suomen CP-liitto ry, Suomen Kipu ry, Suomen Kuntaliitto, Suomen Kuurosokeat ry, Suomen lähi- ja perushoitajaliitto SuPer ry, Suomen Sosiaalioikeudellinen Seura ry, Suomen Sosialidemokraattinen Puolue rp, Suomen Taksiliitto ry, Suomen Vammaisurheilu ja -liikunta VAU ry, Svenska Finlands folkting, Svenska folkpartiet i Finland rp, Svenska hörsselförbundet rf, Svenska pensionärsförbundet, Suomen Parkinson-liitto ry, Suomen Reumaliitto, Sähköherkät ry, Tampereen seudun näkövammaiset ry, Tapaturma- ja Sairausinvalidien Liitto Ry, Tehy ry, Neuroliitto ry, Lastensuojelun Keskusliitto ry, Sosiaalialan korkeakoulutettujen ammattijärjestö Talentia ry, Uudenmaan CP-yhdistys ry, Vammaisfoorumi ry, Vammaisten lasten ja nuorten tukisäätiö – Vamlas, Vates-säätiö sekä Vihreät vaivaiset ry.

Muuta tahoa kuin kuntaa, kuntayhtymää, valtion viranomaista tai järjestöä ilmoittivat sähköiseen kyselyyn antamassaan vastauksessa edustavansa Espoon kaupungin vammaisasiamies, Espoon vammaisneuvosto, Helsingin kaupungin vammaisneuvosto, Hyvinvointialan liitto, Hämeen liitto, Itä-Uudenmaan Vammaisneuvostot, Kokkolan Vammaisneuvostot, Med Group Oy, Paimion Vammaisneuvosto, Rinnekoti-Säätiö, Saamelaiskäräjät, Sosiaalialan ammattikorkeakouluverkosto, Susanna Lehti ja Kumppanit Oy, Tapaturmavakuutuskeskus, Turun Vammaisneuvosto, Turun yliopistollinen keskussairaala hengitystukiyksikkö, Valtakunnallinen sosiaalityön yliopistoverkosto Sosnet, Vasemmistoliitto rp, Vihreä liitto rp sekä asiantuntijat Kangas Urpo, Nieminen Liisa, Mäki-Petäjä-Leinonen Anna ja Nikumaa Henna.

Lausunnonantajien sähköiseen kyselyyn antamien monivalintakysymysten vastaukset on tässä yhteenvedossa esitetty kysymysten mukaisina kuvioina, joissa esitetään kaikkien kyselyyn vastanneiden kantojen jakautumisen lisäksi vastausten jakautuminen vastaajaryhmittäin sekä kysymyksiin vastanneiden määrät. Kuvioita tarkastellessa tulee huomioida, että vastaajaryhmät ovat erikokoisia ja ainoastaan sähköisellä kyselylomakkeella saapuneet lausunnot on otettu kuvioissa huomioon. Esimerkiksi järjestöjen osuus kaikista lausunnonantajista on varsin suuri. Osassa lausuntoja otettiin laajasti kantaa koko luonnokseen ja osassa keskityttiin vain joihinkin yksittäisiin kysymyksiin. Lausunnonantajien sähköisessä kyselyssä tai kirjallisessa lausunnossaan ilmaisemat näkökulmat on pääsääntöisesti esitetty yksittäisten pykälien yhteydessä. Lausuntoyhteenvedon lopussa esitetään lausunnoissa esitettyjä jatkovalmisteluun, toimeenpanoon sekä taloudellisten ja muiden vaikutusten arviointiin liittyviä huomioita.

4 ARVIOT YLEISISTÄ SÄÄNNÖKSISTÄ (1 LUKU)

4.1 LAIN TARKOITUS (1 §)

Vammaisuuden perusteella järjestettäviä erityispalveluita koskevan lakiehdotuksen 1 luku sisältää lain yleiset säännökset, joihin sisältyy lain tarkoitus ja soveltamisala. Lakiehdotuksen 1 §:ssä säädetään lain tarkoituksesta. Lausunnonantajilta kysyttiin, kattaako säännös vammaispalveluille asetetut tavoitteet. Kaikista lausunnonantajista 107 (79 %) oli sitä mieltä, että säännös kattaa vammaispalveluille asetetut tavoitteet ja yhdeksän lausujaa (7 %) oli sitä mieltä, että säännös ei kata asetettuja tavoitteita. Lausunnonantajista 13 (10 %) ei ottanut kantaa kysymykseen.

Kuvio 2. Lain tarkoitus.

Kuntien keskuudessa lakiehdotuksen 1 §:n muotoilua pidettiin kattavana ja kaikki kunnat olivat yksimielisiä siitä, että lakiehdotuksen 1 § kattaa vammaispalveluille asetetut tavoitteet. Ministeriöistä kolme (75 %) oli kuntien kanssa samaa mieltä asiasta. Yksi ministeriö ei ottanut asiaan kantaa. Myös valtion muiden viranomaisten mukaan lakiehdotuksen 1 § kattaa palveluille asetetut tavoitteet. Valtion muista viranomaisista neljä lausunnonantajaa ei ottanut kantaa asiaan. Suurin osa järjestöistä (42 lausunnonantajaa) katsoi, että säännös täyttää sille asetetut tavoitteet. Erytishuollon kuntayhtymät sekä muut kuntayhtymät olivat selkeästi yksimielisiä siitä, että säännös täyttää sille asetetut tavoitteet.

Useat lausunnonantajat kiinnittivät huomiota osallisuuteen sekä yhdenvertaisuuteen. Esimerkiksi Porin kaupungin mukaan vammaisten henkilöiden välinen yhdenvertaisuus lisääntyy lain nojalla. Lain soveltamisessa on kuitenkin pystyttävä huomioimaan vammaisen henkilön yksilölliset tarpeet. Helsingin kaupungin mukaan säännöksessä tulisi huomioida, ettei vammaispalvelulain mukaisen palvelun maksuttomuus saa olla peruste erityislain käyttämiseen tilanteissa, joissa yleislaki takaisi henkilölle muutoin sopivan palvelukokonaisuuden. Helsingin kaupunki katsoo, että ikääntyneiden palvelujen piiriin tulisi kuulua vain selkeästi ikäänty-

misestä johtuvien vaivojen vuoksi tai vain, jos se on henkilön edun mukaista. Eduskunnan oikeusasiamiehen mukaan lakiehdotuksen 1 § on tärkeä, koska se ohjaa ehdotetun lain toimeenpanoa sekä palveluja koskevien säännösten tulkintaa ja soveltamista yksittäisten päätösten tasolla. Oikeusministeriö pitää hyvänä, että säännöksessä on huomioitu yhdenvertaisuuden edistäminen ja sen esteiden ehkäiseminen sekä poistaminen. Oikeusministeriö pitää keskeisenä myös osallisuuden ja osallistumisen periaatetta. Ulkoasiainministeriö tukee esityksen vammaissopimuksen mukaisia tavoitteita toteuttaa vammaisten henkilöiden yhdenvertaisuutta ja osallisuutta yhteiskunnassa sekä edistää vammaisten henkilöiden itsemääräämisoikeutta.

Useat lausunnonantajat kiinnittivät huomiota erityisesti ”edistää”-termiin. Opetus- ja kulttuuriministeriön mukaan säännös on pääsääntöisesti hyvä, mutta se ehdottaa ”edistää”-termin vahvempaa muotoilua, kuten ”edellytysten luominen”-termiä. Opetus- ja kulttuuriministeriö pyytää kiinnittämään erityistä huomiota eri lainsäädännön nojalla annettavien tuen muotojen termien tarkkamuotoiseen käyttämiseen oppivelvollisuusikäisten henkilöiden eri hallinnonalojen palveluita suunnitellessa ja tarkasteltaessa.

Vammaisten henkilöiden oikeuksien neuvottelukunnan VANE:n mukaan yksityiskohtaisissa perusteluissa on hyvin tuotu esille perus- ja ihmisoikeusnäkökulma mutta YK:n vammaissopimuksen näkökulmasta tavoite edistää vammaisen henkilön itsenäistä suoriutumista ja itsemääräämisoikeuden toteutumista ei vielä pidä sisällään velvoitetta toteuttaa tavoitteita. VANE ehdottaa, että edistämisen sijasta laissa säädettäisiin kyseisten oikeuksien turvaamisesta. Lasten ja nuorten osalta 1 §:ssä tulisi säätää selkeästi velvollisuudesta turvata lapsen kasvu ja kehitys sekä yhdenvertainen osallisuus. Invalidiliitto esittää vahvempaa muotoilua 1 §:n 3 kohtaan, koska ”edistää” ei ole riittävä määre eikä yhdistyksen käsityksen mukaan vastaa täysin YK:n yleissopimusta. Myös Heta-liitto katsoo, että edistää ei riitä ja ehdottaa verbiä mahdollistavaa.

Lapsiasiavaltuutettu pitää 1 §:ssä säädettyä lain tarkoitusta tärkeänä lähtökohtana vammaisen lapsen oikeuksien edistämisen näkökulmasta. Lapsiasiavaltuutettu katsoo, että lapsen erityisasema kunkin lapsen yksilöllisen kasvun ja kehityksen näkökulmasta olisi hyvä tuoda esiin myös säännösten perusteluiden lisäksi. Lapsiasiavaltuutetun mukaan lakiehdotuksen 1 § vahvistaa lapsen oikeuksien sopimuksen yleisperiaatetta jokaisen lapsen oikeudesta vaikuttaa itseään koskeviin asioihin sekä tukee monelta osin sopimuksessa vahvistettuja lapsen oikeuksia, joiden kaikkien toteutuminen mahdollisimman täysimääräisesti on edellytys sille, että lapsen etu toteutuu käytännössä. Myös yhdenvertaisuusvaltuutettu pitää lain tarkoitusta hyvänä. Yhdenvertaisuusvaltuutetun mukaan säännöksen perusteluissa olisi kuitenkin hyvä korostaa myös muitakin säädöksiä, joilla toteutetaan vammaisten henkilöiden yhdenvertaisuutta. Perusteluissa olisi hyvä tuoda esille myös se, että yksityisillä toimijoillakin on oma roolinsa yhdenvertaisuuden turvaamisessa.

Länsi- ja Sisä-Suomen aluehallintovirasto pohti lausunnossaan, käykö yleisten palvelujen esteettömyysperiaate riittävästi ilmi säännöksestä. Itä-Suomen aluehallintovirasto ehdottaa, että 2 kohta tulisi kirjoittaa ”ehkäistä ja poistaa esteitä, jotka rajoittavat vammaisen henkilön yhdenvertaisuuden, osallisuuden ja osallistumisen toteutumista”.

Useiden järjestöjen mukaan lain tarkoitus on kuvattu 1 §:ssä hyvin ja säännöksen perustelut tuovat esiin lain lähtökohdat ja tarkentavat sen tarkoitusta. Osa järjestöistä totesi, että lasten ja nuorten tarpeita ja palveluja sekä lapsiperheiden etua on tuotu laissa hyvin esille. Toisaalta osa lausunnonantajista edellytti vielä vahvempaa turvaa lasten ja nuorten osalta. Osa piti tärkeänä palvelujen toteuttamista siten, että ne turvaisivat lapsen ja nuoren mahdollisimman suotuisan kasvun ja kehityksen. Kehitysvammaliitto ehdottaa lausunnossaan perustelujen täydentämistä lauseella ”lain tarkoituksena on tukea vammaisia ihmisiä siten, että he saavat omat voimavaroinsa, kykynsä, taitonsa ja tietonsa parhaalla mahdollisella tavalla käyttöön”.

Heta-liiton mukaan yksityiskohtaisissa perusteluissa mainittu ”vammaisten lasten ja nuorten palvelujen olisi kaikilta osin toteutettava 1 §:n mukaista lain tarkoitusta”, tulisi poistaa,

sillä siitä saa käsityksen, että lain tarkoituksesta voitaisiin aikuisten palvelujen kohdalla tinkiä. Heta-liitto pitää tärkeänä, että säännöksen läpileikkaavuus huomioidaan täysimääräisesti lain mukaisia palveluja järjestettäessä riippumatta siitä, minkä ikäinen palvelujen saaja on. Muutoin Heta-liitto pitää kannattavana 1 §:n yksityiskohtaisia perusteluja niistä seikoista, jotka lasten ja nuorten palvelujen järjestämisessä on huomioitava.

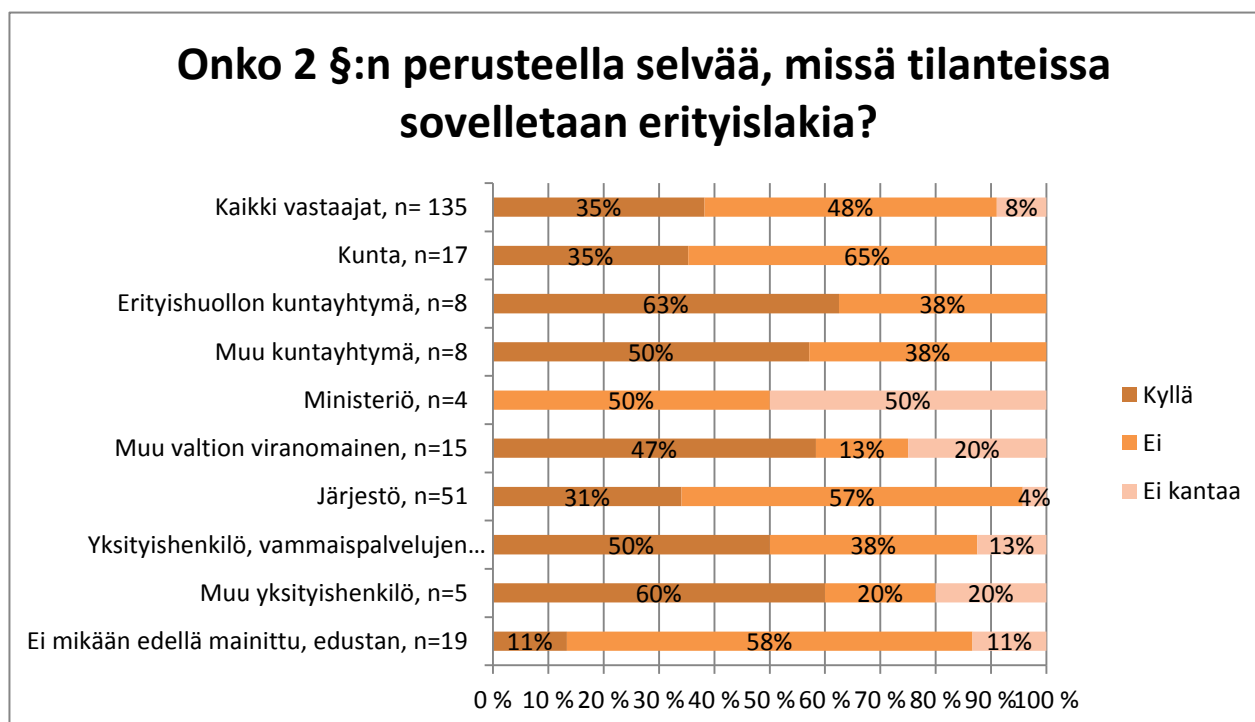
Eduskunnan apulaisoikeusasiamies pitää tarkoitussäännöstä tärkeänä, koska se ohjaa ehdotetun lain toimeenpanoa sekä palveluja koskevien säännösten tulkintaa ja soveltamista yksittäisten päätösten tasolla.

Hengityslaittepotilaat ry pitää erittäin hyvänä, että lakiehdotus lähtee periaatteesta, jossa palveluilla turvataan ihmisarvoinen elämä, joka on enemmän kuin pelkästään biologiselle olemassaololle välttämättömien edellytysten turvaaminen. Yhdistyksen mukaan hengityslaitetta käyttävien kohdalla on uhka, että jos henkilö ei saa tämän lain nojalla asianmukaisia palveluita, hänen elämänsä kutistuu terveydenhuollon yksikössä pelkästään biologiseen olemassaoloon.

4.2 SOVELTAMISALA (2 §)

Lakiehdotuksen 2 § koskee lain soveltamisalaa. Lausunnonantajilta kysyttiin, onko säännöksen perusteella selvää, missä tilanteissa sovelletaan erityislakia ja missä sosiaalihuoltolakia. Lausunnonantajien kannat jakautuivat kysymyksessä varsin tasaisesti. Kaikista kysymykseen vastanneista 47 (35 %) piti lakiehdotuksen 2 §:n perusteella selvänä, missä tilanteissa sovelletaan erityislakia ja missä sosiaalihuoltolakia. Kaikista kysymykseen vastanneista 65 vastaajaa (48 %) oli sitä mieltä, että erityislain ja yleislain soveltamisen välillä valitseminen ei ole lakiehdotuksen 2 §:n perusteella selvää. Kysymykseen vastanneista lausunnonantajista 11 (8 %) ilmoitti, ettei ota kantaa asiaan.

Lakiehdotuksen 2 §:n osalta lausunnonantajat kiinnittivät huomiota muun muassa iäkkäiden asemaan, vammaisen henkilön määritelmään, palveluiden maksuttomuuteen, lasten asemaan sekä viittauksiin muihin säännöksiin. Kommentteja syntyi määrällisesti eniten soveltamisalan arvioidusta laajenemisesta.

Kuvio 3. Soveltamisala.

Myönteisimmin säännöksen muotoiluun suhtauduttiin erityishuollon kuntayhtymien keskuudessa, joista yli puolet (63 %) ilmoitti, että 2 §:n perusteella on selvää, missä tilanteissa sovelletaan erityislakia ja missä yleislakia. Kriittisimpiä säännöksen muotoilua kohtaan olivat kunnat, joista yli puolet (65 %) ilmoitti, että 2 §:n perusteella ei ole selvää missä tilanteissa sovelletaan erityislakia ja missä sosiaalihuoltolakia. Järjestöistä noin kolmannes (31 %) oli sitä mieltä, että lain soveltaminen on 2 §:n säännöksen perusteella selvää.

Useat lausunnonantajat kiinnittivät huomiota soveltamisalaan ja rajanvetoon yleislain ja erityislain välillä. Eduskunnan apulaisoikeusasiamies katsoo, että sosiaalihuoltolaissa on säädetty osittain samanlaisista palveluista kuin nyt kyseessä olevassa erityislaissa, mikä on omiaan aiheuttamaan epäselvyyttä erityislain soveltamisessa. Epäselvyyttä voi syntyä ainakin tilanteissa, joissa palveluiden eroja ei ole yksilön näkökulmasta tuotu selkeästi esille. Epäselvyyttä lisää se, että muissa säännöksissä määritellään myös etusijajärjestyksestä luonnoksesta ilmenevällä tavalla. Eduskunnan apulaisoikeusasiamies katsoo, että lain soveltamisalan säännöksen tulisi olla tarkempi ja katsoo, että olisi tarpeellista selventää sitä, millä tavoin ja missä tilanteessa erityislaki tulee sovellettavaksi. Erityisen vaikeaa soveltaminen saattaa olla asumiseen liittyvän tuen ja palvelun osalta sekä silloin, kun kysymys on lain 17 §:n tarkoittamasta liikkumisen tuesta ja palveluista, sillä 17 § on sanamuodoltaan lähes identtinen sosiaalihuoltolain 23 §:n kanssa. Lapsiasiavaltuutettu toteaa lausunnossaan, että nykyisen lain mukaan eri vammaryhmät ovat erilaisessa asemassa, joten muutoksella edistetään vammaisten lasten yhdenvertaisuutta eri vammaryhmien välillä.

Kuntaliitto kannattaa erityislain mukaisten palvelujen kohdentamista erityisen heikossa asemassa oleville kansalaisille sekä ikään liittyvän rajauksen laajentamista henkilökohtaisesta avusta muihin vammaispalveluihin. Vammaispalvelulain ollessa erityislaki sen palvelujen käyttäjämäärä ei voi kasvaa kovin suureksi, minkä vuoksi jonkinlaista kohderyhmän määrittelyä tarvitaan. Kuntaliitto katsoo, että vaikeavammaisuuden määrittely tulisi säilyttää laissa sekä esittää huolensa siitä, että soveltamisalan rajaus laajentaa lain piiriin tulevia henkilöitä. Kuntaliiton mukaan vammaispalvelulain ja vammaistukilain ikärajojen tulisi olla yhteneväiset.

Valtakunnallisen sosiaalityön yliopistoverkosto Sosnetin mukaan lakimuutos poistaisi eron teon palveluittain ja tukitoimittain vammaisuuden ja vaikeavammaisuuden välillä. Sosnet pitää myönteisenä muutosta, jossa lähtökohtana ei olisi enää diagnoosi, vaan vamman tai sairauden aiheuttamasta toimintarajoitteesta johtuva avun, tuen ja palvelun tarve.

Ulkoasiainministeriön tukee lähestymistapaa, että ehdotettua lakia sovellettaisiin henkilöön, joka tarvitsee pitkäaikaisen vamman tai sairauden aiheuttaman toimintarajoitteen johdosta välttämättä ja toistuvasti apua tai tukea suoriutuakseen tavanomaisessa elämässä. Ulkoasiainministeriön tukee myös lähestymistapaa, että vammaisuuden kuvaamisen lähtökohtana olisivat henkilön suhde ja mahdollisuudet osallistua ympäröivään yhteiskuntaan, ei lääketieteellinen diagnosipohjainen määrittely.

Diagnosipohjaisesta määrittelystä luopumista pidettiin useissa järjestöjen lausunnoissa hyvänä ja moni järjestö ilmaisee lausunnossaan, että vammaisia ihmisiä ei tule erotella heidän vammansa tai sairautensa laadun tai diagnoosin perusteella. Myös Muistiliitto ry:n mukaan määritelmä erityispalvelujen järjestämisvelvollisuudesta toimintarajoitteen ja avuntarpeen perusteella on hyvä. Kognitiivisista ja neurologisista rajoitteista laaditut esimerkit perusteluissa selkeyttävät vammojen huomiointia. Muistiliitto toteaa, että muistisairaudet eivät kuulu normaaliin ikääntymiseen vaan ovat neurologisia sairauksia. Muistiliitto ry:n mukaan muistisairaahan henkilön toimintakyvyn tosiasiallinen heikentyminen ja arjen selviytymishaasteet voivat jäädä huomioimatta.

Invalidiliitto pitää soveltamisalaa ja siihen liittyviä yksityiskohtaisia perusteluja onnistuneina. Invalidiliiton mukaan erityisesti yksityiskohtaisissa perusteluissa nousee hyvin esille asiakkaan yksilöllinen elämäntilanne ja sen edellyttämä yksilöllinen harkinta. Invalidiliitto katsoo, että tämä ei vielä ole riittävä sille, että ilman vahvennuksia heikommassa asemassa olevien palvelut tosiasiallisesti toteutuisivat yhdenvertaisesti. Sen vuoksi Invalidiliitto painottaa, että vaikeimmin vammaisten henkilöiden tilanne tulee tulla selkeämmin ja nimenomaisesti esille myös yksityiskohtaisissa perusteluissa soveltamisalan 2 §:n 1 momentin määritelmän osalta.

Osa järjestöistä piti lakiehdotuksen 2 §:n 1 momenttia epäselvänä, eikä lain soveltajalle ole järjestöjen mukaan välttämättä selvää milloin sovelletaan sosiaalihuoltolakia ja milloin erityishuoltolakia. Tällaisen käsityksen toi lausunnoissaan ilmi esimerkiksi Heta-liitto.

Jotkin järjestöistä nostivat esille, että sosiaalialan ammattilaiselle jää esitetyssä laissa suuri harkintavalta arvioida, vastaavatko sosiaalihuoltolain tai vammaispalvelulain mukaiset palvelut asiakkaan yksilöllistä tarvetta ja etua, koska toisen lain mukaiset palvelut ovat asiakkaalle maksuttomia ja toiset maksullisia. Kuntaliitto esittää, että vammaisille henkilöille tarjottavien palvelujen maksuttomuuden perusteita tulisi edelleen miettiä eri asiakasryhmien tasavertaisen kohtelun turvaamiseksi.

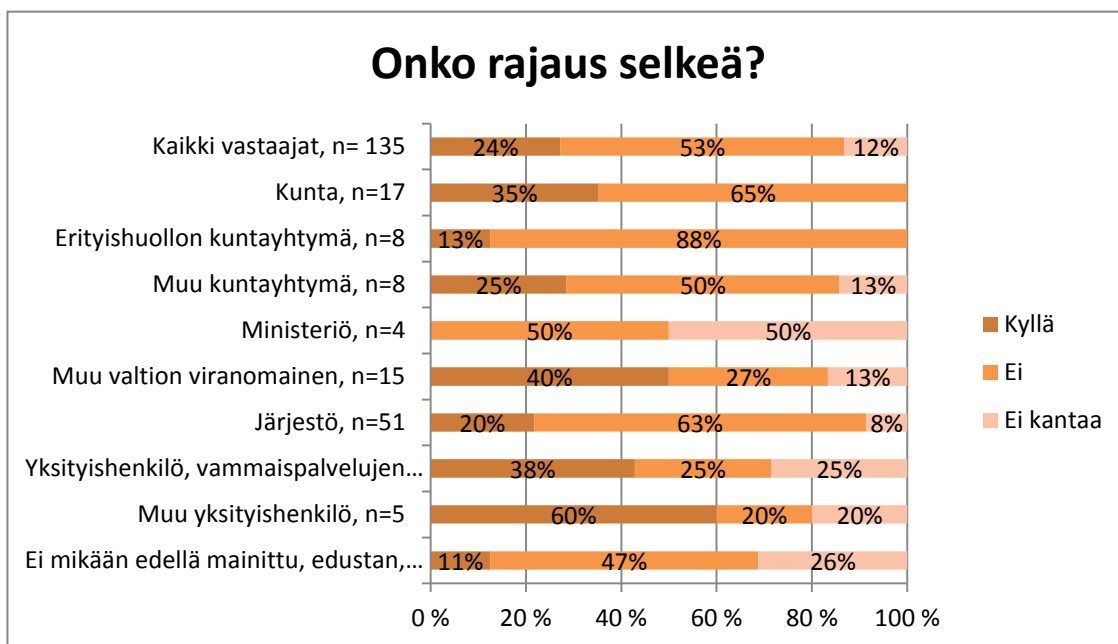
Opetus- ja kulttuuriministeriö tuo esiin, että varhaiskasvatuksen järjestämisen näkökulmasta vammaislakia koskevassa hallituksen esityksen luonnoksessa ei ole riittävän selkeästi määritely, mitkä palvelut lapsi saisi jatkossa vammaispalvelulain nojalla ja mitkä palvelut tulisi järjestää varhaiskasvatuslain nojalla. Opetus- ja kulttuuriministeriö kysyy, missä tilanteissa lapsi voisi edelleen saada ilmaisen kuljetuksen varhaiskasvatukseen. Erityishuolto-ohjelman poistuminen aiheuttaa huolen siitä, tulevatko kehitysvammaiset lapset jatkossa saamaan yhtälailla tarvitsemansa palvelut. Varhaiskasvatus myös muuttuu näille lapsille maksulliseksi, mikä voi aiheuttaa lasten osallistumismahdollisuuksien heikkenemistä joissain tapauksissa. Opetus- ja kulttuuriministeriö huomauttaa, että kuntien käytännöt myöntää helpotuksia asiakasmaksuista tai jättää perimättä asiakasmaksuja vaihtelevat. Esityksen perusteluissa tulisi selkeämmin kuvata, mitä palveluita vammaiset lapset voivat edelleen saada terveydenhuollon lainsäädännön turvin. Lisäksi opetus- ja kulttuuriministeriö tuo esiin, että kun sosiaali- ja terveydenhuollon palvelut siirtyvät maakuntauudistuksen myötä maakuntien järjestämivastuulle, on tärkeä tietää ja määritellä tarkasti, minkä tahon vastuulla vammaisten lasten palveluiden ja tuen järjestäminen on ja mikä taho vastaa näiden palveluiden ja tukitoimien kustannuksista.

Etelä-Suomen aluehallintovirasto pitää tarkoituksenmukaisena 2 §:n 1 momentin mukaista vammaisen henkilön määrittelyä henkilön suhteena ja mahdollisuutena osallistua ympäröivään yhteiskuntaan. Se toteaa kuitenkin, että 2 §:n 1 momentin käsitteet ovat tulkinnanvaraisia ja tulkintaongelmia todennäköisesti tulee sen suhteen, kenellä on oikeus tämän lain mukaisiin erityispalveluihin. Etelä-Suomen aluehallintoviraston käsityksen mukaan sosiaalihuoltolain mukaisten palvelujen ensisijaisuus on hyvä asia. Ensisijaisen lain soveltaminen ei liene kaikissa tapauksissa ongelmaton ja odotettavissa saattaa olla tulkintaongelmia sen suhteen, mitä lakia kussakin yksittäistapauksissa tulisi soveltaa. Etelä-Suomen aluehallintoviraston mukaan lakiehdotus mahdollistaa kuitenkin sen, että yksilön palveluiden ja tuen tarve arvioidaan kokonaisvaltaisesti ja yksilöllisesti.

Helsingin kaupungin mukaan lakiin tulisi kirjata, ettei vammaispalvelulain mukaisen palvelun maksuttomuus saa olla peruste viimesijaisen lain käyttämiseen tilanteissa, joissa ensisijainen laki takaisi henkilölle muutoin sopivan palvelukokonaisuuden.

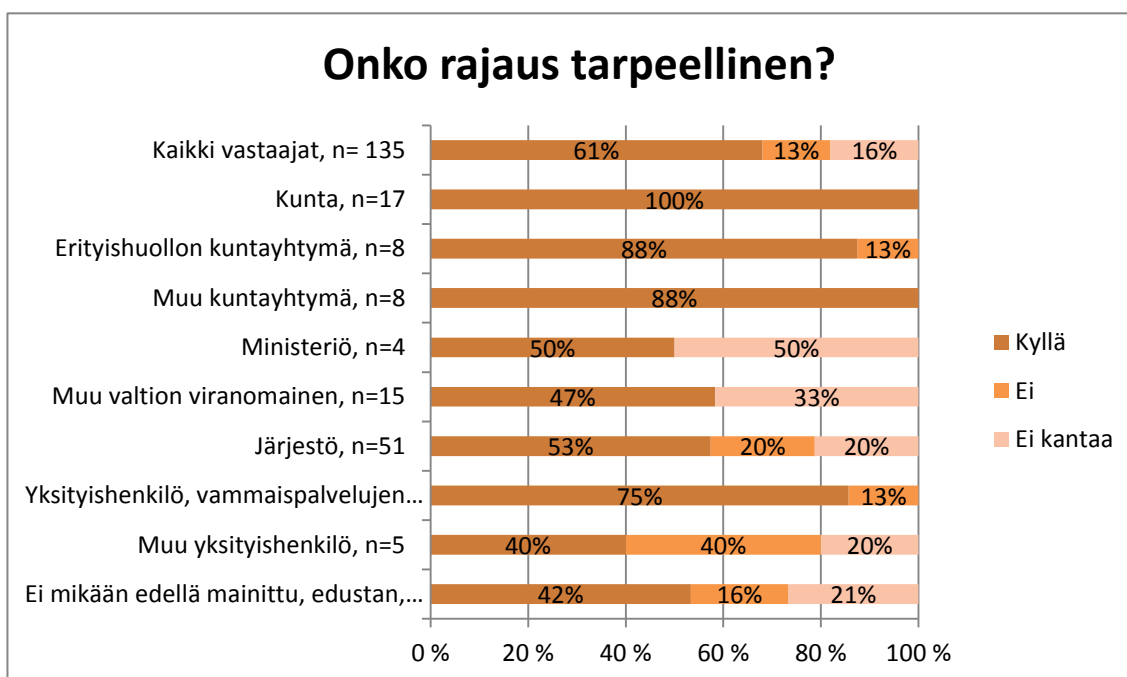
Heta-liiton mukaan yksityiskohtaisiin perusteluihin olisi hyvä kirjata, että ehdotetun erityislain myöntämiskriteerien täyttyminen tulisi aina eritellysti arvioida, ja jos myöntämiskriteerit täyttyvät, on päätös aina tehtävä ehdotetun erityislain mukaisesti. Heta-liitto ehdottaa, että lakiehdotuksen 2 §:n 1 momentin suhdetta palvelukohtaisiin myöntämiskriteereihin tulisi selkeyttää. Yksityiskohtaisissa perusteluissa jää liian epämääräiseksi se, milloin vammaisen

henkilön katsotaan lakiehdotuksen edellyttämällä tavalla tarvitsevan välttämättä apua tai tukea. Välttämättömyyttä ja tavanomaista elämää koskevat edellytykset eivät riittävästi erotu toisistaan. Apu tai tuki olisi arvioitava aina välttämättömäksi, jos sen puuttuminen aiheuttaisi henkilölle toimintojen estymisen tai terveyden taikka turvallisuuden vaarantumisen. Heta-liitto esittää, että perusteluissa kuitenkin nimenomaisesti myös täsmennettäisiin, että toimintojen täydellinen estyminen ei ole palvelun saannin kriteeri. Yhdenvertaisuuden tosiasiallinen toteutuminen edellyttää, että apua tai tukea on saatavilla myös esimerkiksi silloin, kun tietyn toiminnan suorittaminen veisi vammaiselta henkilöltä huomattavan pitkän aikaa.

Kuvio 4. Onko rajaus selkeä.

Lakiehdotuksen 2 §:ssä säädetään lain soveltamisalan rajauksesta. Rajausta piti selkeänä 33 lausunnonantajaa (24 %) ja 72 lausunnonantajaa (53 %) ei pitänyt rajausta selkeänä.

Kuvio 5. Onko rajaus tarpeellinen.

Rajausta piti tarpeellisena suurin osa kysymykseen vastanneista eli 83 lausunnonantajaa (61 %) ja 17 lausunnonantajaa (13 %) ei pitänyt rajausta tarpeellisena. Lausunnonantajista 22 (16 %) ei ottanut kantaa rajauksen selkeyteen. Vastaajaryhmistä myönteisimmin ehdotuksen mukaiseen soveltamisalan rajaukseen suhtauduttiin kuntien keskuudessa. Lausunnonantajista kaikki kunnat pitivät soveltamisalan rajausta tarpeellisena. Erityishuollon kuntayhtymistä 88 prosenttia oli sitä mieltä, että soveltamisalan rajausta koskeva säännös on tarpeellinen. Erityishuollon kuntayhtymistä puolestaan 13 prosenttia ilmoitti, että soveltamisalan rajaus ei ole tarpeellinen. Muut kuntayhtymät olivat yksimielisiä siitä, että soveltamisalan rajaus on tarpeellinen. Ministeriöistä ja muista valtion viranomaisista 47–50 prosenttia oli sitä mieltä, että soveltamisalan rajaus on tarpeellinen ja 33–50 prosenttia ei ottanut kantaa asiaan. Järjestöistä 53 prosenttia piti soveltamisalan rajausta tarpeellisena mutta 20 prosenttia katsoi, että soveltamisalan rajaus ei ole tarpeellinen.

Joidenkin lausunnonantajien mukaan rajaus on tulkinnanvarainen. Valtioneuvoston apulaisoikeuskansleri ilmaisi lausunnossaan, että soveltamisalan rajaus voi aiheuttaa käytännössä tulkinta- ja soveltamisongelmia. Iäkkään henkilön oikeusturva ja mahdollisuudet hakea ja saada hänelle kuuluvia palveluja voivat vaarantua, kun hänen oikeuttaan palveluihin arvioidaan eri lakien säännösten pohjalta. Valtioneuvoston apulaisoikeuskanslerin mukaan säätämisyjärjestysperusteluissa on tuotu esiin myös se, että rajauksen ulottaminen koko lain soveltamisalaan voisi heikentää joidenkin niiden iäkkäiden henkilöiden asemaa, jotka nykyisin saavat vammaispalvelulaisissa tarkoitettuja palveluja ja tukitoimia. Valtioneuvoston apulaisoikeuskansleri katsoo, että ainakin asiakkaan neuvontaan ja hänelle tehtävään palvelutarpeen arviointiin sekä asiakassuunnitelmaan tulee tällaisissa tilanteissa kiinnittää erityistä huomiota.

Eduskunnan apulaisoikeusasiamiehen mukaan laissa tulisi mainita lähtökohta, että ikääntyneillä vammaisilla henkilöillä sekä ikääntyneinä vammautuneilla henkilöillä olisi oikeus ehdotetun lain mukaisiin palveluihin samoin perustein kuin muillakin vammaisilla henkilöillä. Eduskunnan apulaisoikeusasiamiehen mukaan laissa tulisi myös mainita muut soveltamisalan yksityiskohtaisista perusteluista ilmenevät yksilön oikeuksiin vaikuttavat seikat, jotka ilmenevät oikeuskäytännöstä. Tätä edellyttää lain täsmällisyysvaatimus, koska perustuslain 80 §:n 1 momentin mukaan lailla on säädettävä yksilön oikeuksien ja velvollisuuksien perusteista sekä asioista, jotka perustuslain mukaan muuten kuuluvat lain alaan ja perustuslain 19 §:n mukaan julkisen vallan on turvattava, sen mukaan kuin lailla tarkemmin säädetään, jokaiselle riittävät sosiaalipalvelut.

Yhdenvertaisuusvaltuutettu pitää 2 §:n 3 momentin soveltamisalarajauksia ongelmallisena yhdenvertaisuuden sekä YK:n vammaissopimuksen kannalta. YK:n vammaissopimuksen vammaisuuden määrittely on irrotettu lääketieteellisestä määrittelystä, johon esitetty soveltamisalarajaus kuitenkin käytännössä nojautuu. Yhdenvertaisuusvaltuutettu katsoo tarveperusteisuuden olevan mitä keskeisin sosiaalihuollon palveluissa noudatettava periaate. Yhdenvertaisuusvaltuutettu toteaa, että esityksessä olisi selvennettävä sitä, miten jatkossa turvattaisiin se, että vammaispalveluiden ulkopuolelle jäävät henkilöt saisivat palvelut yleisen lainsäädännön nojalla.

Valvira katsoo, että lakiesityksessä mainittu rajaus korkeasta iästä johtuvien toimintarajoitteiden jättämisestä vammaislain soveltamisen ulkopuolelle yhdenvertaistaa kuntien käytäntöjä ja asiakkaiden asemaa. Valvira pitää tärkeänä, että rajaus ei kuitenkaan automaattisesti pois sulje ikääntyvän vammaisen henkilön erityispalveluja. Valviran mukaan lakiesitys turvaa vammaispalvelujen järjestämisen yksilöllisten tarpeiden mukaan ja lisäksi se varmistaa sellaisten vammaisten henkilöiden palvelujen saannin, joiden palvelujen kattavuus ei ole ollut selvää aikaisempien erityislakien perusteella, esimerkiksi neurologisesti vammaiset tai sairaat henkilöt. Valvira katsoo, että soveltamisalaan liittyy kuitenkin huoli siitä, miten vammaisuus ja siitä aiheutuva välttämättömän tuen tarve osataan kuvata siten, että yhdenvertaisuus todella toteutuu. Se edellyttää, että kiinnitetään huomiota henkilöstön koulutukseen.

Opetus- ja kulttuuriministeriön mukaan rajaukset ovat perusteltuja. Se toteaa, että julkisella vallalla on velvollisuus tarvittaessa turvata positiivisella erityiskohtelulla vaikean vamman tai sairauden johdosta vammaisen kansalaisen perus- ja sosiaalisten oikeuksien toteutuminen. Oikeusministeriö korostaa, että soveltamisalan rajausta ei saa johtaa siihen, että vammaisia henkilöitä asetetaan ilman hyväksyttävää syytä erilaiseen asemaan heidän ikänsä perusteella. Oikeusministeriö korostaa tarvetta huolehtia siitä, että eri lakien soveltaminen ei johda iäkkäitä vammaisia henkilöitä syrjivään tilanteeseen. Oikeusministeriön näkemyksen mukaan on tärkeää huolehtia siitä, että soveltamisalan rajausta on sanamuodoltaan riittävän selkeä käytännön soveltamistilanteiden näkökulmasta. Valtiovarainministeriön mukaan ikääntymisestä johtuva avuntarve on perusteltua rajata ehdotetun lain soveltamisalan ulkopuolelle.

Itä-Suomen aluehallintoviraston käsityksen mukaan soveltamisalan rajausta tulee aiheuttamaan soveltamis- ja tulkintaongelmia. Avoimeksi jää muun muassa, mikä on korkea ikä ja milloin mitään lakia sovelletaan. Itä-Suomen aluehallintoviraston mukaan uhkana on, että ikääntyvien vammaisten henkilöiden ja ikääntyvinä vammautuvien henkilöiden palvelujen saanti vaarantuu. Etelä-Suomen aluehallintovirasto pitää 2 §:n 3 momenttia tarkoituksenmukaisena ja tarpeellisena. Sen soveltaminen yksittäistapauksissa voi kuitenkin olla hankalaa, kun palveluprosessissa tulee arvioida, mitkä ovat normaaliin ikääntymiseen liittyviä toimintarajoitteita. Helsingin hallinto-oikeuden mukaan 2 §:n 3 momentti voi tuoda rajanveto-ongelmia. Pohjois-Suomen hallinto-oikeus katsoo, että lakiehdotuksen 2 §:n 3 momentti tulee aiheuttamaan tulkintaongelmia lainkäytössä, jos tuomioistuimella ei ole käytössään puolueetonta tietoa ikääntymiseen liittyvistä sairauksista.

Helsingin kaupungin mukaan ikääntyneiden palvelujen piiriin tulisi siirtää vain selkeästi ikääntymisestä johtuvien vaivojen vuoksi tai vain, jos se on henkilön edun mukaista. Valtakunnallinen sosiaali- ja terveysalan eettinen neuvottelukunta (ETENE) pitää ongelmallisena määrittelmää, jonka mukaan lakia ei sovelleta vanhuspalvelulaisissa tarkoitettuun henkilöön, jonka avun tai tuen tarve johtuu pääasiassa iän mukaan alkaneista sairauksista tai vammoista tai korkeaan ikään liittyvästä rappeutumisesta. ETENE toteaa, että määrittely on epämääräinen, koska monet iän mukana pahentuvat toimintakyvyn aleneman aiheuttamat haitat syntyvät jo paljon ennen niiden haittaavuutta. ETENE:n mukaan kaikista ongelmallisista tämä määrittely on erilaisista muistisairauksista kärsivien kohdalla. ETENE katsoo, että lakiehdotuksen 2 §:ssä oleva määrittelmä on perustuslain yhdenvertaisuusperiaatteen ja syrjintäkieltojen vastainen.

Useiden vammaisjärjestöjen mukaan rajausta on tarpeellinen mutta on huolehdittava, että ikääntyneet vammaiset ihmiset ja ikääntyneenä vammautuneet ihmiset eivät jää vammaispalvelujen ulkopuolelle. Osassa järjestöistä soveltamisalan rajausta pidettiin hyvin ongelmallisena. Esimerkiksi Muistiliitto ry esittää huolenaiheensa 2 §:n soveltamisalan rajauksesta ja siihen viittaavista tulkinnanvaraisista määrittelyistä, jotka sulkevat lain soveltamisen ulkopuolelle vammaisia henkilöitä. Muistiliitto ry:n mukaan henkilöön liittyvien iän, sairauden tai diagnoosin perusteella tehtävät rajaukset ovat sekä perustuslain että kansainvälisten ihmisoikeussopimusten vastaisia. Muistiliitto ry edellyttää yhdenvertaisuuden toteutumista. Se toteaa myös, että luonnoksen esimerkeissä mainitaan muistisairaudet, vaikka esimerkiksi sydän- ja verisuonitaudit ovat esiintyvyydeltään yleisempiä.

Heta-liitto toteaa, että lakiehdotuksen yksityiskohtaiset perustelut antavat ristiriitaisen kuvan siitä, onko ja missä tilanteissa vammaisella henkilöllä oikeus ehdotetun lain mukaisiin palveluihin silloin, kun henkilö on jo aiemmin kuulunut ehdotetun lain soveltamisalan piiriin, mutta lisääntynyt avun tarve johtuu ikääntymisen mukanaan tuomasta toimintakyvyn heikentymisestä.

Myös osa muista lausunnonantajista (mm. Kangas ym.) piti erittäin ongelmallisena ikään liittyvää rajausta varsinkin muistisairaiden ihmisten näkökulmasta. Ikään liittyvä rajausta nähtiin eri sairaus- ja vammaryhmien yhdenvertaisen kohtelun näkökulmasta jopa syrjintää tukevana.

Esimerkkinä todetaan, että lakiluonnoksen perustelujen mukaan kategorista ikärajaa ei asetetaisi, vaikka samalla viitataan vanhuspalvelulain hallituksen esityksen kohtaan, jossa mainitaan 80-85 ikävuodet. Tämä nähdään selkeästi tulkintaa ohjaavana viittauksena. Myös Muistiliitto ry pitää viittauksia ikävuosiin ongelmallisena, koska ne voivat johtaa virheellisiin tulkitoihin. Osa lausujista pitää myös huolestuttavana perustelujen esimerkkiä tilanteesta, jossa 50-vuotiaan henkilön toimintakyky alenee sellaisesta syystä, joka on tyypillinen 80-vuotiailla. Esimerkin nähdään asettavan ihmiset eriarvoiseen asemaan myös saman sairaus- ja vamma-ryhmän sisällä.

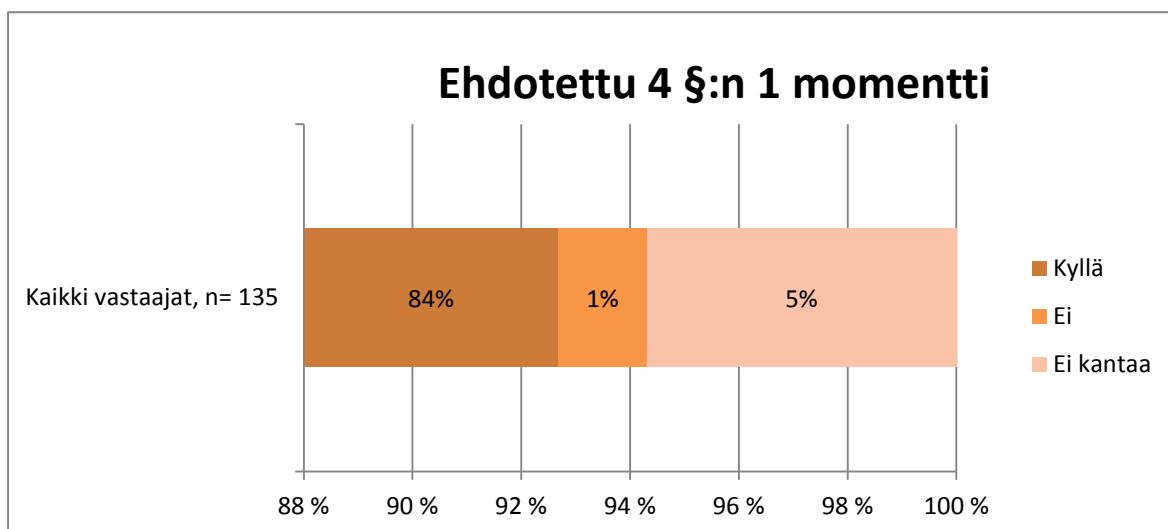
Osassa lausuntoja ilmaistiin, että ikääntymisestä johtuvien sairauksien tai toimintakyvyn rajoittumisen määrittäminen saattaa olla hankalaa ja laissa tulee huomioida, että myös ikääntynyt voi vammautua tai sairastua. Esimerkiksi Tampereen kaupunki pitää tulkinnanvaraisena sitä, mikä on korkea ikä ja miten tulkitaan vammaisen ihmisen vanhenemisestä aiheutuneet vaivat ja sairaudet. Haasteeksi joidenkin lausuntojen mukaan nousee se, miten turvataan palvelut myös niille ikääntyneille, jotka siirtyvät vammaislainsäädännön piiristä sosiaalihoitolain ja vanhuspalvelulain piiriin. Osa lausujista piti harhaanjohtavana väitettä, että ikääntyvät ihmiset saisivat tarvitsemansa palvelut vanhuspalvelulain nojalla, sillä vanhuspalvelulaissa ei säädetä konkreettisista palveluista vaan palvelut myönnetään sosiaalihoitolain nojalla. Osa lausunnonantajista pitää luonnoksen 2 §:n 3 momenttia YK:n vammaissopimuksen tasa-arvoa ja yhdenvertaisuutta koskevan 5 artiklan, perustuslain yhdenvertaisuussäännöksen ja yhdenvertaisuuslain syrjinnän kieltoa koskevan 8 §:n vastaisena. Hyväksyttävää perustetta iän perusteella eri asemaan asettamiselle ei katsota tuodun esiin.

Näkövammaisia edustavat järjestöt ovat huolissaan lain 2 §:n soveltamisalaa koskevasta epäselvästä määrittelystä. Järjestöjen mielestä näkövamma ei koskaan kuulu normaaliin ikääntymiseen, joten ikääntyneitä näkövammaisia tulisi kohdella samoin kuin muitakin kyseisen lain tarkoittamia henkilöitä.

Lausunnoissa tietyn sairauden esiin nostamisen nähtiin esimerkiksi vievän harhaanjohtavasti diagnoosiperusteiseen ajatteluun. Muistiliitto pitää lähtökohtaisesti hyvänä periaatetta, jonka mukaan päätös siitä, mitä lakia sovelletaan henkilön palveluihin, tehdään aina yksilöllisen harkinnan pohjalta. Muistiliitto pitää kuitenkin ongelmallisena kaikkien ikääntyvien henkilöiden osalta lähtökohtaa siitä, että mikäli syy-yhteyttä korkeaan ikään ei voitaisi todentaa, asia olisi ratkaistava hakijan edun mukaisesti.

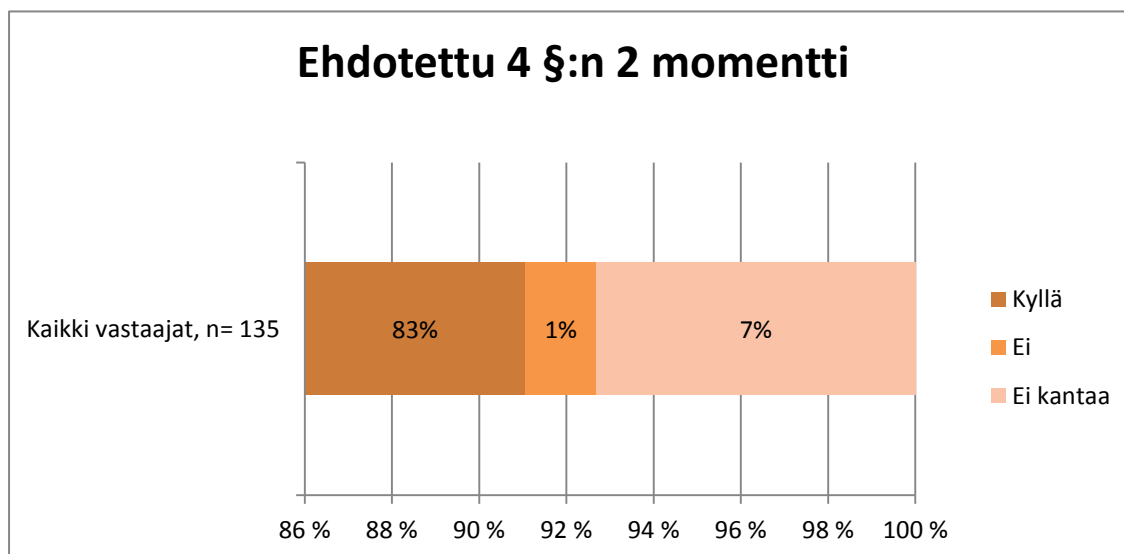
4.3 VAMMAISEN HENKILÖN OSALLISTUMINEN JA OSALLISUUDEN TUKEMINEN (4 §)

Lakiehdotuksen 1 luku sisältää säännökset vammaisen henkilön osallistumisesta ja osallisuuden tukemisesta, palvelutarpeen arvioinnista, asiakassuunnitelmasta, palveluita koskevasta päätöksenteosta ja palvelujen toteuttamisesta. Lakiehdotuksen 4 ja 5 §:ssä säädetään vammaisen henkilön osallistumisesta palvelutarpeen arviointiin ja palvelujen suunnitteluun sekä toteuttamiseen ja toteutumisen seurantaan.

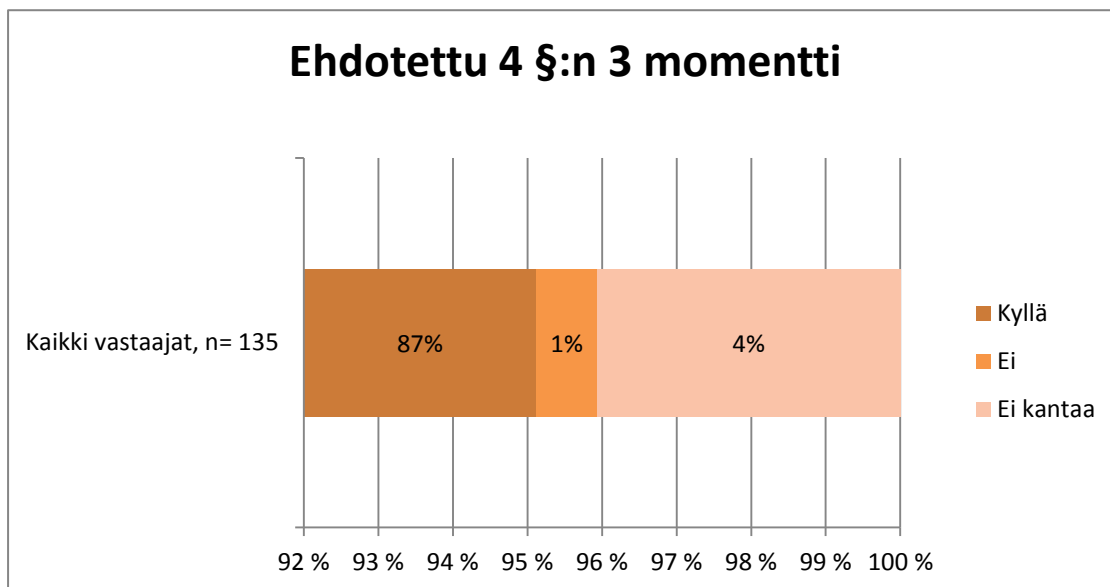
Kuvio 6. Arviokaa seuraavia päätöksentekoon ja palvelujen toteuttamiseen liittyviä väittämiä.

Lausunnonantajia pyydettiin arvioimaan momenttien tarpeellisuutta lain soveltamisen kannalta. Kaikista lausunnonantajista 84 prosenttia katsoi, että lakiehdotuksen 4 §:n 1 momentti on tarpeellinen. Lausunnonantajista yksi prosentti katsoi, että 4 §:n 1 momentti ei ole tarpeellinen ja 5 prosenttia ei ottanut kantaa asiaan.

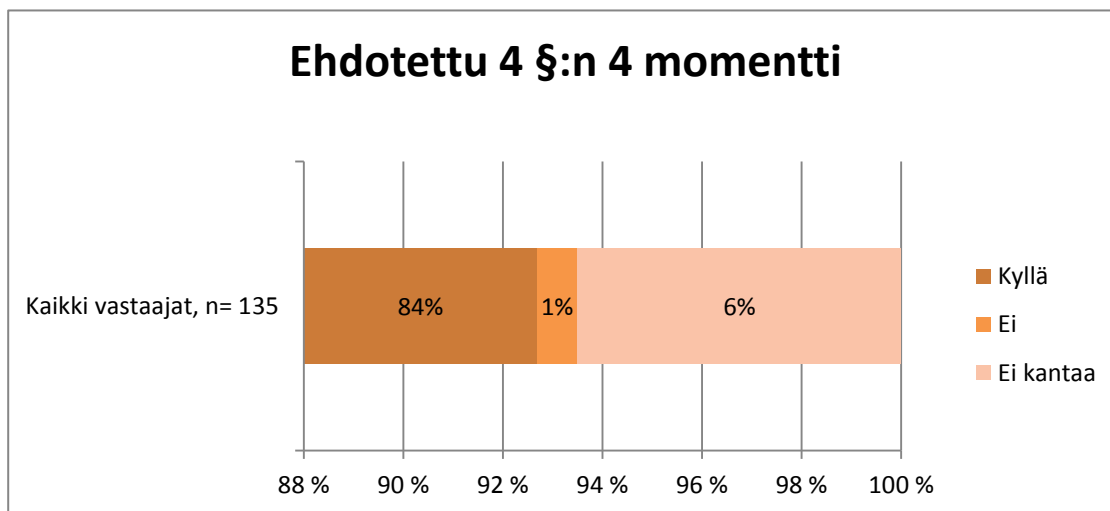
Kuvio 7. Arviokaa seuraavia päätöksentekoon ja palvelujen toteuttamiseen liittyviä väittämiä.

Kaikista lausunnonantajista 83 prosenttia katsoi, että lakiehdotuksen 4 §:n 2 momentti on tarpeellinen. Lausunnonantajista yksi prosentti katsoi, että 4 §:n 2 momentti ei ole tarpeellinen ja seitsemän prosenttia ei ottanut kantaa asiaan.

Kuvio 8. Arviokaa seuraavia päätöksentekoon ja palvelujen toteuttamiseen liittyviä väittämiä.

Kaikista lausunnonantajista 87 prosenttia katsoi, että lakiehdotuksen 4 §:n 3 momentti on tarpeellinen. Lausunnonantajista yksi prosentti katsoi, että 4 §:n 3 momentti ei ole tarpeellinen ja neljä prosenttia ei ottanut kantaa asiaan.

Kuvio 9. Arviokaa seuraavia päätöksentekoon ja palvelujen toteuttamiseen liittyviä väittämiä.

Kaikista lausunnonantajista 84 prosenttia katsoi, että lakiehdotuksen 4 §:n 4 momentti on tarpeellinen. Lausunnonantajista yksi prosentti katsoi, että 4 §:n 4 momentti ei ole tarpeellinen ja kuusi prosenttia ei ottanut kantaa asiaan.

Suurin osa lausujista oli selvästi samaa mieltä siitä, että 4 §:n momentit ovat tarpeellisia. Ainoastaan kunnista ja muista valtion viranomaisista 1-2 lausujaa oli sitä mieltä, että lakiehdotuksen 4 §:n momentit eivät ole tarpeellisia, mutta muuten lausunnonantajien kesken ei 4 §:n osalta ilmennyt suurempia eroavaisuuksia.

Lausunnonantajat kiinnittivät huomiota Valas-työryhmän palvelutarpeen arviointia koskevan 2 luvun puuttumiseen ja useat lausujat esittivät, että 2 luku sisällytettäisiin takaisin lakiesitykseen. Esimerkiksi Kehitysvammaliitto ja Vammaisfoorumi totesivat näin lausunnossaan. Useat lausunnonantajat kiinnittivät myös huomiota sosiaalihuoltolain viittauksiin, jotka lausujien mielestä vaikeuttavat lain soveltamista. Espoon kaupungin mukaan on erittäin tärkeää,

että erityispalvelujen prosessi on yhteneväinen sosiaalihuoltolain kanssa. Tampereen kaupunki katsoo, että lakiehdotuksen 4 § vaatii monipuolista osaamista asiakassuunnitelman laadintaan ja pykälässä on hyvin määritelty asiakassuunnitelman perustuvan sosiaalihuoltolakiin sekä asiakaslakiin.

Useat lausijat kiinnittivät huomiota lasten kommunikointikeinoihin ja mm. Vammaisfoorumi, VANE ja SOSTE ehdottivat, että lakiehdotuksessa huomioitaisiin nimenomaisesti lasten viestintä- ja kommunikointikeinot. Myös lasten ja nuorten oikeus mielipiteen ilmaisemiseen koettiin lausunnoissa tärkeäksi. Lapsiasiavaltuutettu pitää tärkeänä, että vammaisen henkilön osallistumisesta ja sen tuesta säädetään pykälätasolla. Lapsiasiavaltuutetun mukaan esitysluonnoksen 4 §:stä ei kuitenkaan käy ilmi, mitä osallistumisella ja sen tuella tarkoitetaan. Osallistumista koskeva kokonaisuus jää epäselväksi, koska pykäläehdotus koostuu viittauksista toisiin säännöksiin. Lapsiasiavaltuutettu katsoo, että hallituksen esitysluonnoksen 4 §:n 4 momentin yksityiskohtaiset perustelut vammaisten lasten ja nuorten osallistumisen osalta ovat kattavat ja selkeät. Kuitenkin 4 §:n otsikossa käytetään termiä osallisuuden tukeminen ja pykälätekstissä ja yksityiskohtaisissa perusteluissa termiä osallistumisen tukeminen eikä osallisuutta mainita lainkaan.

Valviran mukaan osallisuutta ja osallistumista koskevat momentit ovat tärkeitä uudistuksia vammaislainsäädännössä ja vammaissopimuksen mukaisia. Valvira katsoo, että osallisuudesta ja mielipiteen selvittämisestä on syytä säätää erityislainlailla, jotta niiden merkitys ja oikeus niihin korostuu. Terveiden ja hyvinvoinnin laitoksen mukaan on erinomaista, että osallistuminen ja osallisuus on huomioitu lakiehdotuksessa. THL katsoo, että sen sijaan vammaisten lasten puhevallan käyttöön ja edunvalvonnan järjestämiseen liittyviä kysymyksiä olisi syytä käsitellä. Kehitysvammaliitto korostaa vammaisten lasten ja heidän perheidensä erityistarpeiden huomioimisen tärkeyttä. Etelä-Suomen aluehallintovirasto pitää hyvänä, että lakiehdotuksessa ovat lähtökohtana asiakaslain ja sosiaalihuoltolain säännökset, joita on tässä laissa täsmennetty.

Kansaneläkelaitos on lausunut ehdotetusta 4 §:stä, kun vammaislainsäädännön uudistamistyön loppuraportti on ollut lausunnolla vuonna 2015 eikä sillä ole ehdotettuihin pykäliin uutta kommentoitavaa. Aikaisemmassa lausunnossaan Kela mainitsee, että henkilön osallistuessa lakiehdotuksen 4 §:n nojalla itseään koskevaan palvelutarpeen arviointiin, voi olla tilanne, että henkilölle ei ole vielä myönnetty oikeutta vammaisten henkilöiden tulkkauspalveluun, koska hän ei välttämättä ole vielä tietoinen kyseisestä oikeudestaan. Tällöin ei Kelan mukaan ole myöskään palvelutarpeen arviointi- ja suunnittelutapaamisissa mahdollista käyttää Kelan järjestämää vammaisten henkilöiden tulkkauspalvelua.

Helsingin hallinto-oikeus arvioi, että muutoksenhaun tarve voi hieman vähentyä säännöksen tullessa voimaan. Pohjois-Suomen aluehallintovirasto katsoo, että avun ja tuen välttämättömyyden määritelmä jättää paljon tulkinnan varaa siihen, kuinka eri ammattilaiset ottavat asiakkaan kokonaiselämäntilanteen huomioidessaan välttämättömä apua verrattuna keskimääräiseen normaaliin tavanomaiseen elämään.

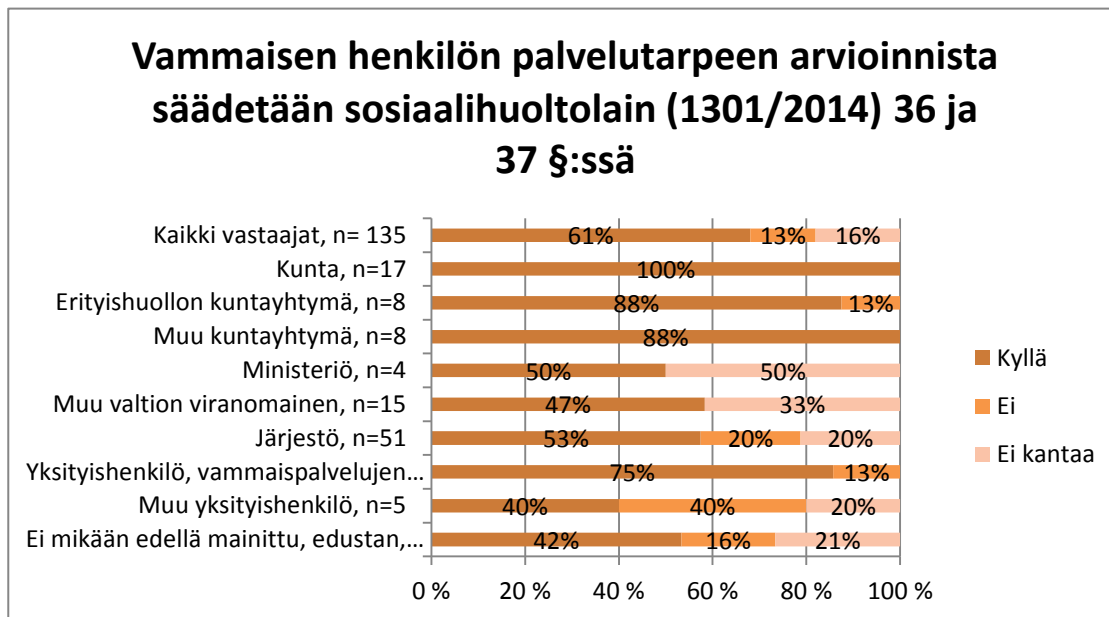
Heta-liitto pitää 4 §:n säännösehdotusta hyvänä ja välttämättömänä, jotta erityisesti vammaisyleissopimuksen osallistumista ja osallisuutta koskevat kohdat tulevat huomioituiksi lain soveltamisessa jatkossa. Kehitysvammaliitto ehdottaa, että 4 §:ään lisätään momentti tuetusta päätöksenteosta. Kehitysvammaliitto painottaa myös kommunikaation tärkeyttä siten, että myös muut asianosaiset käyttävät asiakkaan ymmärtämää kommunikaatiokeinoa.

Samarbetsförbundet kring funktionshinder (SAMS) korostaa, että asiakkaalla on oikeus käyttää omaa kieltään ja hänelle sopivaa viestintävälinettä sekä oikeus ilmaista mielipiteensä ja tahtonsa asiasta. Lakiluonnos ei sisällä nimenomaisia säännöksiä, joilla varmistetaan asiakkaan oikeus saada apua, tukea ja palveluita omalla kielellään. SAMS huomauttaa, että on olemassa suuria ongelmia kielellisten oikeuksien toteutumisessa käytännössä ja tämä asia tulisi ottaa esille, koska ruotsinkieliset vammaisten henkilöt joutuvat erityisen haavoittuvaan

asemaan. Saamelaiskäräjät esittää, että lakiehdotukseen lisättäisiin velvoite, jossa myös asianosaiset käyttävät asiakkaan ymmärtämää kommunikaatiokeinoa.

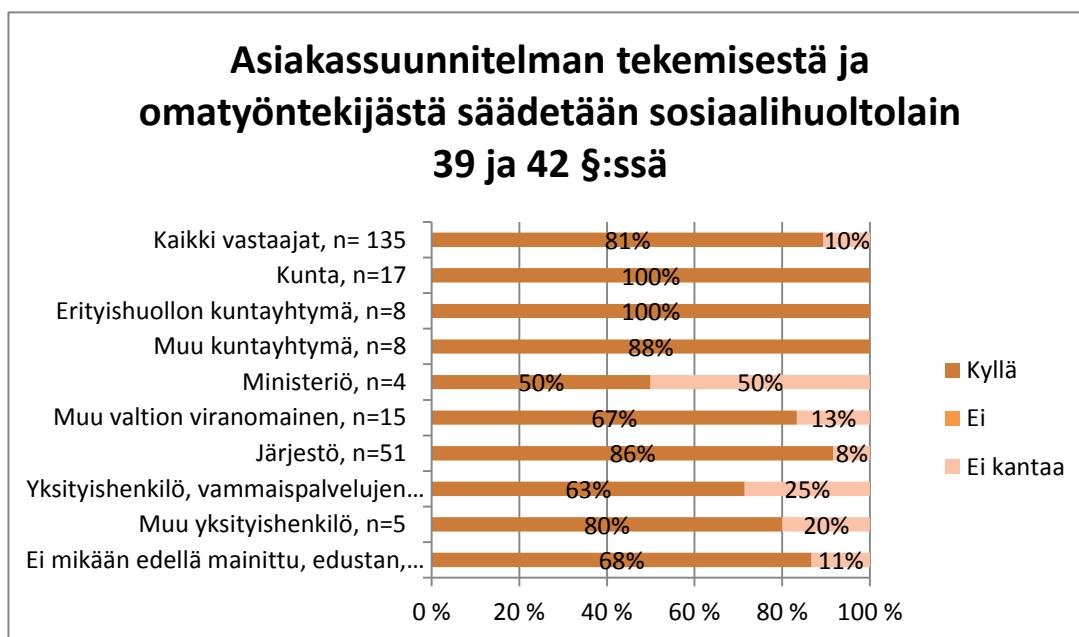
4.4 PALVELUTARPEEN ARVIOINTI JA ASIAKASSUUNNITELMA (5 §)

Lakiehdotuksen 5 §:ssä säädetään palvelutarpeen arvioinnista ja asiakassuunnitelmasta. Lausujilta kysyttiin, ovatko palvelutarpeen arviointia ja asiakassuunnitelmaa koskevan säännöksen momentit tarpeellisia.

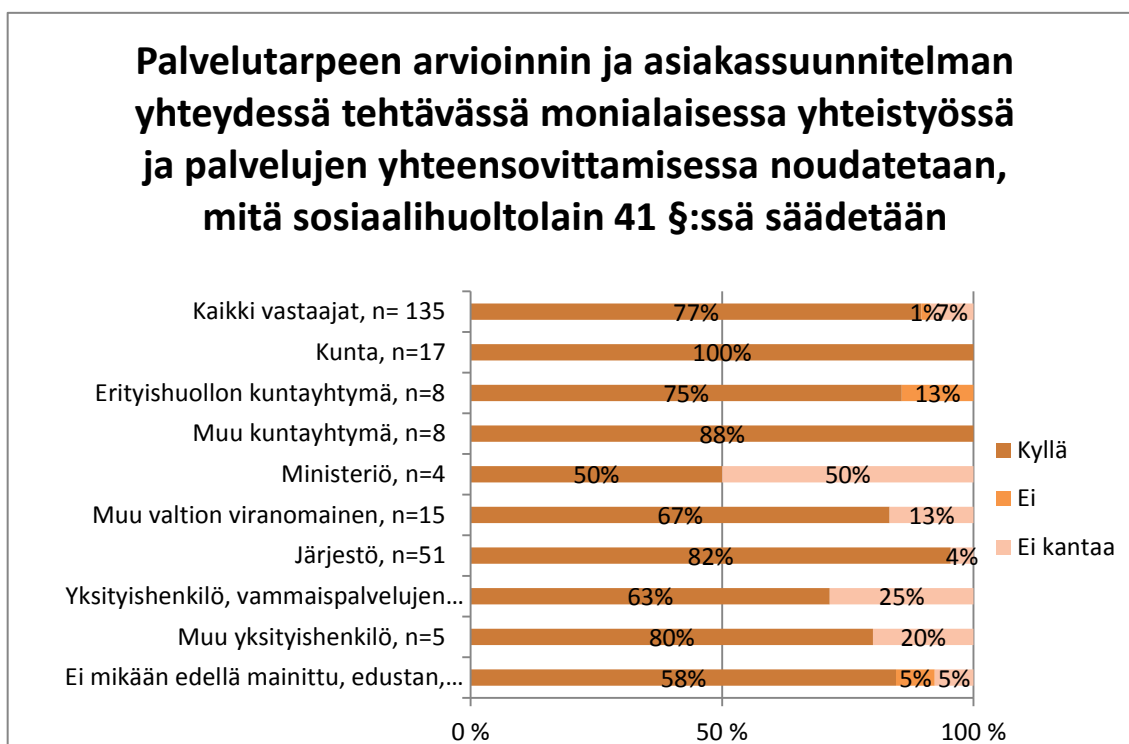
Kuvio 10. Ovatko seuraavat säännökset tarpeellisia.

Kaikista lausunnonantajista yli puolet (61 %) katsoi, että lakiehdotuksen 5 §:n 1 momentti on tarpeellinen. Yli kymmenes lausunnonantajista (16 %) ei ottanut kantaa asiaan.

Kuvio 11. Ovatko seuraavat säännökset tarpeellisia.

Asiakassuunnitelman tekemisestä ja omatyöntekijän säätämisestä sosiaalihuoltolain 39 ja 42 §:ssä piti tarpeellisenä lausunnonantajista 81 prosenttia, ja 10 prosenttia ei ottanut kantaa asiaan.

Kuvio 12. Ovatko seuraavat säännökset tarpeellisia.

Vammaisuuden perusteella järjestettäviä erityispalveluja koskevan lakiehdotuksen 5 §:n 2 momentissa säädetään palvelutarpeen arvioinnin toteuttamisesta tarvittaessa monialaisena yhteistyönä. Sosiaalihuoltolain 41 §:n viittaussäännöstä koskien palvelutarpeen arviointia ja asiakassuunnitelman yhteydessä tehtävää monialaista yhteistyötä ja palvelujen yhteensovittamista piti tarpeellisenä kaikista lausunnonantajista 77 prosenttia. Lausujista yksi prosentti katsoi, että 5 §:n 3 momentti ei ole tarpeellinen ja seitsemän prosenttia ei ottanut kantaa asiaan.

Suurin osa lausunnonantajista oli yksimielisiä siitä, että 5 §:n momentit ovat tarpeellisia. Kuitenkin 13 prosenttia kunnista ja viisi prosenttia muita tahoja edustavasta vastaajaryhmästä katsoi 2 momentin viimeisen lauseen olevan tarpeeton. Kaksi ministeriötä, kaksi muuta valtion viranomaista ja muutama järjestö ei ottanut kantaa 5 §:n momentteja koskeviin kysymyksiin.

Länsi- ja Sisä-Suomen aluehallintovirasto pitää hyvänä, että asiakassuunnitelma korvaa myös nykyisen kehitysvammaisten erityishuolto-ohjelman katsoen aiheutuvan turhaa päällekkäisyyttä, kun lisäksi laaditaan palvelusuunnitelmat sekä tehdään erilliset päätökset palveluista.

Viittaukset ja niiden epäselvyys lain soveltamisessa nousivat esille useissa kommentteissa. Valtiovarainministeriö pitää sinänsä tarkoituksenmukaisena ratkaisuna sääntelyn sijoittamista yleislakiin muita asiakasryhmiä koskevan vastaavan menettelysääntelyn yhteyteen. Samalla erityislakiin ehdotetaan lisättävän menettelyä koskevia säännöksiä. Tältä osin jää epäselväksi, mihin rajaveto yleis- ja erityislakiin sisällytettäväksi ehdotettuihin erityistä asiakasryhmää koskeviin säännöksiin perustuu. Valtiovarainministeriö katsoo, että palvelutarpeen arviointia, suunnittelua ja päätöksentekoa koskevan sääntelykokonaisuuden jakautuminen ja lukuisat lakiviittaukset eivät ole omiaan helpottamaan lain tulkintaa. Valtiovarainministeriö hyväksyy poikkeuksellisen yksityiskohtaisen sääntelyn, mikäli sen taustalla on YK:n vammaissopimuk-

sen nimenomaisten vammaisten osallisuutta ja osallistumisoikeuksia koskevien velvoitteiden toteuttaminen.

Vaikka osa lausunnonantajista piti viittauksia epäselvänä, kuitenkin osa lausunnonantajista koki, että viittaukset tulee säilyttää lakiehdotuksessa, koska ne korostavat vammaisen henkilön oikeutta normaaliin palvelujärjestelmän palvelujen käyttöön. Kuntaliiton mukaan sosiaalipalveluja koskevasta palvelutarpeen arvioinnista tulee säätää vain yhdessä laissa. Kuntaliitto katsoo, että erityistä tukea tarvitsevan henkilön määrittely on epäselvä jo sosiaalihuoltolaissa ja vaatii selkeämpää määrittelyä siihen, mihin vedetään raja, kuka on erityistä tukea tarvitseva. Lausujat myös toivoivat soveltamisohjeita, mikäli viittaukset jätettäisiin lakiehdotukseen.

Kehitysvammaliitto on huolissaan siitä, millä tavoin asiakkaan osallisuus hänen omassa prosessissaan varmistetaan. Kehitysvammaliitto esittää, että vammaisen henkilön osallistumisesta palvelujen suunnitteluun ja arviointiin säädetään pykälässä. Kehitysvammaliitto on huolissaan siitä, että sosiaalihuoltolain 36 § ei huomioi riittävästi kehitysvammaisten ihmisten erityistarpeita. Kehitysvammaliitto ehdottaa, että uuteen erityislakiin otetaan Valas-työryhmän esittämä palvelutarpeen arviointia käsittelevä 2 luku kokonaisuudessaan.

Kuurojen liitto viittaa siihen, että asiakkaan aito osallisuus ja kuulluksi tuleminen on yhteydessä sote-järjestämislain 6 §:ään. Palvelujen kieli ongelmallinen, koska viittomakieli on pykälässä sivuutettu. Kuurojen liiton mukaan myös asiakaslain 5 § on ongelmallinen, koska se ei anna tulkkaukseen subjektiivista oikeutta, ja Kelan tulkkauspalvelu puolestaan on toissijainen. Saamelaiskäräjien mukaan saamelaisten vammaisten palvelutarpeen arvioinnissa, palvelusuunnittelussa ja palvelujen toteutuksessa tulisi huomioida ensisijaisesti asiakkaan ja hänen perheensä kielellisten ja kulttuuristen erityispiirteiden turvaaminen. Saamelaiskäräjät pitää myös tärkeänä, että asiakkaan osallisuutta vahvistetaan lähiyhteisössään mahdollisimman hyvin. Saamelaiskäräjät esittää, että palvelutarpeen arviointia ja palvelusuunnitelmaa tekevällä henkilöstöllä tulee olla riittävästi kielellistä ja kulttuurista erityisosaamista.

Kela on vammaislainsäädännön uudistamistyön loppuraportista antamassaan lausunnossa arvioinut tilannetta, jossa esimerkiksi Kelan edustajan on kunnan sosiaalityöntekijän pyynnöstä osallistuttava palvelutarpeen arvioinnin tekemiseen. Kela katsoi lausunnossaan, että menettely tulee vaatimaan resursseja, joihin ei ole pystytty varautumaan.

Useat lausunnonantajat pitivät tärkeänä, että asiakkaan palvelutarpeen arvioinnissa ja asiakassuunnitelman laatimisessa tehdään tarvittaessa monialaista ja eri hallinnonalojen välistä yhteistyötä. Myös lukuisissa järjestöissä kannatetaan monialaisen yhteistyön toteuttamista, joskin säännökseen kaivattiin myös täsmennyksiä. Esimerkiksi JHL ry:n mukaan palvelutarpeen arviointi tulisi tehdä lähtökohtaisesti monialaisena yhteistyönä. Etelä-Suomen aluehallintovirasto pitää hyvänä ehdotusta, että palvelutarpeen arviointi ja asiakassuunnitelman laadinta toteutetaan sosiaalihuoltolain perusteella. Sen mukaan säännös palvelutarpeen arvioinnin toteuttamisesta tarvittaessa monialaisena yhteistyönä on tarkoituksenmukainen ja tarpeellinen ottaen huomioon palvelutarpeen arvioinnissa sovellettavien lakien määrä. Lapsiasiavaltuutettu pitää tärkeänä, että palvelutarpeen arvioinnissa tuodaan esiin elämäntilanteen ja perhesuhteiden merkitys.

Useat järjestöt pitivät tärkeänä sitä, että vammaisen henkilön omaan osallistumiseen palveluiden suunnittelemisessa kiinnitetään erityistä huomiota ja että lapset ja nuoret on mainittu esityksessä erikseen. Useiden järjestöjen mukaan vammaisen henkilön omien tavoitteiden ja oman palvelun tarvetta koskevan näkemyksen selvittäminen tukevat vammaisen henkilön itsemääräämisoikeutta oikealla tavalla. Osa vammaisjärjestöistä ilmaisi pitävänsä tärkeänä, että sosiaalihuollon viranomaisilla on riittävä asiantuntemus ja osaaminen sekä resurssit palvelutarpeiden arviointiin. Osa järjestöistä mainitsi lausunnossaan, että tulkkauksen järjestämisen osalta viittaukset asiakaslakiin ja hallintolakiin ovat ongelmallisia (mm. Kuurojen liitto). Kuurojen liiton mukaan tulkkitsemisen järjestäminen mahdollisuuksien mukaan käytännössä usein

estää asianmukaisen kommunikoimisen ja näin ollen osallistumisen omien palvelun tarpeiden ilmaisemiseen. Kuurojen liiton mukaan asiakas tarvitsee vahvemman tulkin saamiselle.

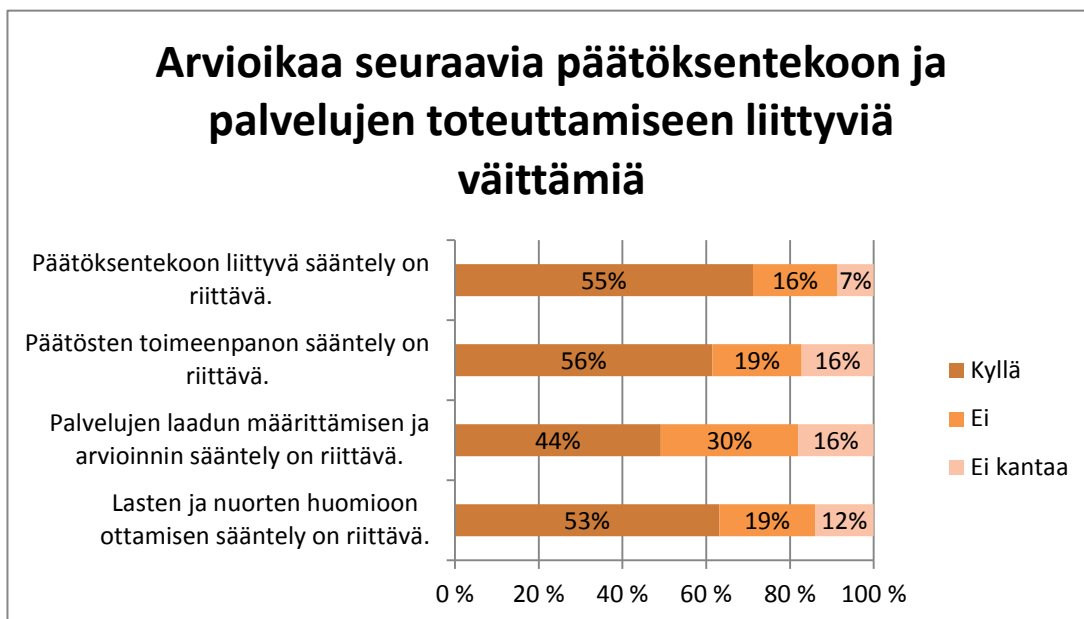
Eduskunnan apulaisoikeusasiamies pitää lakiehdotuksen 5 §:ää tärkeänä. Ratkaisukäytännössä on havaittu, että lainmukaisia suunnitelmia ei aina laadita tai ne laaditaan puutteellisesti tai niiden laatiminen viivästyy aiheettomasti. Eduskunnan apulaisoikeusasiamiehen mukaan tämä voi johtaa siihen, että asiakkaan kuuleminen ja omien näkemysten ja elämäntilanteen huomioon ottaminen laiminlyödään. Pohjois-Suomen aluehallintoviraston katsoo, että lakiin tulisi tarkemmin määritellä velvollisuus laatia asiakassuunnitelma tietyin määräajoin. Esimerkiksi Valviran mukaan sosiaalihuoltolaissa on säädetty riittävällä tavalla palvelutarpeen arvioinnista ja asiakassuunnitelmasta. Valvira ehdottaa kuitenkin lisättäväksi yksityiskohtaisiin perusteluihin, että asiakkaan mielipide on kirjattava suunnitelmaan.

Terveyden ja hyvinvoinnin laitos pitää tärkeänä, että lakiehdotuksessa vammaisten palvelu ymmärretään osaksi koko palvelujärjestelmää. THL:n mukaan säännösten mainitseminen tässä myös ohjaa toimintaa oikeaan suuntaan.

Pohjois-Suomen aluehallintoviraston mukaan vammaispalvelusta saatetaan tällä hetkellä ohjata perheitä hakeutumaan lastensuojelun asiakkaaksi, jotta perhe saisi paremmat ja laajemmat palvelut. Se ehdottaa, että lakiin kirjataan tarkemmin vammaispalvelulain ja sosiaalihuoltolain ensisijaisuudesta suhteessa lastensuojelulakiin. Pohjois-Suomen aluehallintoviraston mukaan ongelmana tämän tyyppisessä palvelutarpeen arvioinnissa on se, että lastensuojelun organisaatio työllistyy tehdessään itsenäisesti palvelutarpeen arviota ja hankkiessa palveluita perheeseen, vaikka lähtökohtana pitäisi onnistua moniammatillisen tiimin avulla kartoittamaan lapsen ja perheen tuen tarve jo heti alussa, niin ettei lastensuojelun asiakkuudelle olisi tarvetta. Pohjois-Suomen aluehallintoviraston mukaan palvelutarpeen arvioiminen tulisi keskittää maakunnissa yhteen paikkaan, jolla on tosiasiallisesti käytettävissä tietämystä ja resursseja ottaa monialainen yhteistyö ja arviointi käytännön työssä huomioon. Myös Tampereen kaupunki katsoi, että monialainen yhteistyö ja palveluiden yhteensovittaminen vaatii lisäresurssointia.

Useat lausunnonantajat korostivat myös sosiaalialan ammattilaisten ammattitaitoa ja sen tärkeyttä. Invalidiliitto oli erittäin huolissaan sosiaalialan osaamisesta. Sosiaalityöntekijän tulee tunnistaa monialaisen yhteistyön tarve, mikä tulee kirjata yksityiskohtaisiin perusteisiin edellytykseksi palvelutarpeen arviointiin.

4.5 PÄÄTÖKSENTEKO JA PALVELUJEN TOTEUTTAMINEN (6 §)

Kuvio 13. Päätöksentekoa koskeva erityissäännös.

Lakiehdotuksen 6 §:ssä säädetään päätöksenteosta ja palvelujen toteuttamisesta. Lausunnonantajilta kysyttiin, onko päätöksentekoon liittyvä sääntely riittävä. Kaikista lausunnonantajista 55 prosenttia katsoi, että lakiehdotuksen päätöksentekoon liittyvä sääntely on riittävä. Lausunnonantajista 16 prosenttia katsoi, että se ei ole riittävä ja seitsemän prosenttia ei ottanut kantaa asiaan. Erityishuollon kuntayhtymistä kolme ja järjestöistä 12 lausunnonantajaa olivat sitä mieltä, että sääntely ei ole riittävä. Muuten enemmistö kysymykseen vastanneista piti sääntelyä riittävänä.

Lausunnonantajilta kysyttiin, onko toimeenpanoon liittyvä sääntely riittävä. Kaikista lausunnonantajista 56 prosenttia katsoi, että lakiehdotuksen toimeenpanoon liittyvä sääntely on riittävä. Kysymykseen vastanneista 19 prosenttia katsoi, että se ei ole riittävä ja 16 prosenttia ei ottanut kantaa asiaan. Järjestöjen osalta ilmeni eroavaisuuksia kysymykseen vastanneiden kesken, sillä jopa 13 järjestöä katsoi säännöksen olevan riittämätön. Järjestöistä 29 piti säännöstä riittävänä. Muita tahoja edustavien vastaajaryhmän osalta yli kolmannes (37 %) piti säännöstä riittävänä. Muiden lausujaryhmien osalta ei ilmennyt suurta eroavaisuutta ja enemmistö piti sääntelyä kysymyksen osalta riittävänä.

Lausunnonantajilta myös selvitettiin mielipidettä siihen, onko palvelujen laadun määrittämiseen ja arviointiin liittyvä sääntely riittävä. Kaikista lausunnonantajista 44 prosenttia katsoi, että lakiehdotus on riittävä. Lausunnonantajista 30 prosenttia katsoi, että se ei ole riittävä ja 16 prosenttia ei ottanut kantaa asiaan. Muista valtion viranomaisista puolet piti sääntelyä riittävänä ja puolet katsoi sen olevan riittämätön. Järjestöistä 45 prosenttia katsoi, että sääntely on riittävä.

Lausunnonantajilta kysyttiin, onko lasten ja nuorten huomioon ottamiseen liittyvä sääntely riittävä. Kaikista lausunnonantajista 53 prosenttia katsoi, että lakiehdotuksen on riittävä. Kysymykseen vastanneista 19 prosenttia katsoi, että se ei ole riittävä ja 12 prosenttia ei ottanut kantaa asiaan. Erityishuollon kuntayhtymistä 38 prosenttia piti sääntelyä riittämättömänä. Muiden vastaajaryhmien osalta selvä enemmistö piti sääntelyä riittävänä.

Kuntien lausunnoissa keskimäärin 87 prosenttia vastaajista piti päätöksentekoon ja palvelujen toteuttamiseen liittyvää sääntelyä riittävänä. Järjestöjen osalta puolestaan keskimäärin 61

prosenttia piti päätöksentekoon ja palvelujen toteuttamiseen liittyvää sääntelyä riittävänä. Erityishuollon kuntayhtymien lausunnoista vastaava määrä oli keskimäärin 68 prosenttia. Muiden kuntayhtymien osalta keskimäärin 75 prosenttia piti sääntelyä riittävänä. Ministeriöistä keskimäärin 75 prosenttia ei ottanut kantaa kysymyksiin, jonka vuoksi keskimäärin 13 prosenttia piti sääntelyä riittävänä. Muista valtion viranomaisista 52 prosenttia piti myös sääntelyä riittävänä.

Lakiehdotuksen 6 §:n osalta lausujat kiinnittivät huomiota viittauksiin. Espoon kaupungin mukaan lakiehdotuksen 3 momentin viittaus sosiaalihuoltolain 46 §:ään lisää hallinnollista työtä ja vaikeuttaa päätösten ja suunnitelmien välisen suhteen erottamista.

Opetus- ja kulttuuriministeriö toteaa, että YK:n yleissopimus vammaisten oikeuksista edellyttää vammaisten henkilöiden kuulemista heitä koskevista asioista päätettäessä. Myös vammaispalvelulainsäädäntö sekä sote-lainsäädäntö edellyttävät asiakaslähtöistä, yksilöllistä ja asiakasta kuulevaa menettelyä päätöksenteossa sekä palvelujen toteuttamisessa. Yksityiskohtaisissa perusteluissa 6 §:n kohdalla pitäisi opetus- ja kulttuuriministeriön mielestä valottaa myös vammaisen lapsen mahdollisuutta osallistua varhaiskasvatukseen. Tulisi kiinnittää huomiota myös siihen, miten maakunnan ja kuntaan jäävien palveluiden järjestäminen toteutetaan, jotta palvelut muodostavat selkeän kokonaisuuden. Opetus- ja kulttuuriministeriön mukaan vammaisten lasten osalta huomiota tulisi kiinnittää myös esiopetuksen järjestämiseen. Opetus- ja kulttuuriministeriö toivoo tarkennuksia vammaispalvelulakiin myös siihen, miten vammaisen lapsen kuulemismenettely toteutetaan.

Lapsiasiavaltuutettu pitää hyvänä, että 6 §:n 4 momentissa korostetaan vammaisen lapsen palveluiden toteuttamisessa otettavia seikkoja monipuolisesti. Kyse on lapsen edusta, joka toteutuakseen vaatii lapsen oikeuksien mahdollisimman hyvää huomioonottamista.

Eduskunnan apulaisoikeusasiamies pitää hyvänä, että 6 §:n 3 momentissa on selvästi todettu vaatimus siitä, että vammaisen henkilön ja tarvittaessa hänen perheensä tarpeen mukaiset eri lakeihin perustuvat palvelut muodostavat tämän lain tarkoitusta toteuttavan yhteensovitetun kokonaisuuden. Eduskunnan apulaisoikeusasiamies katsoo myös, että oikeusturvan näkökulmasta on tärkeää, että erityispalvelun toteuttamistavasta annetaan aina muutoksenhakukelpoinen hallintopäätös. hallinto-oikeus kysyy, onko palvelukokonaisuutta koskevasta päätöksestä tarkoituksenmukaista saada valittua.

Pohjois-Suomen aluehallintoviraston mukaan palveluiden tulisi tulla vammaisen lapsen kohdalla ensisijaisesti vammaispalveluista ja sosiaalihuollon palveluista, vaikka perheellä olisi lastensuojelun asiakkuus voimassa. Pohjois-Suomen aluehallintoviraston mukaan ongelmana on, että lastensuojelun asiakkuus on usein tilapäistä ja lyhytaikaista, jolloin vaarana on palvelujen katkeaminen, kun asiakkuutta siirretään tai kun lastensuojelun asiakkuus loppuu. Pohjois-Suomen aluehallintovirasto katsoo, että vammaispalveluiden tulisi olla aina ensisijaisia suhteessa lastensuojelupalveluihin sekä palvelut tulisi järjestää lastensuojelua tarvitsevalle vammaiselle lapselle aina vammaispalveluista, jolloin ainoastaan selkeästi lastensuojeluperusteiset palvelut tulisivat lastensuojelun toimesta. Länsi- ja Sisä-Suomen aluehallintoviranomainen pitää hyvänä asiana, että lapset on erikseen huomioitu lakiehdotuksessa.

Lakiehdotuksen 6 §:n osalta lausujat kiinnittivät huomiota palvelusuunnitelmasta poikkeamiseen. Etelä-Suomen aluehallintoviraston näkemyksen mukaan päätöksenteon sääntely on tarpeellista. Etelä-Suomen aluehallintoviraston mukaan säädös on asiakkaan oikeusturvan kannalta parempi ja selkeyttää asiakassuunnitelman merkitystä, kun asiakassuunnitelmasta poikkeaminen tulee perustella päätöksessä. Itä-Suomen aluehallintovirasto katsoo lausunnoissaan, että hallituksen esityksessä on syytä täsmentää palvelujen laadun määrittämiseen ja arviointiin liittyviä säännöksiä. Valvira katsoo, että yksityiskohtaisissa perusteluissa lasten palvelujen laatua on kuvattu tarkasti ja vastaavat laadun kuvaukset sopisivat myös yleisiksi palvelun laatuun liittyviksi yksityiskohtaisiksi perusteluiksi.

Osassa vammaisjärjestöjen lausunnoissa pidettiin hyvänä, että asiakassuunnitelmaan kirjasta sosiaalipalveluiden kokonaisuudesta poikkeaminen on perusteltava päätöksessä. THL:n mukaan päätöksentekoon liittyvässä sääntelyssä voisi vielä selkeämmin korostaa asiakkaan yksilöllisen tilanteen huomioimista. THL:n mukaan esityksestä ei käy ilmi, miten päätöksentekoa ja palvelujen toteuttamista koskevien säännösten toteutumista seurataan ja valvotaan.

Lakiehdotuksen 6 § on vammaisjärjestöjen mukaan tärkeä sen takaamiseksi, että palvelutarpeen arvioinnin ja asiakassuunnitelman perusteella tehdyt päätökset toimeenpannaan siten, että palvelut myös käytännössä vastaavat henkilön yksilöllisiin tarpeisiin ja että yksilön oikeudet toteutuvat esimerkiksi mahdollisesta palvelujen kilpailutuksesta huolimatta. Osa järjestöistä katsoo palveluiden toteuttamista koskevan 6 §:n olevan tarpeellinen, koska pelkkä päätös ei vielä turvaa laadukkaita palveluita, vaan palvelut pitää myös toteuttaa vammaisen henkilön tarpeisiin vastaavalla tavalla. Osa vammaisjärjestöistä toteaa lausunnossaan, että 6 §:n 2 momentin kirjaukset vammaisen lapsen ja nuoren tarpeiden huomioon ottamisesta ja palvelujen toteuttamisesta ovat erittäin tärkeitä. Kehitysvammaliiton mukaan 6 §:n lisäksi tarvitaan oma säännös vammaisen lapsen palvelujen toteuttamisesta.

Lakiehdotuksen 6 §:n osalta lausujat kiinnittivät huomiota myös kilpailutukseen. Invalidiliitto toteaa, että vammaisen henkilö ei koskaan ole oikeudellisessa asianosaisasemassa ja sopimussuhteessa hankintalain mukaisessa menettelyssä, minkä johdosta julkinen hankinta useimmiten johtaa erityisesti vaikeimmin vammaisten yksilöllisten apuun ja asumiseen liittyvien palveluiden heikentymiseen. Hankintalaki ei edellytä asiakkaan tai asiakkaiden kuulemistä. Tästä syystä Invalidiliitto esittää, että vammaisen asiakkaan ja hänen läheisensä kuulemisesta ja kuulemismenettelystä on säädettävä vammaispalvelulaissa.

Lausunnonantajat kiinnittivät huomiota päätösten tekemisen aikarajaan. Heta-liitto viittaa yksityiskohtaisissa perusteluissa mainittuun, jonka mukaan vammaisen henkilön kohdalla on usein kyse välttämättömän huolenpidon turvaamisesta koskevasta päätöksenteosta esimerkiksi asumisen, henkilökohtaisen avun tai liikkumisen palvelujen osalta. Heta-liiton mukaan asian merkitys ei kuitenkaan riittävästi ilmene perusteluista. Sen vuoksi yksityiskohtaisissa perusteluissa tulisi vähintäänkin esimerkein tarkemmin avata sitä, milloin ehdotetun lain mukaisia palveluja koskevaa päätöksentekoa on pidettävä sosiaalihuoltolain 45 §:ssä tarkoitettulla tavalla kiireellisenä. Erityislaissa tulisi vähintäänkin selventää, mitä tällaisissa tapauksissa sosiaalihuoltolain viittaus kiireellisyyteen tarkoittaa. Heta-liitto toivoo, että ehdotettua lakia koskevien päätösten muodosta säädettäisiin siten, että määräaikaisten päätösten tekeminen olisi mahdollista vain poikkeuksellisesti laissa säädettyjen edellytysten täytyessä.

Osa lausunnonantajista kiinnitti huomiota henkilöstön osaamiseen. Tampereen kaupunki katsoo, että lakiehdotuksen 6 § vaatii yleislain ja erityislain palveluiden yhdistelyä ja joustavia palvelukokonaisuuksia, joka edellyttää lisäresurssia ja osaamista. Tampereen kaupunki toteaa lausunnossaan, että lasten ja nuorten osallistaminen heitä koskevaan päätöksen tekoon edellyttää henkilökunnalta osaamista.

Kielellisiin oikeuksiin huomiota kiinnittäneet järjestöt totesivat lisäksi, että vammaisten henkilöiden on saatava palveluita omalla kielellä, joskus siis myös suoraan viittomakielisinä.

5 ARVIOT ERITYISPALVELUISTA (2 LUKU)

5.1 AVUN JA TUEN TARPEISIIN VASTAAVAT PALVELUT (7 §)

Lakiehdotuksen 2 luku sisältää säännökset erityispalveluista kuten valmennuksesta ja tuesta, henkilökohtaisesta avusta, asumisen tuesta ja palveluista, tuesta esteettömään asumiseen, lyhytaikaisesta huolenpidosta, päiväaikaisesta toiminnasta sekä liikkumisen tuesta ja palveluista. Lausunnonantajilla oli mahdollisuus tuoda avovastauksissaan esille vapaamuotoisia huomioita säännöksestä.

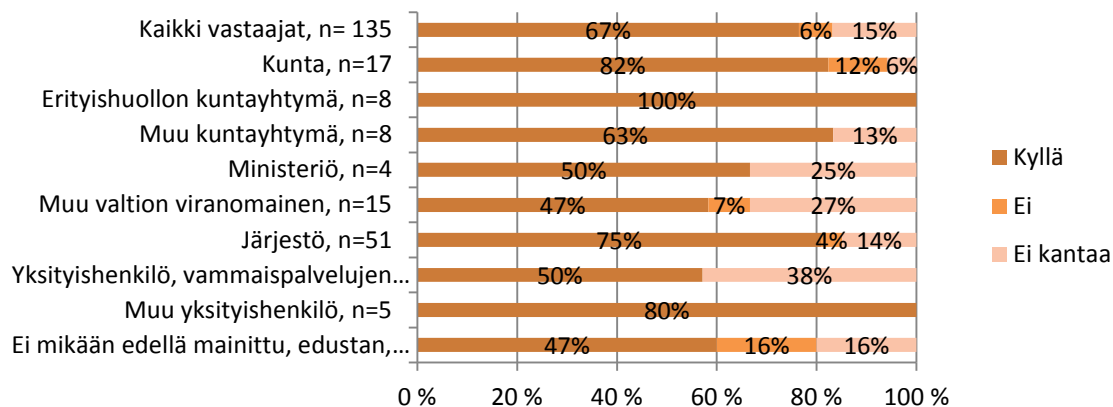
Heta-liiton mukaan keskeinen selvennystä edellyttävä asia on, miten henkilökohtaisen avun työnantajamallia koskevat säännökset sekä valinnanvapauslain henkilökohtainen budjetointi suhtautuvat toisiinsa. Heta-liitto on valinnanvapauslakiehdotusta koskevassa lausunnossaan katsonut, että henkilökohtaisen avun työnantajamalli on järjestettävä henkilökohtaisesta budjetista erillisenä palveluna. Se on lisäksi katsonut, että valinnanvapauslakiehdotusta tulisi täsmentää siten, että henkilökohtaista budjettia ei voida käyttää oman työntekijän palkkaamisesta aiheutuviin kuluihin. Heta-liitto toistaa valinnanvapauslakiluonnoksesta antamassaan lausunnossaan todetun. Keskeinen kysymys on myös, sovelletaanko työnantajamallia koskevia muita erityissäännöksiä, jos budjetoinnin asiakas itse palkkaa henkilökohtaisia avustajia. Kysymys on Heta-liiton mukaan oikeusturvan toteutumisen ja yhdenvertaisuuden näkökulmasta merkittävä ja siihen tulisi ottaa riittävän täsmällisesti kantaa myös tässä lakiluonnoksessa ja sen yksityiskohtaisissa perusteluissa.

Invalidiliiton mukaan lain soveltamisen ja selkeyden kannalta olisi suositeltavaa, että jo tässä pykälässä ilmenisi, mitkä avun ja tuen palveluista ovat subjektiivisia oikeuksia ja mitkä määrärahasidonnaisia.

5.2 VALMENNUS JA TUKI (8 §)

Lakiehdotuksen 8 §:ssä säädetään valmennuksesta ja tuesta. Lausunnonantajilta kysyttiin, täydentääkö lakiehdotuksen 8 § asianmukaisesti ehdotetussa laissa säädettyjä muita erityispalveluja. Kaikista lausunnon antaneista 67 prosenttia katsoi, että lakiehdotuksen 8 § täydentää asianmukaisesti ehdotetussa laissa säädettyjä muita erityispalveluja ja kuusi prosenttia oli sitä mieltä, että lakiehdotuksen 8 § ei täydennä asianmukaisesti ehdotetussa laissa säädettyjä muita erityispalveluja. Lausunnonantajista 15 prosenttia ei ottanut kantaa asiaan.

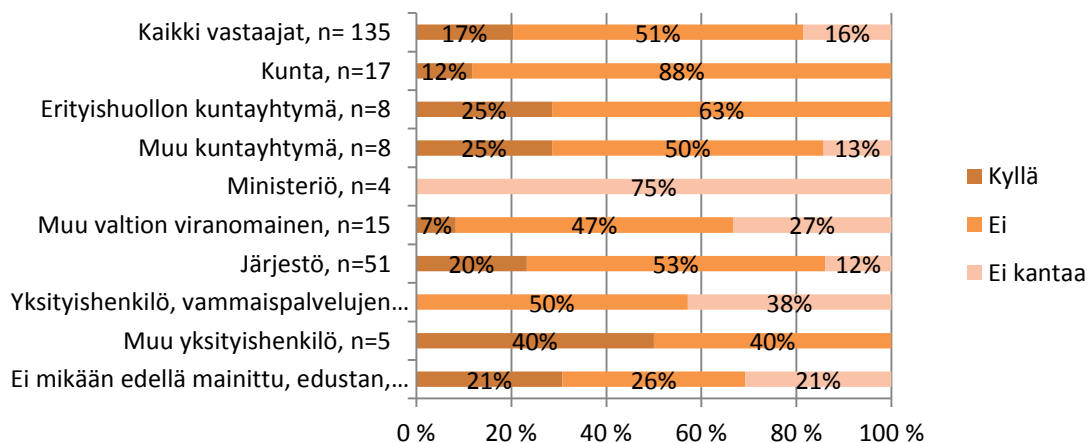
Täydentääkö säännös asianmukaisesti ehdotetussa laissa säädettyjä muita erityispalveluja?

Kuvio 14. Täydentääkö säännös asianmukaisesti ehdotetussa laissa säädettyjä muita erityispalveluja.

Lausunnonantajilta kysyttiin, onko selvää milloin sovelletaan ehdotetun lain mukaista valmennusta ja tukea koskevaa säännöstä ja milloin sosiaalihuoltolain (1301/2014) tai muun lain säännöksiä. Kaikista lausunnonantajista 17 prosenttia katsoi, että soveltaminen on selvää. Lausunnonantajista 51 prosenttia katsoi, että ei ole selvää milloin sovelletaan ehdotetun lain mukaista valmennusta ja tukea koskevaa säännöstä ja milloin sosiaalihuoltolain (1301/2014) tai muun lain säännöksiä. Kysymyksen vastanneista 16 prosenttia ei ottanut kantaa asiaan.

Onko selvää, milloin sovelletaan ehdotetun lain mukaista valmennusta ja tukea koskevaa säännöstä ja milloin sosiaalihuoltolain (1301/2014) tai muun lain säännöksiä? (Esim. sosiaalihuoltolain 17 §:n mukaista sosiaalista kuntoutusta koskevaa säännöstä)?

Kuvio 15. Onko selvää, milloin sovelletaan ehdotetun lain mukaista valmennusta ja tukea koskevaa säännöstä ja milloin sosiaalihuoltolain (1301/2014) tai muun lain säännöksiä? (Esim. sosiaalihuoltolain 17 §:n mukaista sosiaalista kuntoutusta koskevaa säännöstä).

Kriittisimmin valmennusta ja tukea koskevan säännöksen soveltamiseen suhtauduttiin kuntien lausunnoissa. Kunnista vain hieman useampi kuin joka kymmenes (12 %) lausuja ilmoitti, että on selvää milloin sovelletaan ehdotetun lain mukaista valmennusta ja tukea koskevaa säännöstä ja milloin sosiaalihuoltolain (1301/2014) tai muun lain säännöksiä. Kunnista 88 prosenttia oli sitä mieltä, että ei ole selvää milloin sovelletaan ehdotetun lain mukaista valmennusta ja tukea koskevaa säännöstä ja milloin sosiaalihuoltolain (1301/2014) tai muun lain säännöksiä. Lain soveltaminen ei ollut selvää erityishuollon kuntayhtymien (63 %), muiden kuntayhtymien (50 %), muiden valtion viranomaisten (47 %) ja järjestöjen (53 %) lausuntojen mukaan. Myönteisimmin kysymykseen vastasi muita yksityishenkilöitä koskeva vastaajaryhmä, josta 40 % piti soveltamista selvänä.

Helsingin kaupunki ehdottaa säännökseen lisättäväksi erikseen työvalmennuksen, vaikka työvalmennus ja tuki on mainittu lain perusteluissa. Lakitekstiin liitettynä se turvaisi valmennuksen ja tuen niille vammaisille henkilöille, jotka eivät onnistu työllistymään sosiaalihuollon tai muiden palvelujen avulla. Helsingin kaupungin mukaan laissa tulisi korostaa työvalmennusta pitkäaikaisena ja palkkatyöhön mahdollistavana asiakkaan tarpeen mukaan jatkuvana tukena ja valmennuksena, jota voidaan antaa sekä ennen työllistymistä että sen jälkeen.

Lapsiasiavaltuutettu katsoo, että vammaisen lapsen näkökulmasta 8 §:ssä ilmaistu edellytys ”välttämättä tarvitsemansa” ei aina ole perusteltu. Lapsiasiavaltuutetun mukaan vammaisen lapsen kohdalla kynnys saada tarvitsemiaan palveluita ei saa käytännössä muodostua liian korkeaksi, vaikka tarkoitus onkin, että vammaispalvelulain mukaiset palvelut ovat toissijaisia suhteessa muun lain nojalla annettaviin palveluihin.

Eduskunnan apulaisoikeusasiamies kiinnittää huomiota siihen, että yksityiskohtaisten perustelujen mukaan päätöksessä olisi kuvattava palvelun sisältö, määrä ja kesto, mutta ei toteutustapaa. Hän viittaa myös perusteluihin siltä osin kuin niissä todetaan muutoksenhakuoikeuden hallinto-oikeuden päätökseen koskevan myös palvelujen toteuttamistapaa, paitsi 8 §:n 3 momentissa tarkoitetuissa asioissa. Muissakaan 8 §:n mukaisissa päätöksissä ei kuitenkaan perustelujen mukaan tulisi kuvata palvelun toteutustapaa. Eduskunnan apulaisoikeusasiamies katsoo, että tässä oleva ristiriita tulisi korjata siten, että muutoksenhakuoikeus koskisi myös palvelun toteuttamistapaa (muissa kuin 8 §:n 3 momentin tilanteissa). Olisi myös hyvä, että yksityiskohtaisissa perusteluissa ilmenisivät kootusti ne palvelut, joiden osana valmennus ja tuki voisivat olla. Eduskunnan apulaisoikeusasiamies esittää harkittavaksi, tulisiko viittomakieli mainita laissa nimenomaisesti tässä yhteydessä.

JHL ry pitää hyvänä, että yksityiskohtaisissa perusteluissa on nostettu esille se, että valmennus ja tuki voi korvata henkilökohtaisen avun siinä tilanteessa, kun tarvittava tuki sisältää runsaasti toisen henkilön vastuulla olevaa ohjaavaa tukea ja jossa on tavoitteena toimintakyvyn parantuminen.

Useat lausunnonantajat katsoivat, että henkilökohtaisen avun palvelun ja valmennus ja tukipalvelun välille saattaa syntyä soveltamisongelmia. Tämän osalta suurin osa lausunnonantajista toivoi selkeämpää soveltamisohjetta. Suurin osa lausunnonantajista oli sitä mieltä, että valmennuksen ja tuen ottaminen lainsäädäntöön on hyvä asia, mutta koki epävarmuutta sen soveltamistilanteista. Esimerkiksi JHL ry katsoo, että henkilökohtainen apu on tärkeää pitää selkeästi erillään valmennuksesta ja tuesta, koska lainkohdan tarkoittamat valmennukseen ja tukeen liittyvät tehtävät eivät sovi henkilökohtaisen avustajan tehtäviksi. Eduskunnan apulaisoikeusasiamiehen mukaan tuen suhde henkilökohtaiseen apuun olisi hyvä selkeyttää. Pohjois-Suomen hallinto-oikeuden mukaan on ongelmallista arvioida, milloin sosiaalihuoltolain 17 §:n mukainen sosiaalinen kuntoutus on riittävää. Helsingin hallinto-oikeuden mukaan saattaa syntyä rajanveto-ongelmia siitä, milloin sovelletaan ehdotetun lain mukaista valmennusta ja tukea koskevaa säännöstä ja milloin sosiaalihuoltolain tai muun lain säännöksiä.

Pohjois-Suomen aluehallintoviraston mukaan vammaispalveluiden valmennuksen ja tuen tulisi olla ensisijaista suhteessa lastensuojelun perhetyöhön, kun perheessä on vammaisen

lapsi. Länsi- ja Sisä-Suomen aluehallintoviraston mukaan valmennuksen ja tuen sisältö jää tulkinnanvaraiseksi ja rajapinta muihin palveluihin on hieman epäselvä. Myös Etelä-Suomen aluehallintoviraston mukaan valmennuksen ja tuen käsite vaatii tarkempaa määrittelyä. Etelä-Suomen aluehallintoviraston mukaan tilanteet, joissa ehdotuksen mukainen valmennus ja tuki korvaavat henkilökohtaista apua, voivat olla ongelmallisia määrittellä. Se katsoo myös, että epäselväksi jää, miten ehdotettu palvelu suhtautuu nykyisin kehitysvammaisilla henkilöille usein annettavaan tukihenkilötoimintaan. Etelä-Suomen aluehallintoviraston mukaan tulkinta-ongelmia voi syntyä myös sosiaalihuoltolain 17 §:n mukaista sosiaalisen kuntoutuksen ja valmennuksen ja tuen välillä. Myös Itä-Suomen aluehallintoviraston mukaan valmennuksen ja tuen käsitteet jäävät liian avoimiksi, ottaen huomioon vammaisten henkilöiden laaja ja heterogeeninen asiakaskunta.

Valvira katsoo, että valmennuksen ja tuen kautta voi mahdollistua muun muassa muuttovalmennus tai henkilökohtaisen avun tyyppinen toiminta sellaisille henkilöille, jotka eivät täytä henkilökohtaisen avun saannin kriteereitä. Espoon kaupungin ja Tampereen kaupungin mukaan pykälässä ei ole riittävän tarkkarajaisesti määritelty myönnettävää palvelua, jotta siitä voitaisiin säätää subjektiivisena oikeutena. Espoon kaupungin mukaan palvelun tulisi olla määrärahasidonnainen. Myös kommunikaatio-opetus ja -ohjaus tulisi pääosin, ainakin puhevammaisten henkilöiden osalta, siirtää vammaispalvelulaista terveydenhuoltolakiin. Tämä sujuvoittaisi asiakkaan palveluprosessia. Sama taho, joka arvioi asiakkaan tarpeen kommunikaatio-opetukseen tai -ohjaukseen, voisi myös järjestää palvelun.

Lausunnonantajat kiinnittivät huomiota tahdosta riippumattomaan hoitoon. Esimerkiksi Kuntaliitto tiedustelee, mihin sijoittuu kehitysvammaisten henkilöiden vastentahtoinen hoito. Sosiaali- ja terveydenhuollon rajapinta ja moniammatillisuus tulisi erityisesti huomioida jatkovalmistelussa. Kuntaliitto vastustaa valmennuksen ja tuen säätämistä subjektiiviseksi oikeudeksi. Oikeusministeriön mukaan valmennus ja tuki vahvistavat vammaisten ihmisten itsemääräämisoikeutta ja osallisuutta ja tukevat näin ollen yhdenvertaisuuden toteutumista.

Järjestöjen mukaan valmennukseen ja tukeen on tarpeen olla subjektiivinen oikeus, koska palvelun ennalta ehkäisevä merkitys on suuri ja sen avulla voidaan vahvistaa henkilön voimavaroja sekä toteuttaa itsemääräämisoikeutta ja osallisuutta. Lisäksi järjestöjen mukaan olisi edelleen toivottavaa selkeyttää valmennuksen ja tuen suhdetta henkilökohtaiseen apuun. Subjektiivista oikeutta valmennukseen ja tukeen pidettiin välttämättömänä ja tärkeänä osana erityislain kokonaisuutta (mm. Kehitysvammaliitto).

Tärkeänä järjestöjen lausunnoissa pidettiin sitä, että valmennusta ja tukea voidaan antaa tarvittaessa myös vammaisen henkilön perheelle ja läheisille. Osa järjestöistä toi esiin, että palvelu on tärkeä vammaisen lapsen kasvun, kehityksen ja hyvinvoinnin tukemisessa ja sillä toteutetaan YK:n lapsen oikeuksien sopimuksen ja YK:n vammaissopimuksen velvoitteita tukea lapsen kehitystä ja kehittyviä valmiuksia.

THL:n mukaan lakiesityksen 8 §:n 3 momentin tarkoitus ei käy tarpeeksi selvästi esille. Muotoilu voisi olla ”valmennusta ja tukea voidaan järjestää vammaisen henkilön perheelle tai hänelle läheisille henkilöille silloin, kun se on tarpeen vammaisen henkilön asiakassuunnitelmassa määriteltyjen tavoitteiden toteuttamiseksi”. THL:n mukaan esityksen 8 §:n 4 momentissa tarkoitetuista elämänmuutostilanteista voisi esimerkkinä olla esimerkiksi kuoron lapsen syntymisestä seuraava elämänmuutostilanne, jolloin myös perhe saa kommunikaatio-opetusta. Lisäksi vammaisen nuoren muuttaminen pois lapsuudenkodista voisi olla sellainen tilanne, jossa perheelle annettaisiin tarvittaessa esim. sopeutumisvalmennusta. THL:n mukaan tarkoitettuja elämäntilanteen muutoksia ovat myös mm. vammautuminen, perheenjäsenen sairastuminen, avioero ja läheisen kuolema.

Kehitysvammaliitto ehdottaa, että lakiehdotuksen 8 §:n 1 momenttiin lisätään kohta työelämäosallisuudesta ja työstä. Kehitysvammaliitto pitää tärkeänä työelämäosallisuutta tukevan toiminnan ja työhönvalmennuksen kirjaamista lakiehdotuksen 8 §:ään, koska riskinä on kehi-

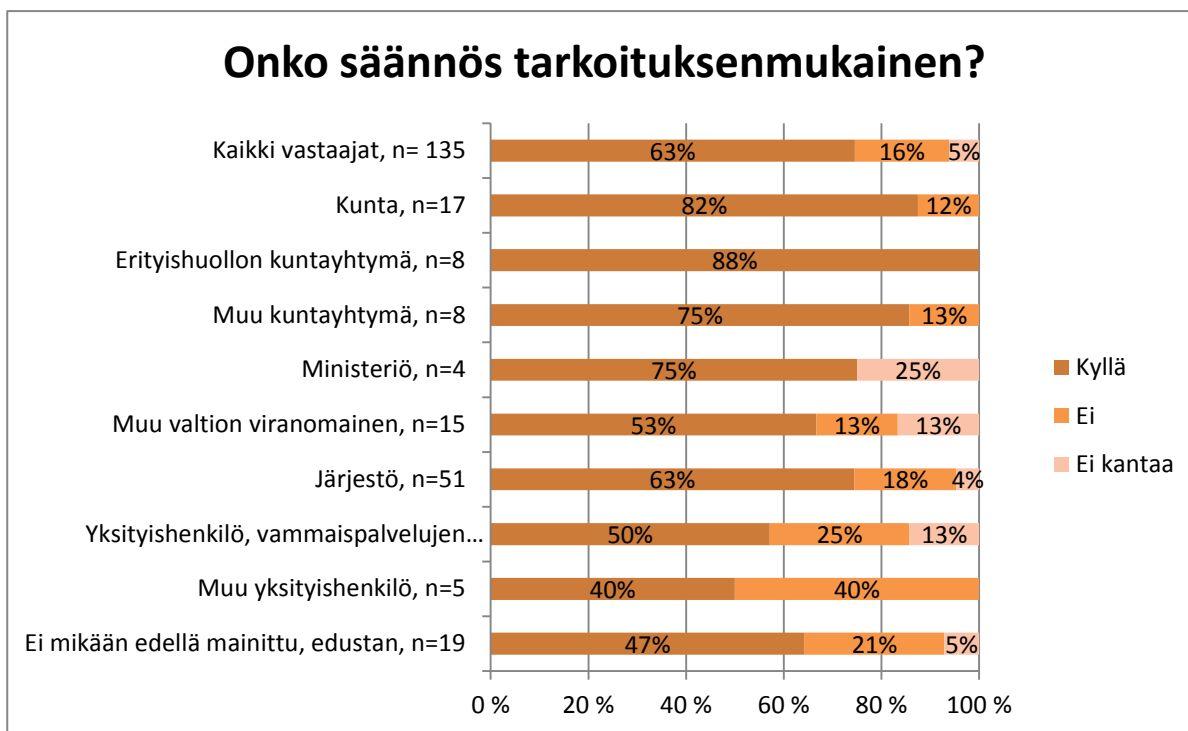
tysvammaisten ihmisten putoaminen työelämäosallisuutta tukevan toiminnan ulkopuolelle, mikäli työelämäosallisuutta koskeva lainsäädäntö ei etene. Kehitysvammaliitto piti myös tärkeänä lisätä lakiehdotuksen perusteluihin valmennuksen digiosaaminen ja teknologian käyttö sekä valmennuksen ja tuen toteuttaminen etäohjauksena.

SAMS huomauttaa, että ruotsinkielinen sana ”färdighetsträning” ei vastaa suomenkielen sanaa ”valmennus”. SAMS toteaa, että nykyinen tukihenkilötoiminta on tärkeä ennaltaehkäisevä palvelu, jonka asema on turvattava.

5.3 HENKILÖKOHTAINEN APU (9 §)

Lakiehdotuksen 9 §:ssä säädetään henkilökohtaisesta avusta. Lausunnonantajilta kysyttiin, onko lakiehdotuksen 9 § tarkoituksenmukainen. Kaikista lausunnonantajista 63 prosenttia katsoi, että säännös on tarkoituksenmukainen. Kysymykseen vastanneista 16 prosenttia piti säännöstä epätarkoituksenmukaisena ja viisi prosenttia ei ottanut kantaa asiaan.

Erityishuollon kuntayhtymistä 88 prosenttia oli sitä mieltä, että säännös on tarkoituksenmukainen. Ministeriöistä 75 prosenttia (kolme) oli samaa mieltä erityishuollon kuntayhtymien kanssa ja yksi ministeriö ei ottanut kantaa asiaan. Kunnista 82 prosenttia piti säännöstä tarkoituksenmukaisena ja 12 prosenttia epätarkoituksenmukaisena. Järjestöistä 63 prosenttia piti säännöstä tarkoituksenmukaisena, 18 prosenttia epätarkoituksenmukaisena ja kaksi ei ottanut kantaa asiaan. Kriittisimmin kysymykseen suhtautuivat muita tahoja edustavat vastaajaryhmä, vammaispalveluja käyttävät yksityishenkilöt sekä muut yksityishenkilöt, joista muita tahoja edustavasta vastaajaryhmästä 21 prosenttia, vammaispalveluja käyttävistä yksityishenkilöistä 25 prosenttia ja muista yksityishenkilöistä 40 prosenttia ei pitänyt säännöstä tarkoituksenmukaisena.

Kuvio 16. Onko säännös tarkoituksenmukainen.

Opetus- ja kulttuuriministeriö pitää tärkeänä vammaisten henkilöiden yhdenvertaista osallistumista vapaa-aikaan ja kulttuuritoimintaan ja katsoo, että vammaisille henkilöille on taattava riittävä henkilökohtainen apu näiden toteuttamiseksi. Ministeriön mukaan 9 §:stä ei käy ilmi, voiko esimerkiksi varhaiskasvatuksessa oleva lapsi saada vammaispalvelulain nojalla henkilökohtaista apua varhaiskasvatukseen.

Osa lausujista katsoo, että lakiehdotus voi aiheuttaa ongelmia tilanteessa, jossa koulutuksen järjestäjä ja opiskelijan kotikunnan sosiaalitoimi siirtävät vastuuta opiskelijan tarvitseman henkilökohtaisen avun järjestämisessä. Heidän mukaansa asiaan tulee kiinnittää huomiota, koska monet vammaiset tarvitsevat opintoissaan avustajaa. Opetus- ja kulttuuriministeriö katsoo myös, että opiskelijoiden yhdenvertaisuuden vuoksi tulisi selvittää, voitaisiinko henkilökohtaista apua myöntää vammaispalvelulain mukaisesti opiskeluun myös kansanopistojen vapaan sivistystyön pitkäkestoisissa koulutuksissa, jotka ovat verrattavissa ammatillisesta peruskoulutuksesta annetussa laissa tarkoitettuun työhön ja itsenäiseen elämään valmentavaan koulutukseen.

Kuntaliitto kannattaa henkilökohtaisen avun myöntämisperusteiden ja toteuttamistapojen selkiyttämistä. Kuntaliiton mukaan perusopetuksesta ja ammatillisesta opetuksesta vastaavien tahojen vastuu järjestää opiskelussa tarvittava apu myös oppilaitoksen ulkopuolella annettavassa opetuksessa jää vielä avoimeksi ja asia tulisi selkeyttää laissa. Kuntaliitto esittää, että ulkomailla tapahtuvan opiskelun mahdollistaminen ratkaistaan esimerkiksi korotetun opintotuen avulla opiskelun tukemisena.

Kuntaliiton mukaan perusteluissa ei selkeästi määritellä, mikä voi olla sellaista osallisuutta edistävää toimintaa, johon henkilökohtaisen avun tunteja tulee myöntää välttämättömän tarpeen mukaisesti. Myös suhde vapaa-ajan toimintaan ja sosiaaliseen osallistumiseen jää epäselväksi. Kuntaliitto esittää, että osallisuutta edistävä toiminta siirretään lakiehdotuksen 9 §:n kohtaan kolme tai että sen sisältöä tarkennetaan pykälätekstissä.

Lapsiasiavaltuutettu pitää 9 ja 10 §:ssä säädettyä henkilökohtaista apua tärkeänä vammaisen lapsen palveluna. Henkilökohtaisen avun saamisen edellytyksenä on, että vammaisella henkilöllä on voimavaroja määritellä avun sisältö ja toteutustapa. Lapsiasiavaltuutetun mukaan vaatimus on varsin tiukka, kun on kyse lapsesta. Yksityiskohtaisten perusteluiden mukaan henkilökohtainen apu ei tulisi sovellettavaksi tilanteissa, joissa henkilön avun tarpeeseen vastaaminen edellyttää pääasiassa hoivaa, hoitoa tai valvontaa. Lapsen kohdalla tätä tulisi tulkita väljästi. Lapsen kasvun ja kehityksen tukeminen kohti itsenäistymistä tai itsenäisempää elämää edellyttää, että lapsi pääsee osallistumaan ikäistensä lasten normaaliin toimintaan ilman vanhempiaan. Henkilökohtaisella avulla voidaan tukea vammaisen lapsen itsenäistä osallistumista harrastuksiin ja muuhun saman ikäisten lasten toimintaan, eikä tällaista toimintaan osallistumisen mahdollistamista tule liian suoraviivaisesti katsoa vanhempien antamaksi hoivaksi tai valvonnaksi. Pohjois-Suomen aluehallintovirasto katsoo, että lapsen psyykkisistä syistä johtuva avun tarve tulisi ottaa huomioon niin, että lapsella olisi mahdollisuus saada tukihenkilö, jos lapsi tarvitsee apua mm. harrastusten toteuttamisessa.

Etelä-Suomen aluehallintovirasto toteaa lausunnossaan, että terveydenhuollon toimenpiteet osana henkilökohtaista apua on ongelmallinen kohta. Mm. lääkkeen antaminen, katetrointi sekä hengityslaitteen käyttö ja sen toimintavarmuudesta huolehtiminen edellyttäisivät aluehallintoviraston käsityksen mukaan sellaista osaamista, jota henkilökohtaisilla avustajilla ei lähtökohtaisesti ole. Etelä-Suomen aluehallintovirasto pitää asiakasturvallisuuden kannalta riskinä sitä, että henkilökohtaiseen apuun voisi kuulua terveydenhuollon toimenpiteitä. Itä-Suomen aluehallintoviraston näkemyksen mukaan kehitysvammaiset henkilöt tulevat jäämään säännöksen perusteella ilman henkilökohtaisen avun palvelua, jos nykyään kehitysvammalain nojalla järjestetty hoiva-avustajapalvelu poistuu lakien yhdistyessä.

Voimavarasäännökseen kiinnitettiin laajalti huomiota. Suurin osa lausunnonantajista ehdotti poistettavaksi lakiesityksestä lauseen ”henkilökohtaisen avun järjestäminen edellyttää, että

vammaisella henkilöllä on voimavaroja määritellä avun sisältö ja toteutustapa” (mm. Kynnys ry, Hengityslaitepotilaat ry, Saamelaiskäräjät ja Vammaisfoorumi). Lausunnonantajat katsoivat, että myös henkilöillä, jotka eivät pysty määrittelemään avun sisältöä ja toteutustapaa, tulee olla oikeus henkilökohtaiseen apuun ja he tarvitsevat siinä neuvontaa. Monien vammaisjärjestöjen lausunnoissa voimavaraedellytyksen poistamisen katsottiin esimerkiksi lisäävän vammaryhmien välistä yhdenvertaisuutta, vähentävän lain tulkintojen moninaisuutta sekä mahdollistavan palvelun järjestämisen diagnoosista riippumatta (mm. SAMS). Joissain lausunnoissa vammaislainsäädännön uudistamisen katsottiin ehdottomasti edellyttävän voimavaraedellytyksen poistamista ja nykyistä säännöstä pidettiin jopa syrjivänä. Esimerkiksi Kehitysvammaliiton mukaan lakiehdotuksen muotoilu eriarvoistaa kehitysvammaisia henkilöitä ja riskinä on, että he rajautuvat kategorisesti henkilökohtaisen avun ulkopuolelle. Kehitysvammaliiton mukaan voimavaraedellytyksen säilyttäminen laissa toisin kuin Valas-työryhmä on ehdottanut, tarkoittaa selvää heikennystä niiden henkilöiden kannalta, joilla ei katsota olevan voimavaroja. Vammaisfoorumi ehdottaa voimavararajauksen poistamista. Toissijaisesti Vammaisfoorumi ehdottaa, että perusteluihin selkeästi kirjataan, että kynnys henkilökohtaisen avun saamiseen on oltava hyvin matala.

Osa lausunnonantajista kannatti voimavaraedellytyksen sisällyttämistä säännökseen. Esimerkiksi Oulun kaupunki piti voimavaraedellytystä välttämättömänä. Kuntaliitto kannatti voimavararajauksen säilyttämistä henkilökohtaisessa avussa, koska tämä vastaa lain alkupeleistä tarkoitusta, jolloin avun luonne pysyy nykyisen kaltaisena eikä siitä muodostu hoitopalvelua. Oikeusministeriön mukaan yhdenvertaisuuden ja syrjimättömyyden näkökulmasta on tärkeää varmistaa, että niitä henkilöitä, jotka voimavararajauksen vuoksi jäävät henkilökohtaisen avun ulottumattomiin, ei aseteta muita heikompaan asemaan.

Hengityslaitepotilaat ry katsoo, että voimavaraedellytyksen niputtaminen yhteen terveydenhuollon toimien kanssa on ongelmallista. Käytännössä tämä merkitsisi sitä vaatimusta, että henkilön pitäisi itse pystyä opastamaan kaikki terveydenhoidolliset toimenpiteet ennen kuin hänellä olisi oikeus saada minkään mallin mukaista henkilökohtaista apua. Hengityslaitepotilaat ry katsoo, että jos raja tässä suhteessa asetetaan näin korkealle, jää hengityslaitetta käyttävä henkilö ilman henkilökohtaista apua, joka mahdollistaa parhaiten osallisuuden ja itsenäisyyden toteutumisen. Yleisperustelujen viittaus hoivan, hoidon ja valvonnan rajaavuuteen suhteessa henkilökohtaiseen apuun tulee poistaa. Hengityslaitepotilaat ry:n mukaan sääntelyyn pitää saada selkeämpi muutos aikaisempaan siten, että hengityslaitetta käyttävän vammaisen henkilön tarvitseman avun yhtenä toteuttamistapana voi olla henkilökohtainen apu.

Heta-liiton mukaan tulisi perustella, miksi voimavarasäännöksen säilyttäminen on kansallisessa lainsäädännössä mahdollista, kun huomioidaan erityisesti vammaissopimuksen 19 artikla. Voimavarasäännös on liian rajoittava ottaen huomioon erityisesti lain soveltamiskäytäntö ja täytäntöönpano. Voimavaraedellytys tulisi vähintäänkin muotoilla uudelleen siten, että tuetumpi omien valintojen tekeminen olisi henkilökohtaisella avulla mahdollista. Heta-liiton mukaan myös voimavaraedellytyksen suhde terveydenhoidollisiin tehtäviin jää epäselväksi, ja se saattaa näin tarpeettomasti rajata oikeutta henkilökohtaiseen apuun myös silloin, kun henkilökohtaisen avun kokonaisuus sisältää terveydenhuollollisia tehtäviä.

Invalidiliiton mukaan voimavarasäännös on perusteltu ja selkeyttää palvelua kaikilta sen eri osa-alueilta katsottuna. Rajaus on myös hallitusohjelman säästötavoitteiden mukainen. Invalidiliitto kiinnittää kuitenkin huomiota siihen, että henkilökohtainen apu on säännöstasolla selkeästi tarkoitettu vaikeimmin vammaisille, mitä on myös pidettävä tarkoituksenmukaisena. Tästä syystä Invalidiliiton mukaan yksityiskohtaisissa perusteluissa olisi tarpeen tuoda esille, että henkilökohtaisen avun saaja on vaikeimmin vammaisen henkilö. Invalidiliitto ehdottaa, että asiakkaan tietoisuuden lisäämiseksi hänen omien palveluidensa rakentuminen, kohdentuminen, määrä ja laatu tulisi kirjata selkeästi asiakassuunnitelmaan ja hallintopäätökseen. Kehi-

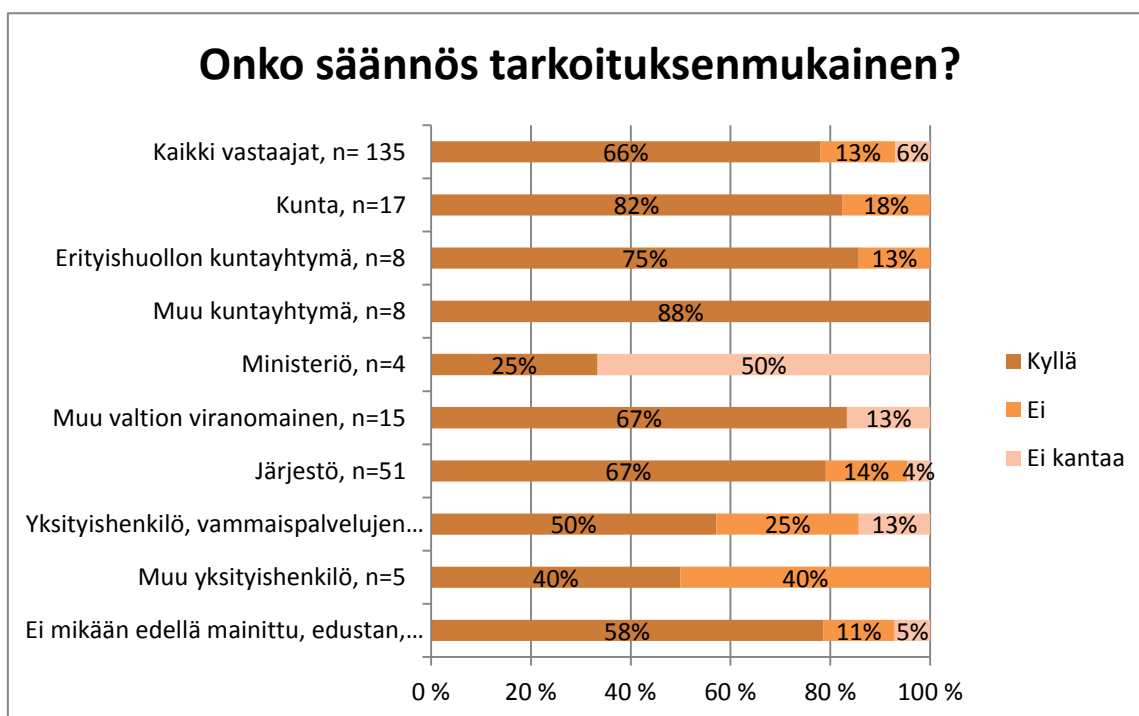
tysvammaliitto ehdottaa, että perusteluihin kirjoitetaan vahvemmin siitä, että henkilö itse määrittelee avun sisällön ja sen toteutuksen.

Useat lausunnonantajat katsoivat, että henkilökohtaista apua tulisi saada vähintään 30 tuntia kuukaudessa turvaamaan osallistuminen vapaa-ajan toimintoihin ja sosiaalinen osallistuminen. Lakiehdotuksen 9 §:n 3 momentista ehdotetaan poistettavaksi ”jollei tätä pienempi tuntimäärä riitä”.

Lausunnoissa toivottiin selvennystä henkilökohtaisen avun ja valmisteilla olevan itsemääräämisoikeuslainsäädännön väliseen suhteeseen. Valtiovarainministeriö kiinnitti huomiota hallitusohjelman linjauksiin ja vammaislainsäädännön uudistuksen sisällön uudelleenarviointiin siten, etteivät julkisen talouden menot lisäänty.

5.4 HENKILÖKOHTAISEN AVUN TOTEUTTAMINEN (10 §)

Lakiehdotuksen 10 §:ssä säädetään henkilökohtaisen avun toteuttamisesta. Lausunnonantajilta kysyttiin, onko lakiehdotuksen 10 § tarkoituksenmukainen. Kaikista lausunnonantajista 66 prosenttia katsoi, että säännös on tarkoituksenmukainen. Kysymykseen vastanneista 13 prosenttia katsoi, että säännös ei ole tarkoituksenmukainen ja kuusi prosenttia ei ottanut kantaa asiaan. Kaikista lausunnonantajista myönteisimmin suhtautuivat muut kuntayhtymät, joista kaikki kysymykseen kantaa ottaneet olivat yksimielisiä siitä, että säännös on tarkoituksenmukainen. Erityishuollon kuntayhtymistä 75 %, muista valtion viranomaisista 67 %, kunnista 82 % ja järjestöistä 67 % piti säännöstä tarkoituksenmukaisena. Suhteellisesti kriittisemmin vastasivat vammaispalveluja käyttävät yksityishenkilöt, joista kaksi lausujaa ei pitänyt säännöstä tarkoituksenmukaisena (25 %). Kunnista 18 % ei pitänyt säännöstä tarkoituksenmukaisena.

Kuvio 17. Onko säännös tarkoituksenmukainen.

Useat lausujat olivat sitä mieltä, että lakiin tulisi kirjata asiakkaan oikeus valita halutessaan työnantajamalli. Moni lausuja piti tärkeänä työnantajamallin mahdollisuutta vaihtoehtoisena toteuttamistapana. Järjestöistä esimerkiksi SAMS oli tätä mieltä. Helsingissä toimivat vammaisjärjestöt (Helsingin Invalidien Yhdistys ry, Helsingin Reumayhdistys ry, Helsingin ja Uudenmaan Näkövammaiset ry ja Uudenmaan CP-yhdistys ry) vaativat tarkennettavaksi 10 §:n henkilökohtaisen avun toteuttamisen sanamuotoa ja vaativat lakiin selkeää kirjausta siitä, että työnantajamallin tulee olla yksi henkilökohtaisen avun toteuttamistavoista kaikissa maakunnissa. Invalidiliitto katsoi, että työnantajamalli tulee säätää aina yhdeksi vaihtoehtoiseksi toteuttamistavaksi. Heta-liitto esitti 10 §:ää muutettavaksi siten, että siinä turvataan vammaisen henkilön mahdollisuus valita työnantajamalli henkilökohtaisen avun järjestämistavaksi silloin, kun lakiehdotuksen 11 §:n 2 momentin mukaiset edellytykset täyttyvät.

Järjestöjen mukaan vammaisella henkilöllä tulee olla oikeus päättää siitä mitä, missä, milloin ja miten hän saa henkilökohtaista apua ja kuka häntä avustaa. Kuntaliitto korostaa, että vammaispalvelujen myöntäminen perustuu yksilölliseen harkintaan ja erityisesti henkilökohtaisen avun osalta korostetaan vammaisen henkilön mahdollisuutta itsenäisesti päättää avun sisällöstä ja henkilön omista valinnoista lähtevää palvelun järjestämistavan arviointia. Kuntaliiton mukaan jonkinlainen standarditaso tulee löytyä maakuntien toimiessa toiminnan maksajina ja myös tämä näkökulma tulisi olla lakiesityksen perusteluissa. Kuntaliitto esittää, että omaishoidon tuen ja henkilökohtaisen avun suhdetta selkiytetään. Myös vammaispalvelulain ja valinnanvapauslain suhdetta olisi syytä selventää.

Espoon kaupungin mukaan laissa tulisi säilyttää nykyisen lain muotoilu omaisen toimimisen mahdollisuudesta henkilökohtaisena avustajana vain, jos siihen on erityisen painavia syitä. Espoon kaupungin mukaan nyt esitetty muotoilu ei ole yhtä rajaava. Espoon kaupunki katsoo, että omaisten tarjoama apu, huolenpito ja hoito tulee järjestää aina lähtökohtaisesti omaishoidon tuen kautta. Henkilökohtaista apua ei tulisi soveltaa tilanteissa, joissa apua halutaan nimetä omaiselta. Espoon kaupunki ehdottaa lakiehdotuksen 10 §:n toisen momentin lausetta henkilökohtaisen avun yhdistelemisestä muihin palveluihin poistettavaksi, koska asiasta säädetään asumisen tuen pykälässä ja kyse on tällöin kaupungin mukaan palveluasumispäätöksestä.

Terveysten- ja hyvinvoinnin laitoksen mukaan tulisi tarkentaa henkilökohtaisen avun toteuttamista suhteessa valinnanvapauslainsäädäntöön ja erityisesti maakunnan velvoitteeseen käyttää asiakasseteliä tai henkilökohtaista budjettia. THL katsoo, että henkilökohtaisen avun sääntely ja koko esitetty lainsäädäntö olisi syytä katsoa yhteen valinnanvapauslainsäädännön kanssa. THL pitää tärkeänä sitä, että maakunta velvoitettaisiin pykälätasolla järjestämään henkilökohtaista apua vähintään kahdella eri järjestämistavalla, joista toinen olisi työnantajamalli, koska näin vahvistettaisiin asiakkaiden valinnanvapautta. THL toteaa, että henkilökohtaisen avun toteuttamiseen liittyvistä välttämättömistä kuluista säädetään esityksessä ainoastaan työnantajamallin osalta. Se katsoo, että työnantajana toimimisesta aiheutuvat kustannukset voidaan ymmärtää hyvin kapeasti, jolloin henkilökohtaisen avun toteuttamiseen liittyvät kustannukset eivät välttämättä tule korvattaviksi. THL pitää hyvänä, että nämä toteuttamiseen liittyvät kustannukset säädettäisiin korvattaviksi myös muissa järjestämistavoissa kuin työnantajamallissa. THL:n mukaan maakunnan tulisi palveluja hankkiessaan tai asiakassetelin arvoa määriteltessään huomioida edellä mainitut kustannukset.

Eduskunnan apulaisoikeusasiamiehen mukaan oikeusasiamiehen ratkaisukäytännössä on katsottu, että henkilökohtaisen avun kaikkien toteuttamistapojen tulee olla käytössä tarvittaessa. Valinnanvapauslain säännökset tulisi tässä yhteydessä kuvata sekä lisätä henkilökohtainen budjetti henkilökohtaista avun toteuttamista koskevaan säännökseen neljänneksi kohdaksi. Helsingin hallinto-oikeuden mukaan toteuttamistapaan liittyvät valitukset saattavat lisääntyä.

Vammaisjärjestöistä valtaosa oli sitä mieltä, että työnantajamallin osalta on arvioitava vammaisen henkilön tosiasiallista kykyä ja halua toimia työnantajana. Monien vammaisjärjes-

töjen mukaan on hyvä, että henkilökohtainen apu tulee järjestää muilla toteutustavoilla, mikäli henkilö ei itse halua toimia tai pysty toimimaan työnantajana. Hyvänä vammaisjärjestöjen lausunnoissa pidettiin esimerkiksi sitä, että esitys antaa erityistapauksessa omaiselle tai läheiselle mahdollisuuden toimia henkilökohtaisena avustajana. Länsi- ja Sisä-Suomen aluehallintovirasto pitää hyvänä asiana joissain tilanteissa sitä, että omaisten mahdollisuutta toimia henkilökohtaisena avustajana on lievennetty nykyisestä. On kuitenkin tarkkaan arvioitava, onko se mm. vammaisen henkilön itsemääräämisoikeuden kannalta hyvä ratkaisu.

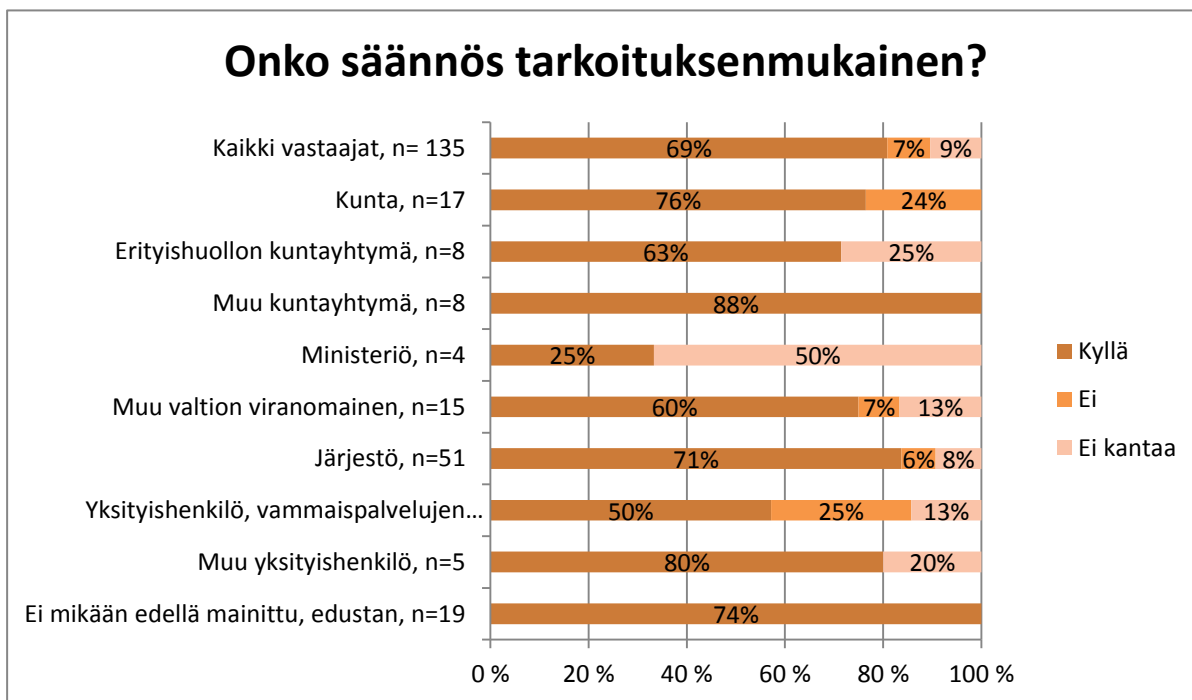
Heta-liiton mukaan sosiaalihuollon tulee perustua myös erityislainsäädännön osalta hallintopäätökseen. Siten myös henkilökohtaisen avun sijaisjärjestelyistä tulisi säätää niin, että maakunnalla on velvoite kirjata ne hallintopäätökseen. Heta-liitto katsoo, että terveydenhuollollisten tehtävien sisällyttäminen henkilökohtaiseen apuun on välttämätöntä esimerkiksi sen vuoksi, että hengityslaitteen käyttäjät voidaan yhdenvertaisesti integroida saman lainsäädännön piiriin muiden vammaisten henkilöiden kanssa. Sääntely kaipaa tältä osin kuitenkin lisäselvitystä ja tarkentamista. Heta-liitto huomauttaa, että lakiehdotuksessa tai yksityiskohtaisissa perusteluissa ei ole otettu kantaa siihen, voidaanko työnantajamallia jatkossa käyttää siten, että työnantajana toimii muu luonnollinen henkilö kuin sosiaalihuollon asiakas.

Useat lausunnonantajat pitivät hyvänä sijaisjärjestelyn mainitsemista lakiehdotuksessa. Valvira toteaa asiakassuunnitelmaan kirjattavan henkilökohtaisen avun sijaisjärjestelyjen toteuttamistavan olevan tärkeä lisäys, koska henkilökohtainen avustaja voi olla vammaiselle henkilölle tärkeä osa jokapäiväisestä elämästä selviytymiseen. Etelä-Suomen aluehallintoviraston näkemyksen mukaan ehdotus sisällyttää asiakassuunnitelmaan henkilökohtaisen avun sijaisjärjestelyt on tarpeellinen.

Kehitysvammaliitto esittää, että pykälän ensimmäiseen momenttiin lisätään toteuttamistavaksi henkilökohtainen budjetointi. JHL ry esittää, että henkilökohtainen apu tulisi pääasiallisesti toteuttaa henkilökohtaisen budjetin kautta.

5.5 HENKILÖKOHTAISEN AVUN TYÖNANTAJAMALLI (11 §)

Lakiehdotuksen 11 §:ssä säädetään henkilökohtaisen avun työnantajamallista. Lausunnonantajilta kysyttiin, onko lakiehdotuksen 11 § tarkoituksenmukainen. Kaikista lausunnonantajista 69 prosenttia katsoi, että säännös on tarkoituksenmukainen. Lausunnonantajista seitsemän prosenttia katsoi, että säännös ei ole tarkoituksenmukainen ja yhdeksän prosenttia ei ottanut kantaa asiaan. Lausunnonantajista muut kuntayhtymät ja muita tahoja edustava vastaajaryhmä katsoivat yksimielisesti, että säännös on tarkoituksenmukainen. Erityishuollon kuntayhtymistä 63 prosenttia piti säännöstä tarkoituksenmukainen ja 25 prosenttia lausunnonantajista ei ottanut kantaa asiaan. Vastaajaryhmässä muut valtion viranomaiset 60 prosenttia piti säännöstä tarkoituksenmukaisena, ja 13 prosenttia ei ottanut kantaa asiaan. Järjestöistä 71 prosenttia piti säännöstä tarkoituksenmukaisena. Kunnista neljä lausunnonantajaa (24 %) ja vammaispalvelu- ja käyttävistä yksityishenkilöistä kaksi lausunnonantajaa (25 %) katsoivat, että säännös ei ole tarkoituksenmukainen.

Kuvio 18. Onko säännös tarkoituksenmukainen.

Työnantajamallin käyttämisen edellytyksiä koskevaa sääntelyä pidettiin yleisesti ottaen selkeyttävänä uudistuksena. Maakunnan neuvonta- ja auttamisvelvoitteen katsottiin kuitenkin vaativan täsmentämistä.

Kuntaliiton mukaan säännös selkeyttää työnantajamallin vastuita ja velvollisuuksia. Vammaisen henkilön sekä maakunnan vastuita on laajasti käsitelty perusteluissa, mikä selkeyttää toimintakäytäntöjä. Kuntaliiton mukaan perusteluissa tulisi linjata, että maakunnalla on oikeus vaihtaa palvelu joko asiakassetelillä korvattavaksi tai palvelumalliin tai kokonaan toisenlaiseen palveluun, mikäli vammaisen henkilö ei kykene hoitamaan vastuitaan. Kuntaliitto toteaa, että maakuntien vastuulle osoitetaan myös sellaisia kustannuksia, joita ei korvata vastuuvakuutuksesta kuten avustajan sivulliselle aiheuttamat vahingot tuottamuksen ollessa lievä. Kuntaliitto katsoo, että maakunnille ei saa aiheutua lisäkustannuksia työnantajakustannusten lisäksi ja avustajista aiheutuvat kustannukset tulee sisällyttää hoitotukien kustannuksiin. Kuntaliiton mukaan henkilökohtainen apu ei ole oikea palvelumuoto, jos sen käytöstä aiheutuu merkittäviä sivukustannuksia.

Valvira katsoo lakiin lisätyn maininnan, jonka mukaan vammaisen henkilön ja henkilökohtaisen avustajan väliseen työsuhteeseen sovelletaan työsopimuslakia, selkeyttävän työnantajamallilla toteutettavan suhteen laatua. Myös asiakassuunnitelmaan kirjattavat asiat koskien henkilökohtaisen avun työnantajamallia selkeyttävät käytäntöjä. Myös Tampereen kaupunki oli tätä mieltä. Valvira kiinnittää kuitenkin huomiota siihen, että yksityiskohtaisissa perusteluissa on keskitytty lähinnä työnantajan oikeuksiin ja velvollisuuksien toteutumiseen. Perusteluissa olisi hyvä lyhyesti tuoda esille myös se näkökulma, että vammaisen henkilö tarvitsee tukea, jotta ei joudu hyväksikäytetyksi työnantajan roolissa.

Espoon kaupungin mukaan on myönteinen uudistus, että työnantajamallin rajoittuisi tilanteisiin, joissa vammaisen henkilö on halukas ja kyvykäs toimimaan työnantajana. Työnantajamalli tulee rajata käyttäjäryhmälle, joka aidosti kykenee hyötymään siitä. Espoon kaupunki katsoo, että uuteen vammaispalveluita koskevaan lakiin tulisi ottaa nykyistä lakia yksityiskohtaisempi säännös siitä, mitä lakisääteisiä kustannuksia kuuluu kunnan korvattavaksi osana henkilökohtaisen avun järjestämistä. Työnantajamalli on osoittautunut kunnille erittäin haastavaksi järjestämistavaksi siihen liittyvän mittavan ohjaus- ja neuvontavelvollisuuden sekä hal-

linnollisen työn johdosta. Siksi Espoon kaupunki esittää, että työnantajamalli olisi syytä rajata ainoastaan henkilökohtaisen budjetin käyttäjille, jolloin kunta vastaisi nykyistä selkeämmin välttämättömästä avusta aiheutuvista kustannuksista ja vammaisen henkilö itse kaikista työnantajavelvoitteista.

Helsingissä toimivat vammaisjärjestöt (Helsingin Invalidien Yhdistys ry, Helsingin Reumayhdistys ry, Helsingin, Uudenmaan Näkövammaiset ry ja Uudenmaan CP-yhdistys ry) pitävät parannuksena nykyiseen vammaispalvelulakiin lakiehdotuksen 11 §:n 2 momenttia työnantajamallin käyttämisen edellytyksistä ja katsovat sen poistavan nykyisen lain soveltamisen ongelmia. Järjestöt pitävät hyvänä myös 11 §:n 3 momenttia työnantajamallin neuvonnasta ja avusta, koska se vahvistaa vammaisen henkilön oman elämän hallintaa ja kykyä toimia työnantajana.

Heta-liitto pitää hyvänä, että henkilökohtaisen avun työnantajamallia koskevia säännöksiä on tarkennettu ja selkeytetty. Lakiin tulisi kuitenkin lisätä, että asiakkaan peruuttaessa suostumuksen henkilökohtainen apu on toteutettava muulla järjestämistavalla. Perusteluissa tulisi myös antaa esimerkkejä seikoista, joiden perusteella kykyä toimia työnantajana arvioidaan.

Kehitysvammaliitto esittää laissa säädettäväksi, että henkilökohtaisen avun työnantajamallin käyttämisen edellytyksenä on, että vammaisen henkilö ymmärtää, mistä on kyse ja mitä häneltä edellytetään sekä haluaa itse käyttää kyseessä olevaa mallia. Kehitysvammaliiton mukaan muutoin on riskinä se, että vammaisen henkilö joutuu vastoin omaa tahtoaan ja kykyjään toimimaan työnantajana. Invalidiliitto toteaa, että maakunnan olisi aina avun toteuttamistapaa harkittaessa varmistettava riittävien työnantajamallin edellyttämien palvelujen saavuus.

Useat lausijat pitivät tärkeänä suostumusta ja sen kirjaamista asiakassuunnitelmaan. Eduskunnan apulaisoikeusasiamiehen mukaan ehdotetun lain edellyttämä suostumus työnantajaksi ryhtyvältä vammaiselta henkilöltä on kannatettava lisäys, sillä laillisuusvalvonnassa on tullut tietoon, että vammaiset henkilöt ovat usein kokeneet joutuneensa vastoin tahtoaan työnantajan rooliin.

Monet lausijat olivat sitä mieltä, että säännös ei sääntele riittävällä tarkkuudella neuvonta-tehtävien sisältöä ja maakuntien velvoitteita niissä. Valtioneuvoston apulaisoikeuskansleri viittaa lausunnossaan apulaisoikeuskanslerin sijaisen 22.12.2016 antamaan päätökseen (dnrot OKV/882–884/1/2015) ja toteaa, että ohjaus- ja auttamistehtävän sisällöstä näyttää olevan hyvin erilaisia näkemyksiä. Tilanne on omiaan aiheuttamaan erilaisia tulkintoja ohjaus- ja auttamistehtävän sisällöstä ja laajuudesta. Apulaisoikeuskansleri katsoo, että velvoitteella on olemassa yleisempää neuvontaa käsittävä ydin, minkä lisäksi tehtävä laajenee ja/tai syvenee sen mukaan, minkälaista ohjausta ja apua vaikeavammaisen henkilön arvioidaan tarvitsevan. Hän toteaa, että vammaislainsäädännön uudistamisen valmistelussa on syytä kiinnittää huomiota ohjaus- ja auttamistehtävää koskevien säännösten selkeyteen, tehtävän sisältöön sekä sen oikeudelliseen luonteeseen ja kyseisten seikkojen lainsäädännölle asettamiin vaatimuksiin. Velvoitteen selkeämpi määrittely ehkäisisi erilaisia tulkintoja, mikä parantaisi työnantajana toimivien vaikeavammaisten yhdenvertaisuutta toisiinsa nähden. Apulaisoikeuskanslerin mukaan lakiehdotuksen 11 §:n 3 momentin säännös maakunnan neuvonta- ja auttamisvelvollisuudesta tarpeen mukaan ei riittävällä tarkkuudella säätele ohjaus- ja auttamistehtävän sisältöä eikä sen oikeudellista luonnetta, jonka vuoksi maakunnan velvoitteita ohjaus- ja auttamistehtävän osalta tulisi täsmentää.

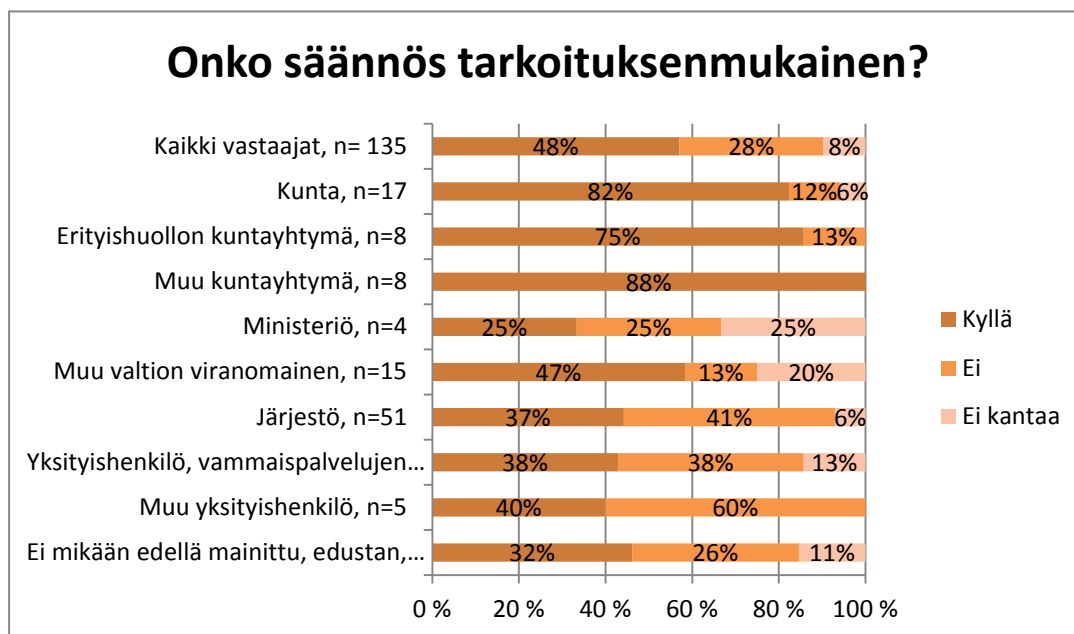
Eduskunnan apulaisoikeusasiamies toteaa, että yksityiskohtaisten perustelujen mukaan maakunnan neuvontavelvollisuus ei ulottuisi yksityiskohtaiseen neuvontaan työ- ja sopimus-oikeudellisissa kysymyksissä. Asiasta tulisi kuitenkin perustelujen sijaan säätää laissa. Eduskunnan apulaisoikeusasiamies viittaa myös siihen, mitä laillisuusvalvontakäytännössä on todettu neuvontavelvollisuudesta. Myös neuvonta- ja auttamistehtävän sisältö sekä mahdollisuus sen siirtämiseen yksityiselle taholle tulisi säätää laissa. Itä-Suomen aluehallintoviraston

mukaan viranomaisten neuvonta- ja ohjausvelvollisuus tulee säätää nykyistä tarkemmin. Heta-liiton mukaan neuvonta- ja auttamisvelvoitetta tulisi täsmentää ja suhdetta perustuslain 124 §:ään selventää. Heta-liitto esittää lakiin lisäystä, jonka mukaan palkkahallinto toteutettaisiin joko korvaamalla työnantajana toimivalle järjestämisestä aiheutuvat kustannukset tai maakunnan itsensä järjestämänä. Vammaisen henkilön tulisi halutessaan saada henkilökohtaisesta avusta aiheutuvat lakisääteiset kulut kunnalta etukäteen. Laissa tulisi myös säätää henkilökohtaisen avustajan palkkauksen perusteista.

5.6 ASUMISEN TUKI JA PALVELUT (12 §)

Lakiehdotuksen 12 §:n asumista tukevien palvelujen taustalla ovat nykyisen vammaispalvelulain mukainen palveluasuminen sekä kehitysvammalain perusteella järjestettävät asumispalvelut. Lausunnonantajilta kysyttiin, onko 12 § tarkoituksenmukainen. Kaikista lausunnonantajista 48 prosenttia katsoi, että säännös on tarkoituksenmukainen. Lausujista 28 prosenttia katsoi, että säännös ei ole tarkoituksenmukainen, ja kahdeksan prosenttia ei ottanut kantaa asiaan.

Kaikista lausunnonantajista järjestöt suhtautuivat kriittisimmin säännöksen tarkoituksenmukaisuuteen. Järjestöistä 41 prosenttia katsoi, että säännös ei ole tarkoituksenmukainen, ja 37 prosenttia piti säännöstä tarkoituksenmukaisena. Myös ministeriöiden ja vammaispalveluita käyttävien yksityishenkilöiden mielipiteet jakautuivat. Loput vastaajaryhmät olivat suurimmaksi osaksi sen kannalla, että säännös on tarkoituksenmukainen. Kaikista lausujista myönteisimmin asiaan suhtautuivat muut kuntayhtymät, joista kaikki kysymykseen kantaa ottaneet olivat yksimielisiä siitä, että säännös on tarkoituksenmukainen. Myös erityishuollon kuntayhtymistä 75 prosenttia piti säännöstä tarkoituksenmukaisena.

Kuvio 19. Onko säännös tarkoituksenmukainen.

Useat lausunnonantajat katsoivat, että vammaisen henkilön asumisen omassa yksityiskodissaan tulisi aina olla ensisijainen vaihtoehto, ja sen turvaamista ehdotettiin vahvistettavaksi säännöksessä.

Ympäristöministeriö pitää hyvänä ja kannatettavana, että pykälässä, yksityiskohtaisissa perusteluissa sekä yleisperusteluissa korostetaan vammaisten henkilöiden asumista omassa kodissa sinne järjestettyjen palvelujen avulla, asumisen tavanomaisuutta ja asumista tavallisilla asuinalueilla, vammaisten henkilöiden oikeutta valita itse oma asuinpaikkansa, palveluiden ja asumisen erottamista toisistaan ja palveluiden toteuttamista vammaisten henkilöiden yksilöllisten tarpeiden mukaisesti, tavallisen asuntokannan ja yksittäisten vuokra-asuntojen hyödyntämistä nykyistä laajemmin ryhmäkotien sijaan, uusien palvelumallien kehittämistä sekä myös vaikeasti vammaisten henkilöiden asumista avopalvelujen turvin palveluasunnoissa laitosasumisen sijaan.

Myös THL ehdottaa, että säännöksessä tulisi selkeästi ilmetä, että vammaisen henkilön asumisen tuki ja palvelut toteutetaan ensisijaisesti henkilön omaan asuntoon. THL katsoo, että nykymuotoilulla vammaisten henkilöiden vammaissopimuksen mukainen oikeus päättää omasta asuinpaikasta ja -muodosta jää liian heikoksi. Lapin aluehallintovirasto esittää harkittavaksi säännöksen täsmentämistä siten, että vammaisen henkilön asuminen omassa yksityiskodissaan olisi aina ensisijainen vaihtoehto ja se turvattaisiin samanlaisella sääntelyllä kuin ikääntyneen väestön toimintakyvystä sekä iäkkäiden sosiaali- ja terveystaloukselta annetun lain (980/2012) 14 §:n 1 momentissa on säädetty iäkkään henkilön oikeudesta.

Lausujat kiinnittivät huomiota myös asiakasmaksuihin. Ongelmallisena nähtiin se, että vammaisella henkilöllä olisi jatkossa oikeus ehdotetun lain perusteella saada sosiaalihuoltolain mukaisia palveluita. THL muistuttaa, että vammaisuuden perusteella järjestettävien palvelujen tulisi olla maksuttomia siitä riippumatta, minkä lain nojalla ne järjestetään. Kuntaliiton mukaan asiakasmaksuihin voi aiheuttaa sekaannusta se, että palveluasuminen myönnettäisiin jatkossa sosiaalihuoltolain mukaan. Myös Invalidiliiton mukaan vammaispalvelulain perusteella järjestettävän asumisen tulee aina olla asiakkaalle myös siihen liittyvien asumisen mahdollistavien erityispalveluiden osalta maksuton.

Kuntaliiton mukaan nykyisin sosiaalihuoltolain mukaisessa palveluasumisessa voidaan asiakkaalta periä maksu palvelusta, mitä vammaispalvelulain tai kehitysvammalain mukaisessa asumisessa ei voi tehdä. Kuntaliitto ei pidä tarkoituksenmukaisena, että samasta palvelusta perittäisiin jatkossa maksut eri perustein, eikä se vastaa Kuntaliiton mukaan nykyistä käytäntöä. Kuntaliiton mukaan pykälän tulisi alkaa 3 momentin lopussa viitatussa lauseesta ”asumisen tuki ja palvelut voidaan toteuttaa myös henkilön omassa kodissa”, sillä etenkin kehitysvammaiset henkilöt asuvat huoneenvuokralain mukaisessa asumisessa yksin, yhdessä tai ryhmässä. Kuntaliitto edellyttää oman asunnon ja palveluasunnon määritelmän selkeyttämistä.

Eduskunnan apulaisoikeusasiamies katsoo, että säännöksestä tulisi käydä ensiksi ilmi, mitkä ovat lakiehdotuksen mukaiset asumisen tuki ja palvelut, jonka jälkeen tulisi todeta tilanteet, joissa ehdotettua lakia ei sovelleta. Säännöksessä ei myöskään määritelty selkeästi nyt kyseessä olevan palvelun myöntämiskriteereitä eikä soveltamisalaa, minkä vuoksi ehdotettua asumisen tuen kokonaisuutta tulisi selventää suhteessa sosiaalihuoltolakiin. Ensimmäisen ja toisen momentin välinen suhde on epäselvä eikä pykälästä ilmene soveltamisala riittävän täsmällisesti. Myös sosiaalihuoltolain 21 §:n 4 momentin suhde ehdotetun lain sisältöön on kysymyksiä herättävä, koska säännöksestä ei käy ilmi säännöksen suhde nyt kyseessä olevaan säännökseen ja erityislakiin. Esityksestä tulisi myös käydä yksiselitteisemmin esille se, milloin henkilö on oikeutettu maksuttomaan tukeen. Eduskunnan apulaisoikeusasiamies ehdottaa poistettavaksi säännöksen 3 momentin viimeisen lauseen ”asumisen tuki ja palvelut voidaan toteuttaa myös henkilön omaan asuntoon”. Hän katsoo, että lauseen perusteella säännös on tulkittavissa, että asumisen tuki ja palvelut ensisijaisesti järjestetään muualle kuin henkilön omaan asuntoon ja tarvittaessa ne voidaan järjestää ”myös henkilön omaan asuntoon”.

THL katsoo säännöksen jäävän epäselväksi esimerkiksi sen osalta, mihin se asiakkaan oikeuttaa, ja myös rajanveto sosiaalihuoltolakiin on epämääräinen. THL ehdottaa säännöksen rakenteeksi samankaltaista säännöstä kuin liikkumisen tuen ja palvelujen kohdalla. Laissa tarkoitettujen asumisen palvelujen ja tuen tulisi muodostaa kokonaisuus, johon voidaan tarvittaessa ottaa mukaan muita sosiaali- ja terveyspalveluja.

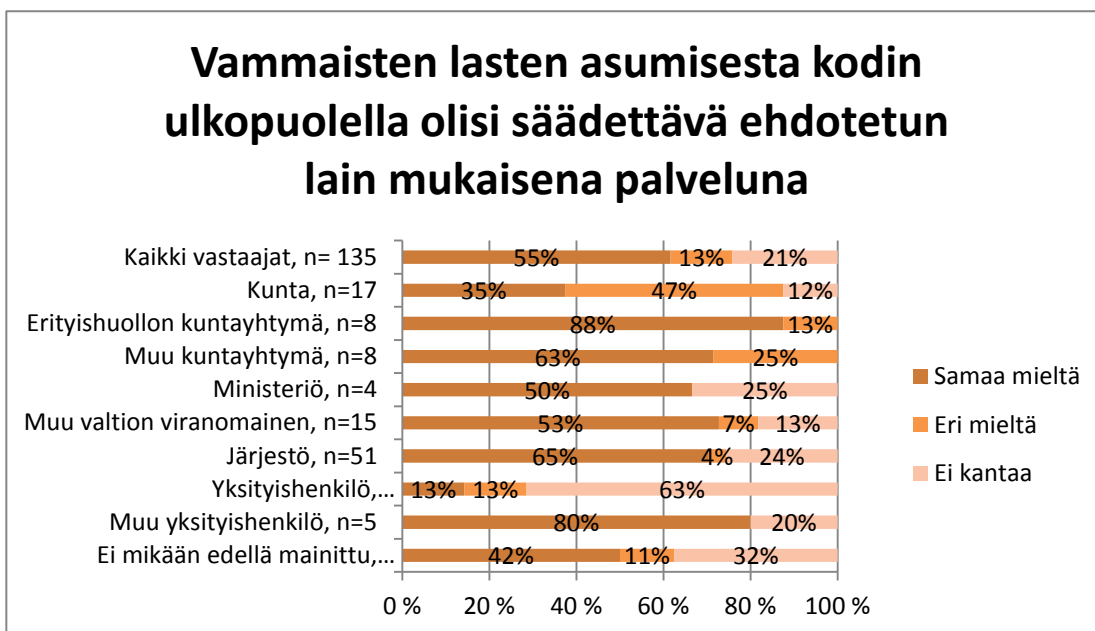
Useat lausunnonantajat katsoivat, että asumisen tuen kokonaisuutta tulisi selventää suhteessa sosiaalihuoltolakiin. Etelä-Suomen aluehallintoviraston mukaan oikeus 12 §:n 2 momentin mukaiseen asumispalvelujen järjestämiseen ja sosiaalihuoltolain perusteella järjestettäviin asumispalveluihin jää jossain määrin tulkinnanvaraiseksi. Valvira huomauttaa, että esityksessä ei ole mainintaa siitä, miten pienten erityisryhmien kuten esimerkiksi vaativaa hoitoa tarvitsevien kehitysvammaisten kohdalla turvataan tarvittavat terveydenhuollon asiantuntijapalvelut. Itä-Suomen aluehallintovirasto pitää hyvänä, että hallituksen esityksessä on avattu säännöksen sisältö ja tarkoitus. Sen mukaan säännöksestä ei kuitenkaan käy ilmi palveluasumisen käsitteen uutta määrittelyä. Myös Heta-liitto katsoo, että asumisen tukea ja palveluja koskevan säännöksen suhdetta sosiaalihuoltolakiin tulee selventää. Heta-liiton mukaan lakiehdotuksen sanamuodot eivät riittävästi takaa vammaisen henkilön oikeusturvaa. Invalidiliitto katsoo, että asumisen tuen kokonaisuutta tulee selventää suhteessa sosiaalihuoltolakiin. Invalidiliiton mielestä asumista koskeva pykälä ei turvaa asumista tukevien palvelujen riittävyttä eikä laatua. Sen mukaan vaikeimmin vammaisten ihmisten asumista tukevia palveluja ei tule toteuttaa sosiaalihuoltolain mukaisena palveluasumisena.

Kehitysvammaliitto esittää, että pykälään lisätään uusi momentti pitkäaikaisesta hoidosta ja huolenpidosta. Kehitysvammaliiton mukaan lakiesityksessä on esitetty pykälät lyhytaikaisesta huolenpidosta mutta ei säännöstä tilanteista, joissa henkilö tarvitsee pitkäaikaista hoitoa ja huolenpitoa.

5.7 LASTEN ASUMISEN JÄRJESTÄMINEN (13 §)

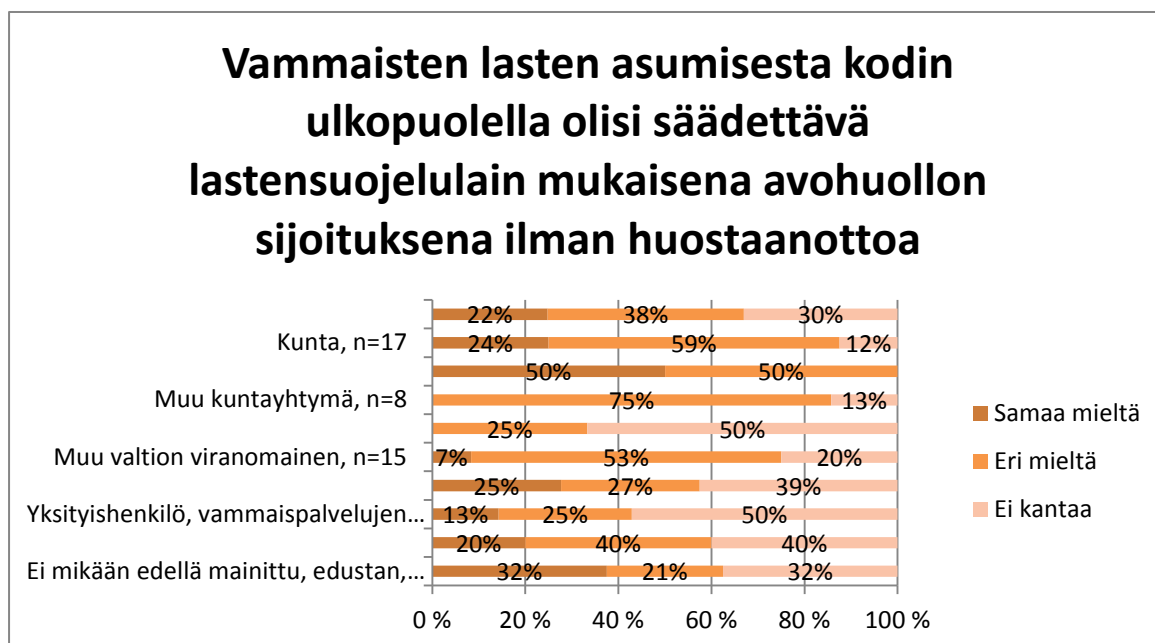
Lakiehdotuksen 13 §:ssä säädetään lasten asumisen järjestämisestä. Lausunnonantajilta kysyttiin, miten olisi syytä säätää vammaisten lasten asumisesta kodin ulkopuolella, ja pyydettiin arvioimaan viittä väittämää.

Lausunnonantajilta kysyttiin ensimmäiseksi kantaa siihen, olisiko vammaisten lasten asumisesta kodin ulkopuolella säädettävä ehdotetun lain mukaisena palveluna. Lausunnonantajista 55 prosenttia oli sitä mieltä, että vammaisten lasten asumisesta kodin ulkopuolella olisi säädettävä ehdotetun lain mukaisena palveluna. Lausunnonantajista 13 prosenttia oli asiasta eri mieltä ja 21 prosenttia ei ottanut kantaa asiaan. Erityishuollon kuntayhtymät vastasivat kysymykseen myönteisimmin ja melkein kaikki erityishuollon kuntayhtymät olivat samaa mieltä väitteen kanssa. Samaa mieltä oli suurin osa järjestöistä (65 %), muista valtion viranomaisista (53 %), muista kuntayhtymistä (63 %), ministeriöistä (50 %) ja muita tahoja edustavasta vastaajaryhmästä (42 %). Kriittisesti asiaan suhtautuivat kunnat, sillä melkein puolet (47 %) oli eri mieltä siitä, että vammaisten lasten asumisesta kodin ulkopuolella olisi säädettävä ehdotetun lain mukaisena palveluna.

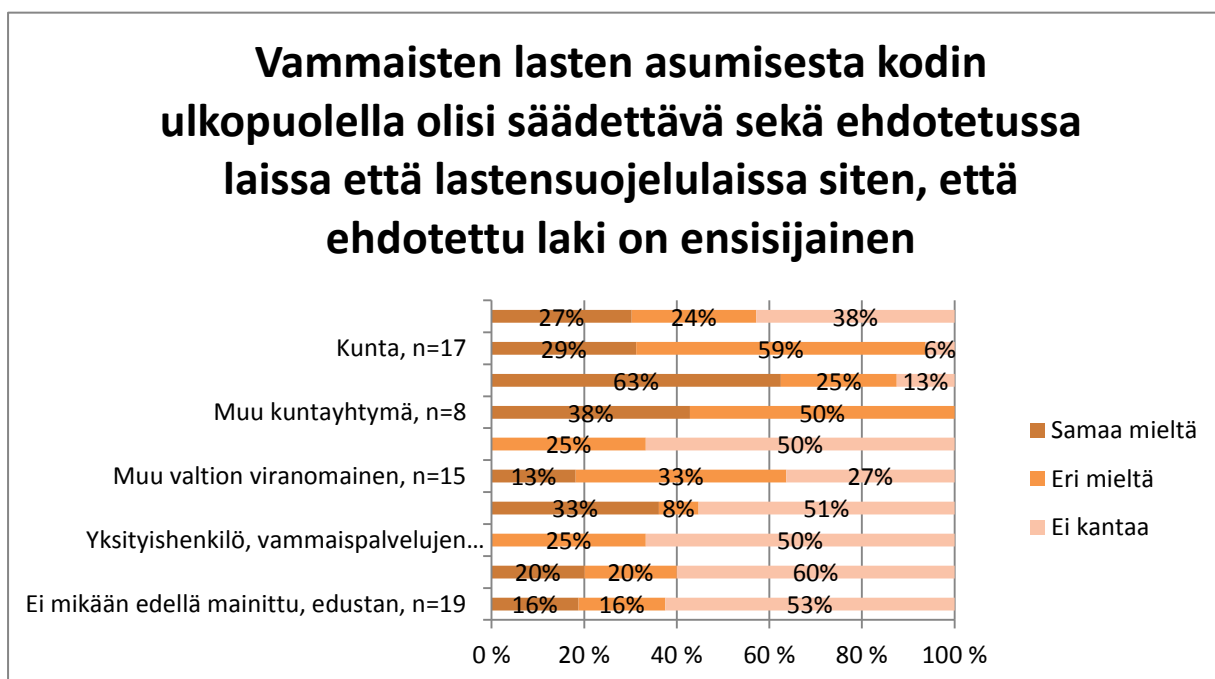
Kuvio 20. Vammaisten lasten asumisesta kodin ulkopuolella olisi säädettävä ehdotetun lain mukaisena palveluna.

Lausunnonantajilta kysyttiin toiseksi kantaa siihen, olisiko vammaisten lasten asumisesta kodin ulkopuolella säädettävä lastensuojelulain mukaisena avohuollon sijoituksena ilman huostaanottoa. Lausunnonantajista 22 prosenttia oli sitä mieltä, että vammaisten lasten asumisesta kodin ulkopuolella olisi säädettävä lastensuojelulain mukaisena avohuollon sijoituksena ilman huostaanottoa. Lausunnonantajista 38 prosenttia oli asiasta eri mieltä ja 30 prosenttia ei ottanut kantaa asiaan. Lausunnoista oli nähtävissä selvä yhdenmukaisuus lausunnonantajien välillä, sillä melkein kaikkien vastaajaryhmien välillä enemmistö oli väitteen kanssa eri mieltä. Eniten eri mieltä väitteen kanssa olivat muut kuntayhtymät, joista 75 prosenttia oli eri mieltä eikä yksikään samaa mieltä väitteen kanssa. Muista kuntayhtymistä 13 prosenttia ei ottanut kantaa väitteeseen. Muita tahoja edustavasta vastaajaryhmästä 32 prosenttia oli väitteen kanssa samaa mieltä, 21 prosenttia eri mieltä ja 32 prosenttia ei ottanut kantaa väitteeseen. Järjestöjen osalta ei ollut yhtä suurta eroa vastaajaryhmän sisällä verrattuna muihin väitteen kanssa eri mieltä oleviin vastaajaryhmiin, sillä järjestöistä 25 prosenttia oli samaa mieltä ja 27 prosenttia eri mieltä väitteen kanssa, ja 39 järjestöä ei ottanut kantaa asiaan.

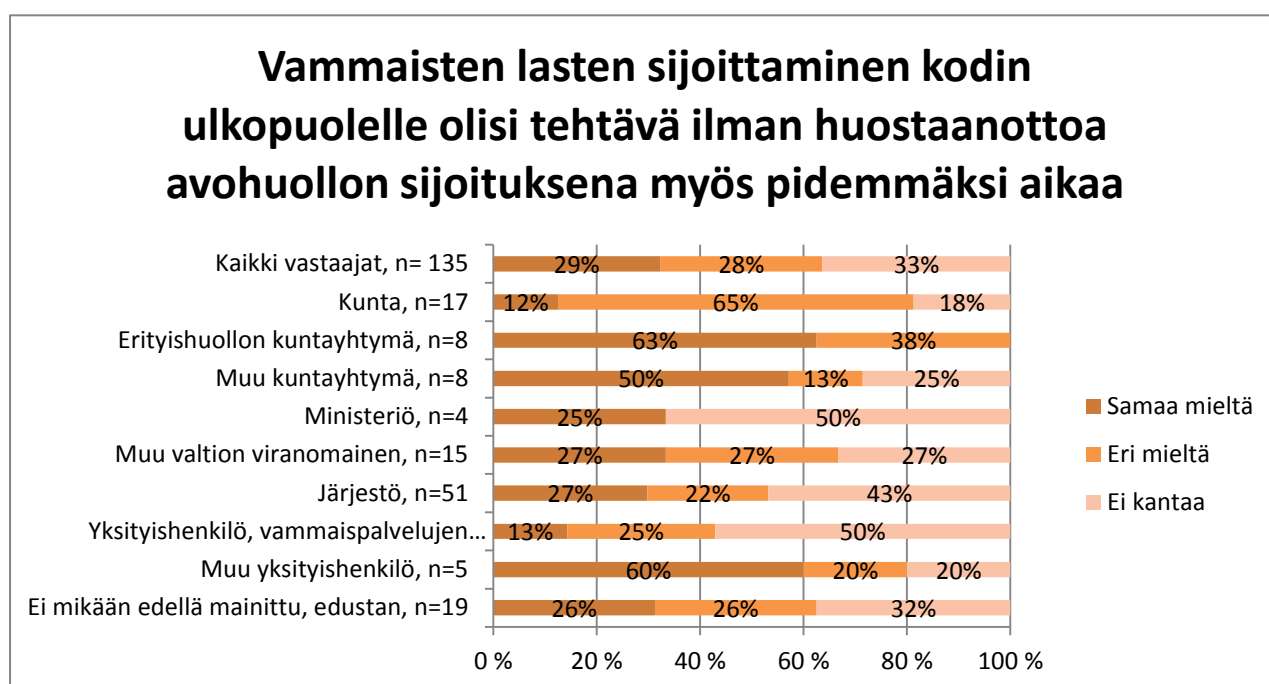
Kuvio 21. Vammaisten lasten asumisesta kodin ulkopuolella olisi säädettävä lastensuojelulain mukaisena avohuollon sijoituksena ilman huostaanottoa.

Lausunnonantajilta kysyttiin kolmanneksi kantaa siihen, olisiko vammaisten lasten asumisesta kodin ulkopuolella säädettävä sekä ehdotetussa laissa että lastensuojelulaissa siten, että ehdotettu laki on ensisijainen. Lausunnonantajista 27 prosenttia oli sitä mieltä, että vammaisten lasten asumisesta kodin ulkopuolella olisi säädettävä sekä ehdotetussa laissa että lastensuojelulaissa siten, että ehdotettu laki on ensisijainen. Lausunnonantajista 24 prosenttia oli asiasta eri mieltä ja 38 prosenttia ei ottanut kantaa asiaan. Tämän väitteen kanssa ilmeni kaikkien lausunnonantajien kesken enemmän eroavaisuuksia. Väitteen kanssa samaa mieltä oli enemmistö erityishuollon kuntayhtymistä (63 %) ja enemmistö järjestöistä (33 %). Väitteen kanssa eri mieltä oli selvä enemmistö vastaajaryhmistä eli kunnat (59 % lausujista), muut kuntayhtymät (50 % lausujista), yksi ministeriö ja muut valtion viranomaiset (33 %). Muita tahoja edustaneen vastaajaryhmän mielipiteet jakautuivat tasan.

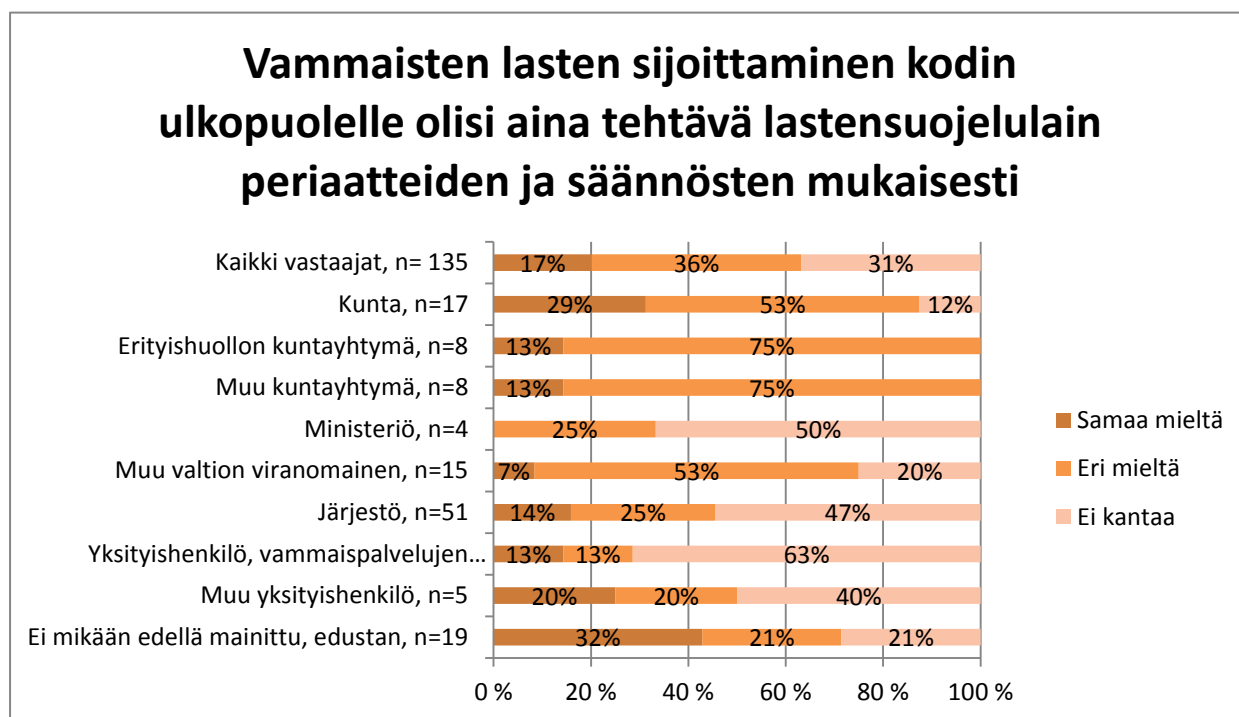
Kuvio 22. Vammaisten lasten asumisesta kodin ulkopuolella olisi säädettävä sekä ehdotetussa laissa että lastensuojelulaissa siten, että ehdotettu laki on ensisijainen.

Lausunnonantajilta kysyttiin neljänneksi kantaa siihen, olisiko vammaisten lasten sijoittaminen kodin ulkopuolelle tehtävä ilman huostaanottoa avohuollon sijoituksena myös pidemmäksi aikaa. Lausunnonantajista 29 prosenttia oli sitä mieltä, että vammaisten lasten sijoittaminen kodin ulkopuolelle olisi tehtävä ilman huostaanottoa avohuollon sijoituksena myös pidemmäksi aikaa. Lausunnonantajista 28 prosenttia oli asiasta eri mieltä ja 33 prosenttia ei ottanut kantaa asiaan. Eniten väitteen kanssa samaa mieltä olivat erityishuollon kuntayhtymät, joista yli puolet (63 %) oli väitteen kanssa samaan mieltä. Järjestöistä 27 prosenttia oli väitteen kanssa samaa mieltä ja 43 prosenttia ei ottanut kantaa väitteeseen. Väitteen kanssa eri mieltä oli 65 prosenttia kunnista. Muiden valtion viranomaisten osalta mielipiteet jakautuivat kahtia lausujien kesken. Ministeriöistä yksi oli väitteen kanssa samaa mieltä ja kaksi ministeriötä ei ottanut kantaa asiaan.

Kuvio 23. Vammaisten lasten sijoittaminen kodin ulkopuolelle olisi tehtävä ilman huostaanottoa avohuollon sijoituksena myös pidemmäksi aikaa.

Kyselyssä pyydettiin viidenneksi ottamaan kantaa siihen, olisiko vammaisten lasten sijoittaminen kodin ulkopuolelle aina tehtävä lastensuojelulain periaatteiden ja säännösten mukaisesti. Lausunnonantajista 17 prosenttia oli sitä mieltä, että vammaisten lasten sijoittaminen kodin ulkopuolelle olisi aina tehtävä lastensuojelulain periaatteiden ja säännösten mukaisesti. Lausunnonantajista 36 prosenttia oli asiasta eri mieltä ja 31 prosenttia ei ottanut kantaa asiaan. Tämän väitteen osalta lausujien kesken oli havaittavissa selvä yhtenäinen kanta, sillä suurin osa lausujista oli väitteen kanssa eri mieltä. Eniten väitteen kanssa eri mieltä olivat erityishuollon kuntayhtymät ja muut kuntayhtymät, joista molemmista 75 prosenttia lausunnonantajista oli väitteen kanssa eri mieltä. Myös kunnista hieman yli puolet (53 %) oli väitteen kanssa eri mieltä. Järjestöistä melkein puolet (47 %) ei ottanut kantaa asiaan ja 25 prosenttia järjestöistä oli väitteen kanssa eri mieltä. Muita tahoja edustavasta vastaajaryhmästä 32 prosenttia lausujista oli väitteen kanssa samaa mieltä.

Kuvio 24. Vammaisten lasten sijoittaminen kodin ulkopuolelle olisi aina tehtävä lastensuojelulain periaatteiden ja säännösten mukaisesti.

Lausunnonantajilta kysyttiin lopuksi, mitä muuta he haluaisivat tuoda esiin liittyen tilanteisiin, joissa lapsi asuu erossa vanhemmistaan tai huoltajistaan. Lausunnonantajat katsoivat, että alaikäistä lasta ei saisi laittaa asumaan aikuisille tarkoitettuun asumisyksikköön. Lausunnonantajat kommentoivat myös, että lapsella on oikeus saada palvelut vammaisuutensa perusteella ja lastensuojelua tarvitaan vain silloin, kun siihen on perusteet. Huomiota kiinnitettiin myös vanhempien voimavaroihin huolehtia lapsesta.

Kuntaliitto esittää, että vammaisen lapsen asuminen kodin ulkopuolella pitäisi olla mahdollista pelkästään vammaispalvelulain 13 §:n nojalla tilanteissa, joissa ei tarvita lastensuojelulain mukaista avohuollon tukitoimenpidesijoitusta tai huostaanottoa. Arvioinnissa on tarpeen ottaa huomioon lapsen tarvitseman hoidon lisäksi myös vanhempien olemassa olevat voimavarat ja jaksaminen. Kuntaliitto toivoo selvennystä viittauksiin asiakasmaksulain ja elatuslain osalta sekä esittää, että asiakasmaksulaissa tulisi säätää, millä perusteilla vammaiselta lapselta peritään palveluasumisessa vuokra- ja ateriakulut ja kenen vastuulla on korvata ne. Kuntaliiton mukaan olisi selvennettävä myös sitä, kenen tulot otetaan huomioon maksuja määriteltäessä.

Opetus- ja kulttuuriministeriön mukaan esitetyn 13 §:n yksityiskohtaisista perusteluiden mukaisesti vammaisen lapsen asumisen järjestäminen ehdotetun säännöksen mukaisesti olisi vapaaehtoinen sosiaalipalvelu. Yksityiskohtaisista perusteluista ei käy selkeästi ilmi, minkä pituisesta asumisesta muualla kuin oman perheen kanssa säännöksessä on kyse ja tuleeko lapsen uudesta asuinkunnasta myös lapsen kotikunta. Opetus- ja kulttuuriministeriö kiinnittää huomiota siihen, että tällä hetkellä opetustoimen lainsäädäntö ei sisällä kunnan perusopetuksen järjestämisvelvollisuutta oppivelvollisuusikäisille, jotka oleskelevat kunnassa vammaisuuden perusteella järjestettävistä palveluista annetun lain tai sosiaalihuoltolain säännösten nojalla, ellei kunta ole oppilaan kotikuntalain mukainen asuinkunta.

Etelä-Suomen aluehallintoviraston mukaan vammaisten lasten osalta on kiinnitettävä erityistä huomiota myös koko perheen hyvinvointiin ja jaksamiseen. Se katsoo, että yksikössä hoidettavien lasten enimmäismäärän määrittely ehdotuksen mukaan on perusteltua ja hyvä ehdotus. Etelä-Suomen aluehallintoviraston näkemyksen mukaan lyhytaikainen huolenpito ja muut mahdolliset palvelut eivät välttämättä riitä turvaamaan huolenpidosta vastuussa olevien perheenjäsenien jaksamista ja hyvinvointia kaikissa tilanteissa. Etelä-Suomen aluehallintoviraston mukaan vammaisen lapsen asumisen kodin ulkopuolelle tulee tapahtua ehdotetun lain nojalla ja mikäli lapsella on lastensuojelun tarve, se tulee arvioida lastensuojelulain perusteella. Pohjois-Suomen aluehallintoviraston mukaan laissa tulisi säätää, että alaikäistä lasta ei sijoitettaisi aikuisille tarkoitettuun asumisyksikköön. Itä-Suomen aluehallintoviraston mukaan lastensuojelua ei pidä sekoittaa vammaisen lapsen oikeuteen saada hoitoa ja huolenpitoa tarpeidensa mukaisesti vammaisuuteen erikoistuneen henkilöstön toimesta. Itä-Suomen aluehallintovirasto katsoo, että lapsella on oikeus saada asumiseen liittyvät palvelut vammaisuutensa perusteella ja lastensuojelua tarvitaan vain silloin, kun siihen on perusteet.

Lapin aluehallintovirasto pitää tärkeänä, että lapsen oikeus elää oman perheensä kanssa turvataan lailla. Tärkeää on myös, että vammaisten lapsen sijoittaminen kodin ulkopuoliseen asumiseen perustuu vapaaehtoisuuteen ja on mahdollinen ainoastaan silloin, kun lapsen asuminen omien vanhempiensa tai huoltajiensa kanssa ei onnistu tehokkaillakaan tukitoimilla, jotka maakunta järjestää perheen tarpeiden edellyttämällä tavalla ja laajuudessa. Lapin aluehallintovirasto katsoo, että vammaisen lapsen edun mukaista ei ole nykyinen tilanne, jossa yksittäisiä lapsia sijoitetaan yksiköihin, joissa asuu pääasiassa aikuisia. Lapin aluehallintoviraston mukaan säännös esitetystä muodosta mahdollistaa tulkinnan, jonka mukaan vammaisen lapsen sijoittaminen aikuisille tarkoitettuun yksikköön on mahdollista, kunhan lasten yhteenlaskettu lukumäärä ei ylitä seitsemää.

Kehitysvammaliitto esittää, että pykälään lisätään yhteydenpitovelvoite terveydenhuollon ja opetustoimen sekä muiden keskeisten yhteistyötahojen kanssa. Kehitysvammaliitto ehdottaa, että säännökseen lisätään maininta siitä, että lapsen saamat vammaispalvelut ovat aina maksuttomia. Kehitysvammaliiton mukaan lakiesitys ei tuo esille kehitysvammaisten vanhempien tukemisen näkökulmaa.

Valviran mukaan lapsi sijoitetaan lastensuojelulain mukaisesti, mikäli lapsella on lastensuojelun tarve. Valviran mukaan vammaisten lasten asumisen järjestämiseen liittyvänä huolena on, miten erityisen haastavien lasten palvelutarpeeseen vastataan ja miten palvelut varmistetaan esimerkiksi harvaan asutulla alueilla. Kunnista esimerkiksi Tampereen kaupunki katsoo, että lainsäädäntö tulee laatia siten, ettei synny lastensuojelun ja vammaispalvelun välistä jatkuvaa rajanvetoa palveluvastuusta.

Kela tuo huomiona esille, että vammaisuuksista annetun lain (570/2007) 27 §:n alle 16-vuotiaan vammaistuen maksamisen erityissäännösten perusteella lapsen vammaistuki voidaan maksaa kunnan suostumuksella esim. perhehoitajalle tai muulle sopivalle henkilölle, vaikka vanhemmat ehdotetun lain 13 §:n 4 momentin mukaan vastaavat lapsen elatuksesta aiheutuvi-
ta kustannuksista.

Lapsiasiavaltuutettu katsoo, että ehdotettu sääntely tukee lapsen oikeutta asua ja elää perheensä kanssa. Mitoitus enintään seitsemästä lapsesta vaikuttaa korkealta määrältä. Lapsiasiavaltuutetun mukaan on kyseenalaista, voidaanko mitoitusta arvioida luonnoksessa esitetyllä tavalla suhteessa lastensuojeluyksiköiden mitoitukseen. Lapsiasiavaltuutetun mukaan vammaisten lasten palvelutarvetta ei muutenkaan tule verrata lastensuojeluun tai arvioida lastensuojelun lähtökohdista ja viittaa tässä kohdin erityisesti sähköisen kyselylomakkeen kohdassa 25 esitettyihin väittämiin. Lapsiasiavaltuutettu painottaa, että millään tavoin ei tule tukea ajattelua tai toimintamalleja, jotka johtaisivat siihen, että vammaiselle lapselle ei tarjota riittävästi palveluja ja tukea tai että niitä vähennetään syystä tai toisesta, jonka vuoksi seurauksia jouduttaisiin korjaamaan lastensuojelun toimenpiteillä.

Valtioneuvoston apulaisoikeuskansleri pitää asianmukaisena esityksen 13 §:n lasten asumisen järjestämistä koskevaa säännöstä, jossa mahdollistetaan vammaisten lasten kodin ulkopuolella tapahtuvan asumisen järjestäminen pidemmäksi aikaa ilman lastensuojelun edellyttämää huostaanottoa.

Eduskunnan apulaisoikeusasiamiehen mukaan ei ole lasten yhdenvertaisuuden kannalta hyväksyttävää, että vammaisuuden perusteella sovellettaisiin eri lainsäädäntöä ja erilaista menettelyä kuin yleensä tilanteessa, jossa lapsi ei saa riittävästi huolenpitoa omilta vanhemmiltaan. Eduskunnan apulaisoikeusasiamiehen mukaan ehdotettu säännös loisi uuden oikeudellisen perustan sijoittaa lapsi perheen ulkopuolelle, vaikka kyseessä lienee lastensuojelulain tarkoittama avosijoitus. Sääntelyn tarve ja suhde lastensuojelulakiin jää luonnoksessa epäselväksi. Myös huoltajan suostumus lapsen asumiseen muualla tulisi ilmetä säännöksestä, jolloin sijoituksen vapaaehtoisuus tulisi esiin. Eduskunnan apulaisoikeusasiamies pitää lapsen ja huoltajien oikeusturvan kannalta puutteena, ettei säännösluonnoksesta käy selkeästi ilmi, millaista päätöksenteko- ja muutoksenhakumenettelyä noudatettaisiin.

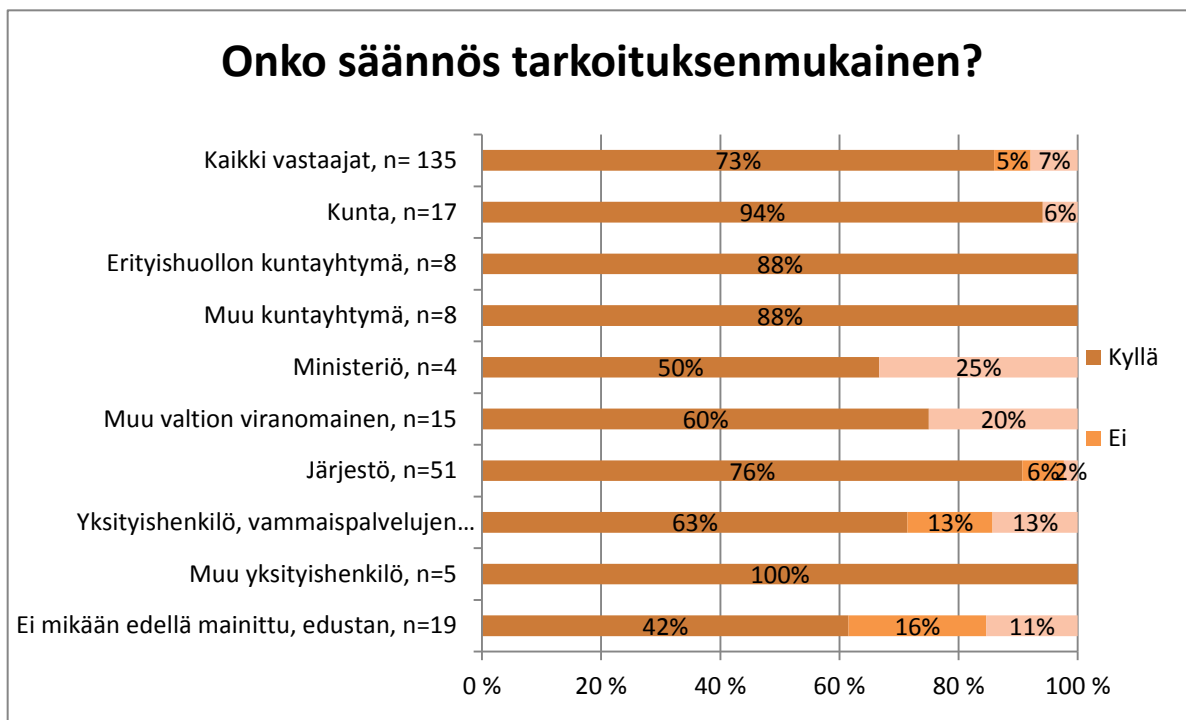
Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksen mukaan lastensuojelulain on oltava ensisijainen, jos on lastensuojelun tarvetta tai tarvetta selvittää lapsen oikeuksien toteutumista. THL:n mukaan sijoituspäätös on tehtävä moniammatillisessa työryhmässä lastensuojelullisena prosessina tilanteissa, joissa lapsen etu edellyttää asumista ydinperheen ulkopuolella.

Osa lausunnonantajista piti lasten paikkarajausta seitsemään hyvänä ja osa katsoi, että se on liian suuri määrä. Esimerkiksi Kehitysvammaliiton kantana on, että seitsemän erityislasta samassa yksikössä on liian suuri lasten hoidon ja tarpeiden vaativuuden näkökulmasta. Ympäristöministeriö pitää erittäin hyvänä sitä, että kun lasten asuminen toteutetaan muualla kuin oman perheen kanssa, saisi lapsille tarkoitettuun yksikössä olla enintään seitsemän lasta samanaikaisesti. Ympäristöministeriö katsoo, että henkilöiden enimmäismäärään sisällyttäminen lakiin korostaa asumisen yksilöllistä luonnetta ja osaltaan myös estää laitosten asuinympäristöjen ja toimintakäytäntöjen muodostumista. Ympäristöministeriön mukaan vammaisten lasten yhdenvertaisuutta edistää se, että yksikössä asuvien henkilöiden enimmäismäärä on sama kuin ammatillisessa perhekodeissa hoidettavien enimmäismäärä. Länsi- ja Sisä-Suomen aluehallintovirasto pitää hyvänä lasten yksiköiden paikkaluvun rajausta enintään seitsemään. Se mukailee lastensuojelun laitospaikkamäärää, josta on hyviä kokemuksia.

5.8 TUKI ESTEETTÖMÄÄN ASUMISEEN (14 §)

Lakiehdotuksen 14 §:ssä säädetään tuesta esteettömään asumiseen. Lausunnonantajilta kysyttiin, onko lakiehdotuksen 14 § tarkoituksenmukainen. Kaikista lausunnonantajista 73 prosenttia katsoi, että lakiehdotuksen säännös on tarkoituksenmukainen. Lausunnonantajista viisi prosenttia katsoi, että säännös ei ole tarkoituksenmukainen ja seitsemän prosenttia ei ottanut kantaa asiaan. Suurin osa lausunnonantajista oli samaa mieltä siitä, että säännös oli tarkoituksenmukainen. Varsinkin kuntien, erityishuollon kuntayhtymien, muiden kuntayhtymien, ministeriöiden ja muiden viranomaisten lausunnot olivat suurimmalta osin yhtenäisiä sen suh-

teen, että säännös on näiden vastaajaryhmien mukaan tarkoituksenmukainen. Järjestöistä kolme sekä muita tahoja edustavan vastaajaryhmän lausunnoista kolme lausunnonantajaa ei pitänyt säännöstä tarkoituksenmukaisena.

Kuvio 25. Onko säännös tarkoituksenmukainen.

Osassa lausunnoista otettiin kantaa lakiehdotuksen esteettömän asumisen tukea koskevaan 14 §:n sisältöön. Oikeusministeriön mukaan esteettömyyden turvaaminen on tärkeä osa yhdenvertaisuutta. Ympäristöministeriön mukaan lakiesityksen 14 §:ssä ei kuitenkaan käytetä enää termiä vaikeavammaisen kuten vammaispalvelulain 9 §:n 2 momentissa. Ympäristöministeriö ehdottaakin sen selkeyttämistä, kenellä on oikeus 14 §:n mukaiseen tukeen, jotta korjausavustuslain mukaisten korjausavustusten ja ehdotetun lain 14 §:n mukaisten avustusten suhde olisi selkeä.

Moni lausujista piti myös hyvänä tekniset ratkaisut -ilmaisua. Invalidiliitto pitää hyvänä, että asiakkaalle on hänen pyynnöstään annettava arvio etukäteen korvattavista kustannuksista ja että asiakkaalla olisi edelleen oikeus teettää itse tai hankkia laissa tarkoitetut muutostyöt tai itsenäistä suoriutumista mahdollistavat välineet tai tekniset ratkaisut. Osa lausujista piti perusteltuna, että asuntoon kuuluvat laitteet sekä tarvittavat tekniset ratkaisut siirrettäisiin osaksi lääkinnällisen kuntoutuksen apuvälineitä lukuun ottamatta auton hankintaan myönnettävää taloudellista tukea.

Lausunnonantajien mukaan on jossain määrin ollut epäselvää, milloin asiakkaalle korvattavat kohtuulliset kustannukset syntyvät ja mistä määräaika lasketaan. Eduskunnan apulaisoikeusasiamies huomauttaa, että vammaisella henkilöllä olisi säännöksen mukaan subjektiivinen oikeus saada palveluasumiseen asunnon muutostöitä sekä välineitä ja laitteita ja säännös mahdollistaisi sen, että maakunnat joutuisivat hankkimaan hyvinkin kalliita välineitä ja laitteita tai tekemään kalliita muutostöitä yksityisen palveluntuottajan toimintayksikköön. Eduskunnan apulaisoikeusasiamiehen mukaan muutostöiden palauttamisvelvollisuudesta tulisi nimenomaisesti säätää laissa, jos palauttamisvelvollisuus annetaan maakuntien tehtäväksi.

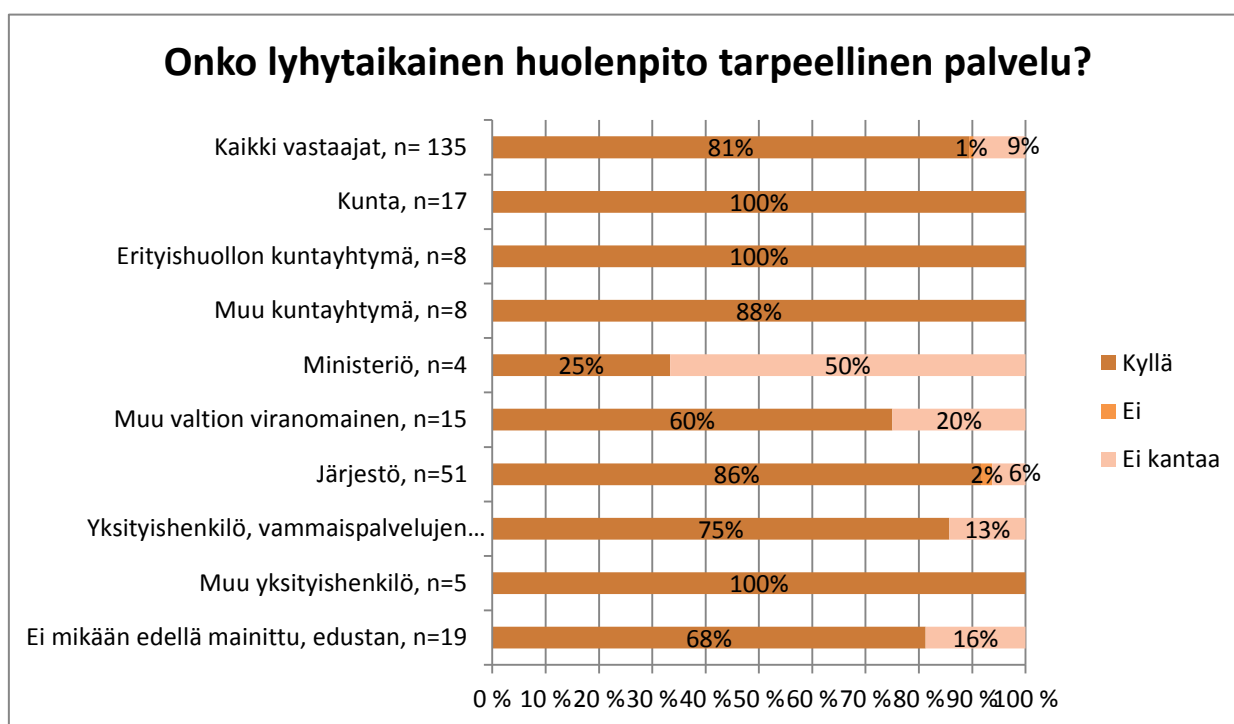
Useassa lausunnossa pyydettiin tarkennusta siihen, mitä kohtuullisilla kustannuksilla tarkoitetaan. Eduskunnan apulaisoikeusasiamies ehdottaa säännöstä täydennettäväksi siten, että arvio asiakkaalle korvattavista kohtuullisista kustannuksista olisi annettava ilman aiheetonta

viivästyistä. Eduskunnan apulaisoikeusasiamies ehdottaa, että selvyiden vuoksi olisi hyvä yksityiskohtaisissa perusteluissa muutamin esimerkein kuvata, miten määräaika lasketaan.

Lausunnonantajat pitivät hyvänä perusteluiden kirjausta siitä, että esteettömän asumisen tuen järjestäminen ei edellyttäisi, että vammaisen henkilö selviytyisi tuen avulla täysin itsenäisesti. Useat lausunnonantajat pitivät myös hyvänä lakiehdotuksen perusteluihin kirjattua vammaisen henkilön oikeutta saada yksilöllisiä asunnonmuutostöitä myös asumispalveluyksikössä sijaitseviin asuntoihin. Joissain lausunnoissa pyydettiin tarkennusta vammaisen henkilön oikeuksiin muutostöiden osalta erotilanteessa.

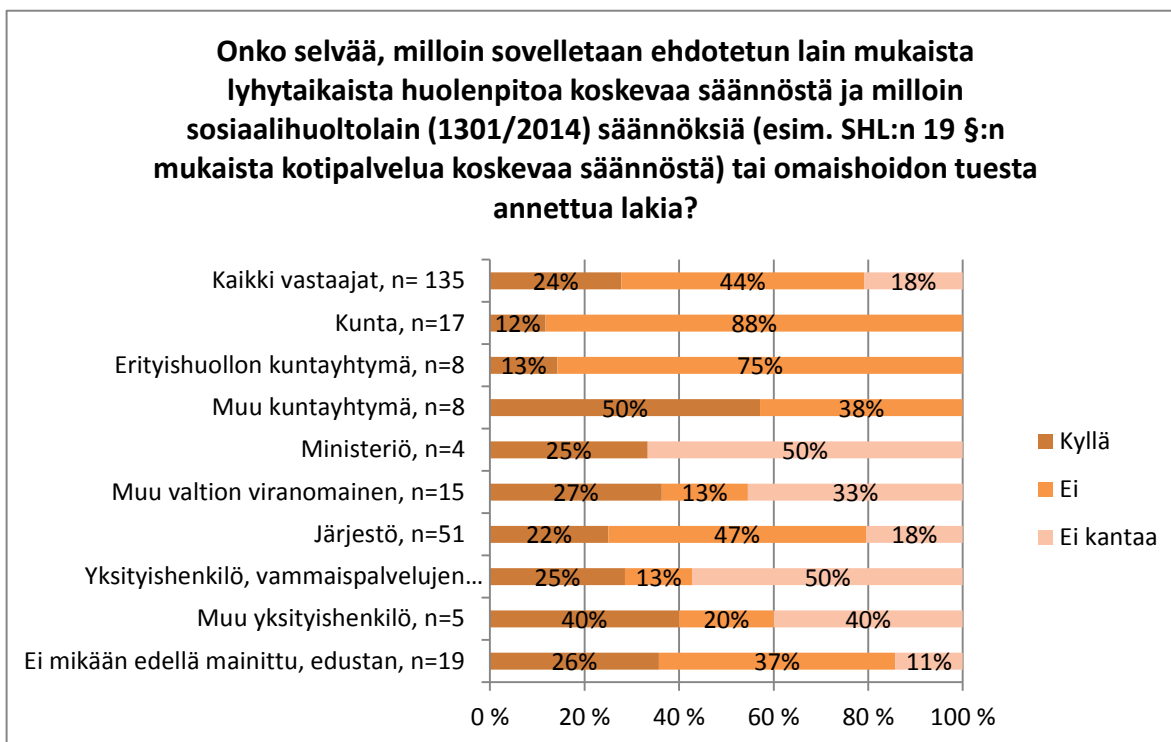
5.9 LYHYTAIKAINEN HUOLENPITO (15 §)

Lakiehdotuksen 15 §:ssä säädetään lyhytaikaisesta huolenpidosta. Säännös korvaisi kehitysvammalain perusteella muuna hoitona ja huolenpitoa annettavat palvelut ja vammaispalvelulain perusteella muuna palveluna annettavan lyhytaikaisen hoidon. Lausunnonantajilta kysyttiin, onko lyhytaikainen huolenpito tarpeellinen palvelu. Kysymykseen kantaa ottaneista 81 prosenttia ilmoitti, että 15 §:n lyhytaikainen huolenpito on tarpeellinen palvelu. Lausunnonantajista yksi prosentti ei pitänyt palvelua tarpeellisena ja yhdeksän prosenttia ei ottanut kantaa asiaan. Selvä enemmistö piti lyhytaikaista huolenpitoa tarpeellisena palveluna. Kunnat, erityishuollon kuntayhtymät ja muut kuntayhtymät olivat kaikki yksimielisiä siitä, että lyhytaikainen huolenpito on tarpeellinen palvelu. Ministeriöistä kaksi ja muista valtion viranomaisista kolme ei ottanut kantaa asiaan. Myös järjestöt pitivät lyhytaikaista huolenpitoa tarpeellisena palveluna.

Kuvio 26. Onko lyhytaikainen huolenpito tarpeellinen palvelu.

Lausunnonantajilta kysyttiin, onko selvää, milloin sovelletaan ehdotetun lain mukaista lyhytaikaista huolenpitoa koskevaa säännöstä ja milloin sosiaalihuoltolain (1301/2014) säännöksiä tai omaishoidon tuesta annettua lakia. Kysymykseen kantaa ottaneista 24 prosenttia ilmoitti, että on selvää, milloin sovelletaan ehdotetun lain mukaista lyhytaikaista huolenpitoa koskevaa säännöstä ja milloin sosiaalihuoltolain (1301/2014) säännöksiä tai omaishoidon tuesta annettua lakia. Asia ei ollut selvä 44 prosentille kysymykseen vastanneista ja 18 prosenttia ei ottanut kantaa asiaan.

Kuvio 27. Onko selvää, milloin sovelletaan ehdotetun lain mukaista lyhytaikaista huolenpitoa koskevaa säännöstä ja milloin sosiaalihuoltolain (1301/2014) säännöksiä tai omaishoidon tuesta annettua lakia.

Kuntien osalta 88 prosenttia (15 lausujaa) oli sitä mieltä, että ei ole selvää, milloin sovelletaan ehdotetun lain mukaista lyhytaikaista huolenpitoa koskevaa säännöstä ja milloin sosiaalihuoltolain (1301/2014) säännöksiä tai omaishoidon tuesta annettua lakia. Myös erityishuollon kuntayhtymistä suurin osa (75 % lausujista) oli kuntien kanssa samaa mieltä asiasta. Järjestöistä hieman alle puolet (47 % lausujista) oli myös kuntien kanssa samaa mieltä.

Muiden kuntayhtymien (50 %), ministeriöiden (25 %) ja muiden viranomaisten (27 %) enemmistö oli sitä mieltä, että on selvää, milloin sovelletaan ehdotetun lain mukaista lyhytaikaista huolenpitoa koskevaa säännöstä ja milloin sosiaalihuoltolain (1301/2014) säännöksiä tai omaishoidon tuesta annettua lakia. Osa näistä ryhmistä ei ottanut kantaa kysymykseen.

Länsi- ja Sisä-Suomen aluehallintoviraston mukaan päätöksenteon lyhytaikaisesta hoidosta jäädessä yksilökohtaisen harkinnan varaan vammaiset henkilöt saattavat joutua eriarvoiseen asemaan, koska toimijoiden käsitys lyhytaikaisuudesta poikkeaa toisistaan. Itä-Suomen aluehallintoviraston mukaan hallituksen esityksessä on hyvin konkretisoitu tilanteet, joissa lakia sovelletaan.

Osassa lausunnoista myös kannatettiin subjektiivista oikeutta lyhytaikaiseen huolenpitoon. Kuntaliitto kannattaa lyhytaikaisen hoidon järjestämistä yhdenvertaisesti vammaisille ja kehitysvammaisille henkilöille, mutta vastustaa palvelun määrittelyä uudeksi subjektiiviseksi oikeudeksi.

Eduskunnan apulaisoikeusasiamies ehdottaa harkittavaksi välttämättömyyden edellytyksen poistamista. Yksityiskohtaisissa perusteluissa tulisi ainakin tarkentaa kyseistä käsitettä, ja tämän säännöksen suhdetta ehdotetun lain 13 §:ään tulisi myös selventää.

Etelä-Suomen aluehallintovirasto arvioi, että lyhytaikaisen huolenpidon suhde muiden lakien perusteella annettaviin palveluihin saattaa yksittäistapauksissa aiheuttaa tulkintaongelmia. Varsinkin rajaveto sosiaalihuoltolain omaishoidontukea ja kotipalvelua koskeviin säädöksiin sekä palvelun määrään koettiin useassa lausunnossa haastavaksi.

Valviran näkemyksen mukaan lyhytaikaisella huolenpidolla varmistetaan muun muassa kehitysvammaisten hoito esimerkiksi ennen koulupäivän alkua tai sen jälkeen, mikäli vanhemmat ovat työssä. Valviran mukaan se voi myös mahdollistaa tilapäishoidon niille perheille, jotka eivät ole oikeutettuja omaishoidontuen vapaisiin.

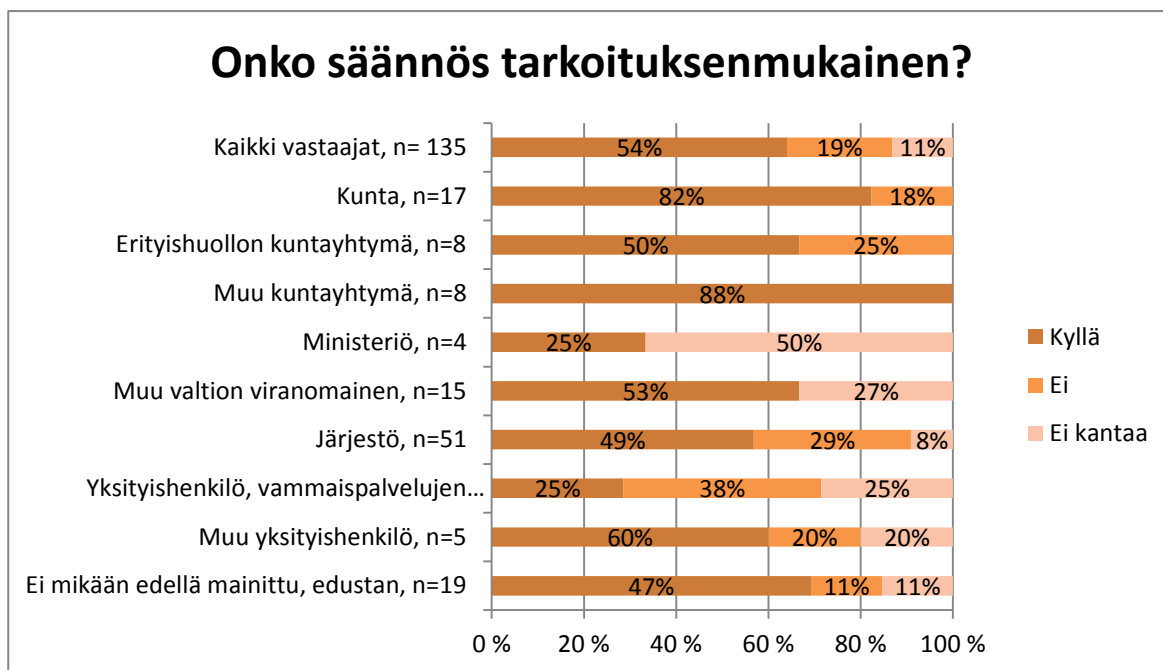
Lausunnonantajat pitivät säännöstä tarpeellisena ja hyvänä lisäyksenä lakiehdotukseen. Monien lausunnonantajien mukaan lyhytaikainen huolenpito ja näiden paikkojen järjestäminen on ollut nykyisin aikana hankalaa ja paikoista on ollut pulaa. Uudistuksen nähdään auttavan tähän ongelmaan. Järjestöjen lausunnoissa lyhytaikaista huolenpitoa koskeva säännöstä pidettiin pääsääntöisesti erittäin tärkeänä.

Kehitysvammaliitto esittää, että säännöksen ensimmäiseen momenttiin lisätään ”tarpeiden mukaista ja yksilöllistä” lyhytaikaista huolenpitoa. Kehitysvammaliitto esittää myös, että säännökseen kirjataan lyhytaikaisen huolenpidon toteutustavaksi palveluseteli ja henkilökohtainen budjetointi. Perusteluosioissa tulisi vahvemmin tuoda esille, että lyhytaikainen huolenpito täydentää muita tukimuotoja, äkillisiin tilanteisiin reagoidaan joustavasti ja perheen ja lapsen edellyttämällä tavalla. Lyhytaikaisen huolenpidon tulee vastata asiakkaan tarpeita sekä mahdollistaa asiakkaan kuulluksi tuleminen hoidon aikana. Kehitysvammaliiton mukaan on myös varmistettava, että lyhytaikaisen huolenpidon suunnitelmallisuus, säännöllisyys, pitkäaikaisuus ja lyhyet aikajaksot ovat henkilön ja perheen edun mukaisia.

Osa lausunnonantajista pyysi lyhytaikaisen huolenpidon määrittelyn tarkentamista esimerkiksi sen suhteen, onko lyhytaikainen huolenpito ensisijaisesti kotiin annettavaa palvelua vai avustamista kodin ulkopuolella tilanteissa, joissa henkilökohtaisen avun kriteerit eivät täyty. Selvennystä toivottiin myös siihen, miten palvelun kesto ja määrä on tarkoitettu toteutettavaksi.

5.10 PÄIVÄAIKAINEN TOIMINTA (16 §)

Lakiehdotuksen 16 §:ssä säädetään päiväaikaisesta toiminnasta. Palvelu vastaisi osin nykyistä vammaispalvelulain mukaista päivätoimintaa ja kehitysvammalain mukaista työ- ja päivätoimintaa sekä muuta hoitoa ja huolenpitoa. Lausunnonantajilta kysyttiin, onko lakiehdotuksen 16 § tarkoituksenmukainen. Kaikista kysymykseen vastanneista 54 prosenttia oli sitä mieltä, että säännös on tarkoituksenmukainen. Kaikista kysymykseen kantaa ottaneista 19 prosenttia ei pitänyt säännöstä tarkoituksenmukaisena. Lausunnonantajista 11 prosenttia ei ottanut kantaa asiaan. Kaikista lausunnonantajista suurin osa oli sitä mieltä, että säännös on tarkoituksenmukainen. Varsinkin kaikki kysymykseen kantaa ottaneet muut kuntayhtymät olivat tätä mieltä. Myös selvä enemmistö kunnista (82 %), muista valtion viranomaisista (53 %) ja muista yksityishenkilöistä (60 %) olivat tätä mieltä.

Kuvio 28. Päiväaikaista toimintaa koskevan säännöksen tarkoituksenmukaisuus.

Osa lausunnonantajista katsoi, että päiväaikaisen toiminnan tulisi koskea myös vanhuuseläkkeellä olevia. Eduskunnan apulaisoikeusasiamies pitää lähtökohtaisesti arveluttavana, että palveluun oikeutettujen piiri on rajattu sellaisella perusteella, jonka saamisen edellytykset on säädetty muuta tarkoitusta varten. Etelä-Suomen aluehallintoviraston näkemyksen mukaan rajanveto päiväaikaisen toiminnan ja sosiaalihuoltolain mukaisen sosiaalisen kuntoutuksen välillä ei ole selvä. Etelä-Suomen aluehallintovirasto katsoo kuitenkin selkeyttävänä rajauksena sitä, että päivätoimintaa ei ole velvollisuutta järjestää vanhuuseläkkeellä oleville henkilöille.

Lausunnonantajat pitivät tärkeänä sitä, että päiväaikaisen toiminnan palvelut sisältävät myös matkat. Helsingin kaupungin mukaan päivätoiminnan matkojen tulisi olla jatkossakin asiakkaille maksuttomia, mutta niiden järjestämistavan tulisi olla ehdotettua joustavampi. Helsingin kaupunki katsoo, että päiväaikaisen toiminnan matkat ja varsinainen palvelu tulisi erottaa laissa kahdeksi erilliseksi kokonaisuudeksi, joiden järjestämistapoja tulisi tarkastella erillisinä.

Invalidiliiton mukaan lause ”päiväaikaisen toiminnan osallistujat olisivat yleensä henkilöitä, joille tulisi myöntää kuljetuspalvelua” luo oletelman siitä, että kuljetuspalvelu olisi kriteeri päiväaikaiselle toiminnalle tai että päiväaikaista toimintaa tarvitsevalla olisi aina kuljetuspalvelu käytössään. Kehitysvammaliitto katsoo, että säännös päiväaikaisesta toiminnasta on tarpeellinen, koska työelämän ulkopuolella olevista vammaisista ihmisistä vain osa voi osallistua sosiaalihuoltolain 17 §:n mukaiseen sosiaaliseen kuntoutukseen.

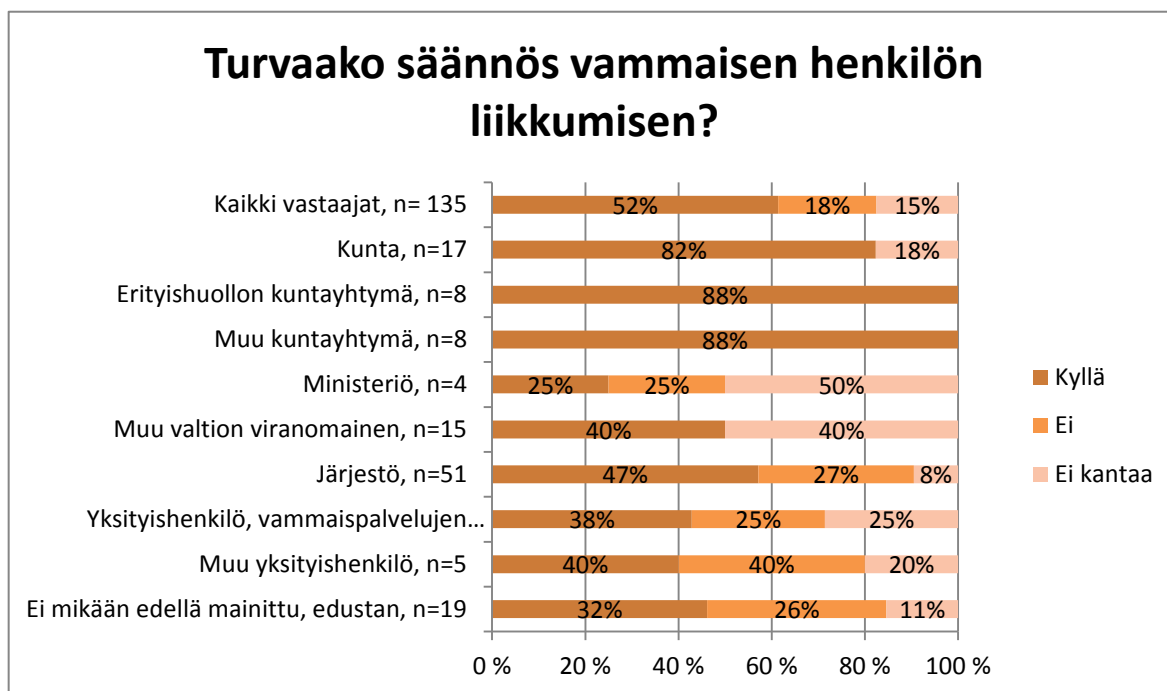
Kuntaliiton mukaan päiväaikainen toiminta on tarkoitettu niille vammaisille henkilöille, jotka vammansa vuoksi eivät kykene työllistymään tai osallistumaan työllistymistä tukevaan toimintaan. Kuntaliiton mukaan kyseessä on sosiaalisen vuorovaikutuksen ja osallisuuden turvaava sekä toimintakykyä ylläpitävä palvelu.

Lausunnonantajat kiinnittivät myös huomiota siihen, että päiväaikainen toiminta järjestetään viitenä päivänä viikossa tai harvemmin, jonka osalta lausujat haluavat korostaa sitä, että päiväaikaista toimintaa voitaisiin järjestää viittä päivää harvemmin vain yksilöllisestä ja perustellusta syystä (mm. ETEVA). Kuntaliitto ehdottaa lakiehdotuksen 16 §:n 2 momentin muuttamista siten, että päiväaikaista toimintaa on mahdollisuuksien mukaan järjestettävä vammaisen henkilön yksilöllisen tarpeen mukaan enintään viitenä päivänä viikossa. Tampereen kau-

punki huomauttaa lausunnossaan, että subjektiivinen oikeus viitenä päivänä viikossa tuo lisää toimintapäiviä lisääntyvälle asiakasmäärälle ja lisää kustannuksia.

5.11 LIKKUMISEN TUKI JA PALVELUT (17 §)

Lakiehdotuksen 17 §:ssä säädetään liikkumista tukevista palveluista. Lausunnonantajilta kysyttiin, turvaako säännös vammaisen henkilön liikkumisen. Kysymykseen vastanneista lausunnonantajista 52 prosenttia katsoi 17 §:n turvaavan vammaisen henkilön liikkumisen ja melkein viidennes kysymykseen vastanneista lausunnonantajista (18 %) oli sitä mieltä, että säännös ei turvaa liikkumista. Lausunnonantajista joka kuudes (15 %) ei ottanut kantaa asiaan. Enemmistö kaikista lausunnonantajista oli sitä mieltä, että säännös turvaa vammaisen henkilön liikkumisen. Kaikki kysymykseen kantaa ottaneet erityishuollon kuntayhtymät ja muut kuntayhtymät olivat yksimielisiä siitä, että säännös turvaa vammaisen henkilön liikkumisen. Myös kaikki kantaa ottaneet kunnat ja muut valtion viranomaiset olivat samaa mieltä. Yksi ministeriö katsoi säännöksen turvaavan vammaisen henkilön liikkumisen kun taas yksi ministeriö katsoi, että säännös ei turvaa liikkumista. Järjestöistä vähän alle puolet (47 %) katsoi säännöksen turvaavan vammaisen henkilön liikkumisen.

Kuvio 29. Vammaisen henkilön liikkumisen turvaaminen.

Oikeusministeriö toteaa, että yhdenvertaisuuden turvaamiseksi on hyvin keskeistä huolehtia joukkoliikenteen esteettömyydestä. Oikeusministeriön mukaan vammaisten henkilöiden itsemääräämisoikeuden ja liikkumisen turvaamiseksi on myös tärkeä varmistaa, että joukkoliikenteen ensisijaisuuden periaatteella ei tosiasiallisesti heikennetä niiden henkilöiden liikkumismahdollisuuksia, jotka eivät pysty käyttämään joukkoliikennettä.

Lausunnonantajien mukaan ehdotetun säännöksen soveltamisala on epäselvä suhteessa sosiaalihuoltolaissa säädettyyn liikkumisen tukeen. Esimerkiksi eduskunnan apulaisoikeusasiamiehen mukaan säännöksestä tulisi käydä ensiksi ilmi, mitkä ovat nyt ehdotetun lain mukaiset liikkumisen tuki ja palvelut. Apulaisoikeusasiamies katsoo, että ehdotetun säännöksen soveltamisala on epäselvä suhteessa sosiaalihuoltolaissa säädettyyn liikkumisen tukeen. Apulaisoikeusasiamiehen mukaan selkeyttä tarvitaan erityisesti niihin edellytyksiin, joiden perusteella lain valinta tehdään. Myös opetus- ja kulttuuriministeriö huomauttaa säännöksen olevan epä-

selvä suhteessa sosiaalihuoltolaissa säädettyyn liikkumisen tukeen. Opetus- ja kulttuuriministeriö katsoo, että lakiehdotuksen 17 §:ssä säädetystä liikkumisen tuesta ja palveluista ei käy riittävän selkeästi ilmi, voiko säännös tulla sovellettavaksi myös varhaiskasvatuksen osalta. Opetus- ja kulttuuriministeriö ehdottaa, että lapsivaikutusten arvioinnissa olisi tuotava selkeämmin esiin, että erityishuolto-ohjelman poistuminen aiheuttaa varhaiskasvatuksen muuttumisen jatkossa maksulliseksi kehitysvammaisille lapsille, mikä saattaa aiheuttaa joillekin perheille ongelmia sekä heikentää joidenkin lasten mahdollisuuksia osallistua varhaiskasvatukseen. Invalidiliiton mukaan säännös on epäselvä suhteessa sosiaalihuoltolaissa säädettyyn liikkumisen tukeen ja edellyttää erityis- ja yleislainsäädännön suhteen selkeyttämistä ja täsmentämistä.

Liikenne- ja viestintäministeriö ehdottaa, että 17 §:n 1 momentin sanamuoto ”esteetöntä julkista joukkoliikennettä” korjattaisiin sanamuotoon ”esteetöntä julkista liikennettä”, koska julkinen liikenne on laajempi käsite kuin joukkoliikenne ja se kattaa myös uudet liikenteen palvelut, kuten liikenne palveluna-konseptin. Liikenne- ja viestintäministeriö ehdottaa myös 2 momentin sanamuodon ”taksilla, invataksilla tai vastaavalla ajoneuvolla” korvaamista esimerkiksi ”hänelle soveltuvalla, esteettömällä ajoneuvolla”, koska nykyinen momentti viittaa vain taksiliikenneluvan nojalla harjoitettavaan liikenteeseen tai henkilöautoihin. Liikenne- ja viestintäministeriö muistuttaa, että uusi laki liikenteen palveluista (320/2017) tulee voimaan 1.7.2018, jolloin lupajärjestelmä tulee muuttumaan kokonaisuudessaan. Liikenne- ja viestintäministeriö myös katsoo, että laissa ei tulisi rajoittaa kuljetuspalvelujen hankintaa ja suunnittelua eikä eri yrittäjien mahdollisuuksia tarjota kuljetuspalveluita.

Lapsiasiavaltuutettu katsoo, että lakiehdotuksen perusteluista ei käy ilmi, miten säännöstä on tarkoitus soveltaa erityisesti vammaisen lapsen kohdalla. Lapsiasiavaltuutettu viittaa esimerkiksi siihen, että esitysluonnoksessa todetaan, että uuden lain mukaisina erityispalveluina ei myönnettäisi enää varhaiskasvatusta, jolloin kaikkien perheiden olisi jatkossa maksettava varhaiskasvatuksesta normaali tuloihin suhteutettu maksu, eikä myöskään maksutonta kuljetusta varhaiskasvatukseen järjestettäisi jatkossa. Lapsiasiavaltuutetun mukaan vammaisen lapsen osallistuminen varhaiskasvatukseen voi vähentyä, kun se ei jatkossa ole enää maksuton palvelu. Kuljetuskustannusten tulo perheen maksettavaksi voi lapsiasiavaltuutetun mukaan entisestään vaikuttaa osallistumista vähentävästi. Lapsiasiavaltuutettu pitää välttämättömänä, että varhaiskasvatuksen osalta tehtäviä muutoksia arvioidaan laajemmin myös vammaisten lasten ja heidän perheidensä näkökulmasta.

Kuntaliiton mukaan liikkumista tukevien palvelujen osalta erityislaissa tulee säätää vain siitä, mikä poikkeaa yleislainsäädännöstä. Merkittävää Kuntaliiton mukaan on, että lakiesityksessä korostetaan julkisen, esteettömän joukkoliikenteen ensisijaisuutta liikkumista tukevien palvelujen järjestämisessä. Kuntaliiton mukaan lailla ei tulisi vahvistaa käsitystä, jonka mukaan vammaisella henkilöllä on oikeus käyttää kuljetuspalveluja, vaikka esteetön joukkoliikenne olisi käytettävissä ja hän kykenisi niitä käyttämään.

Lausunnonantajat katsoivat, että mahdollisuudet käyttää joukkoliikennettä vaihtelevat suuresti eri vammaryhmien välillä ja varsinkin haja-asutusalueilla. Myös matkojen yhdistely ja koko matkustusprosessi koettiin tärkeäksi tekijäksi, johon tulisi vielä kiinnittää huomiota. Itä-Suomen aluehallintovirasto pitää säännöstä tarpeellisena, koska harvaan asutulla alueella julkinen joukkoliikenne ei turvaa vammaisten henkilöiden oikeutta liikkumiseen. Kuntaliitto pitää osassa matkoista toimivana ratkaisuna sitä, että on tehty hyväksyttäväksi myös matkojen yhdistely. Kuntaliitto pitää osin harhaanjohtavana tietona sitä, että matkojen yhdistelyä voitaisiin kustannussäästöjen näkökulmasta käyttää pääasiassa pitkällä matkoilla. Kuntaliitto painottaa, että kustannukset riippuvat kyydin hinnan muodostuksesta ja on muistettava, että liikennepalvelulain myötä taksitaksa poistuu käytöstä.

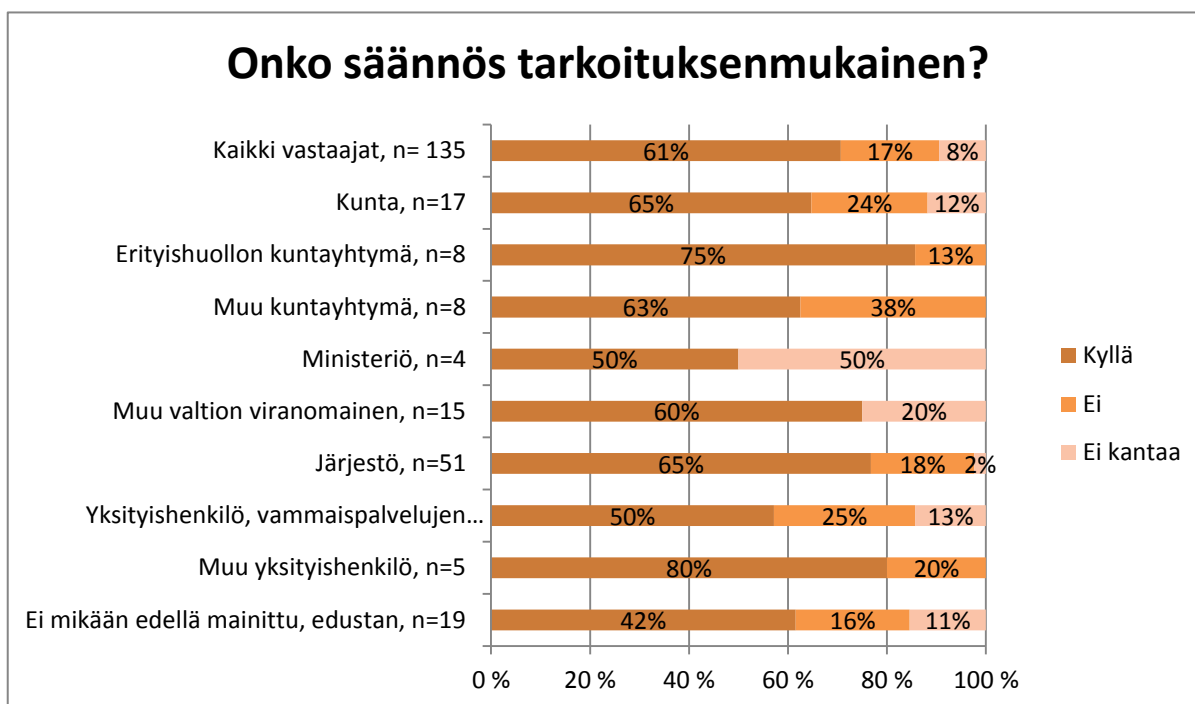
Kuntaliitto katsoo, että matkojen vähentäminen niiltä henkilöiltä, jotka ovat saaneet korvauksen auton hankintaan, on asiakkaiden yhdenvertaisuutta lisäävä tekijä. Kuntaliiton näkemyksen mukaan pitäisi erityisesti perustella, jos henkilö tarvitsee kuljetuspalvelumatkoja auto-

avustuksen lisäksi. Kuntaliitto esittää työmatkojen osalta, että matkareitiltä sallittava kohtuullinen poikkeama pitäisi määritellä tarkemmin kuin se on perusteluissa tehty. Kuntaliitto vaatii kuljetusten järjestämisen osalta selkeämpää ohjeistusta, jotta säännöksiä tulkitaan yhdenmukaisesti ja maakunnat voivat tarjota asiakkailleen kuljetuspalveluja yhdenvertaisin perustein.

Invalidiliiton mukaan oikeutta yksinkulkuoikeuteen ja mahdolliseen erottamiseen keskitetyn kuljetuspalvelun käytöstä tulee täsmentää, jotta myös kaikkein haavoittuvaisimmassa asemassa olevat asiakkaat voivat saada yksilöllisen ja saavutettavan kuljetuspalvelun.

5.12 LIKKUMISEN TUEN JA PALVELUJEN TOTEUTTAMINEN (18 §)

Lakiehdotuksen 18 §:ssä säädetään liikkumisen tuen ja palvelujen toteuttamisesta. Lausunnonantajilta kysyttiin, onko lakiehdotuksen 18 § tarkoituksenmukainen. Kaikista kysymykseen lausunnossaan vastanneista 61 prosenttia on sitä mieltä, että säännös on tarkoituksenmukainen. Vain 17 prosenttia kaikista kysymykseen kantaa ottaneista ei pidä säännöstä tarkoituksenmukaisena. Lausunnonantajista kahdeksan prosenttia ei ottanut kantaa asiaan. Enemmistö lausunnonantajista piti siten lakiehdotuksen 18 §:ää tarkoituksenmukaisena. Kaikista eniten säännöstä pitivät tarkoituksenmukaisena erityishuollon kuntayhtymät, joista 75 prosenttia piti lakiehdotuksen 18 §:ää tarkoituksenmukaisena. Myös järjestöt olivat erityishuollon kanssa samaa mieltä, sillä järjestöistä 65 prosenttia katsoi säännöksen olevan tarkoituksenmukainen. Järjestöistä 18 prosenttia oli eri mieltä asiasta.

Kuvio 30. Liikkumisen tuen ja palvelujen toteuttamisen tarkoituksenmukaisuus.

Kommenteja kertyi myös paljon kuljetuspalvelujen matkojen määristä silloin, kun vammaisella henkilöllä on käytössään 3 momentissa tarkoitettu auto taikka sellainen liikkumistarpeisiin sopiva auto, jonka hankintaan on myönnetty julkista tukea. Suurin osa lausunnonantajista piti kuutta yhdensuuntaista matkaa liian pienenä määränä. Osa lausujista kuitenkin piti hyvänä, että vammaiselle henkilölle turvataan vähintään kuusi yhdensuuntaista matkaa. Tampereen seudun näkövammaiset ry painottaa, että kuljetuspalvelumatkojen määrän rajoittami-

nen autoon saadun julkisen tuen takia supistaa osalla vammaisista henkilöillä itsemääräämisoikeutta ja vaarantaa itsenäisen selviytymisen. Yhdistys katsoo kuljetuspalvelumatkojen rajoittamisen kuuteen rajoittavan näkövammaisen liikkumista, koska näkövammaisen ei voi koskaan olla oman autonsa kuljettaja.

THL pitää ristiriitaisena työ- ja opiskelumatkojen järjestämistä 2 momentin mukaan myös niissä tilanteissa, joissa henkilön käyttöön on annettu auto. THL ehdottaa, että silloin, kun henkilö on saanut käyttöönsä auton, hänelle voidaan myöntää lisäksi vähintään kuusi yhdensuuntaista matkaa kuukaudessa työ- ja opiskelumatkat mukaan lukien. THL katsoo, että oikeudesta saattajaan ja saattajapalvelun toteuttamiseen tulisi säätää selvemmin. THL:n mukaan päätöksenteossa on huomioitava olosuhdetekijät sekä se, että henkilön käytettävissä on tosiasiassa sellaiset palvelut, joita hän pystyy käyttämään.

Määrällisesti eniten kommentteja kertyi kuljetuspalvelujen matkojen määristä vapaa-ajan toimintaan, sosiaaliseen osallistumiseen ja muuhun tavanomaiseen elämään kuuluvaan toimintaan. Suurin osa lausujista piti 18 yhdensuuntaista matkaa liian pienenä määränä ja osa lausunnonantajista katsoi, että matkojen käytön tulisi olla joustavampaa. Erään vammaisjärjestön mukaan on toivottavaa, että lain soveltamisessa ja matkojen määrää arvioitaessa käytetään yksilöllistä harkintaa ja otetaan huomioon palvelujen ja harrastusmahdollisuuksien saavutettavuus haja-asutusalueilla.

Myös kuljetuspalveluiden käyttämisen alue herätti lausujissa mielipiteitä ja useat lausijat kokivat, että tarvittaessa tulisi olla oikeus siirtää matkoja käytettäväksi toisen maakunnan alueella. Invalidiliitto huomauttaa, että sosiaalihuoltolain yksityiskohtaisissa perusteluissa ei ole mainintaa liikkumisalueesta, kun taas ehdotetussa vammaispalvelulaissa puhutaan toiminnallisesta alueesta sekä asuinkunnan ja lähikunnan alueesta. Invalidiliiton mukaan on varmistettava, että sosiaalihuoltolain mukainen kuljetuspalvelun soveltaminen ei rajoita vammaisen henkilön liikkumisen aluetta.

Kuntaliitto katsoo, että esitys antaa auto vammaisen henkilön käyttöön on uusi tapa toimia eikä sen suosiosta tai seurauksista ole riittävästi tietoa, jotta voitaisiin varmuudella sanoa sen tuovan tavoiteltuja kustannussäästöjä. Kuntaliiton mukaan taloudellisen tuen antaminen auton hankintaan tulisi olla vaihtoehtoinen kuljetuspalvelujen myöntämiseen. Länsi- ja Sisä-Suomen aluehallintoviraston näkemyksen mukaan esitetty auton käyttöön antaminen vammaiselle henkilölle voi olla hyvä ratkaisu joissain tapauksissa.

Kela katsoo, että ehdotettavan lain ja sosiaalihuoltolain mukaiset matkat tulee toteuttaa samojen yhdistelykeskusten kautta kuin Kelan sairausvakuutuksesta korvaamat matkat. Kelan mukaan tällä varmistetaan asiakkaiden yhdenvertainen kohtelu sekä saadaan aikaan kustannussäästöjä matkoja yhdistelemällä. Kela katsoo, että erityisesti kalliiden erityiskuljetusten matkojen järjestäminen on tarkoituksenmukaista antaa yhden järjestäjän tehtäväksi. Kelalla on jo valmiit järjestelmät, joita hyödyntämällä mahdollistetaan myös kattavasti raportointi- ja tilastotiedot asiakas-, kuljetuspalvelun tuottaja-, kunta-, maakunta- ja valtiotasolla. Kelan mukaan lisäksi on huomioitava, että suuri osa erilliskuljetusten kustannuksista ja matkoista syntyy niiden henkilöiden kuljetuskustannuksista, joilla on oikeus käyttää taksia sekä vammaispalvelulain että sairausvakuutuslain mukaisilla matkoilla. Kela katsoo, että näiden matkojen yhteishankinta mahdollistaa yhdenmukaisten korkeiden laatuvaatimusten huomioon ottamisen hankinnoissa ja asiakkaille mahdollisuuden käyttää yhdenvertaisesti samoja palveluita riippumatta siitä minkä lainsäädännön mukaan oikeus on myönnetty tai korvausta maksetaan.

Lausunnonantajat pitivät yhdistelyä perusteltuna mutta olivat epävarmoja matkojen yhdistelyn todellisista säästöistä, ja matkojen yhdistelyn koettiin aiheuttavan myös ongelmia vammaisten henkilöiden liikkumiseen. Osa lausunnonantajista koki, että matkojen yhdistely saattaa haitata tai estää yksittäistä vammaista henkilöä käyttämästä myönnettyjä kuljetuspalvelumatkoja. Länsi- ja Sisä-Suomen aluehallintovirasto toteaa lausunnossaan, että matkojen yhdis-

telyä on jo toteutettu eri kunnissa pääosin toimivalla tavalla, mutta arvioidut säästöt ovat jääneet odotettua pienemmiksi.

Itä-Suomen aluehallintoviraston mukaan lakiehdotuksen velvoite yhdistää matkoja kuljettavaksi samalla kulkuneuvolla harvaan asutulla alueella vaarantaa itsemääräämisoikeuden toteutumisen. Itä-Suomen aluehallintoviraston mukaan säännös heikentää selvästi mahdollisuutta toteuttaa yksilöllisesti suunniteltuja matkoja. Itä-Suomen aluehallintoviraston näkemyksen mukaan yhdistelyn käytännön toteuttaminen on hankalaa, koska palvelua tulisi voida käyttää mitä moninaisimpiin matkoihin ja eri vuorokauden aikoina. Osa järjestöistä pitää lausunnoissaan matkojen yhdistelemistä ongelmallisena, koska ne saattavat vaarantaa oikeuden yksityisyyteen.

Etelä-Suomen aluehallintovirasto huomauttaa, että lähikunta -käsite on selkeä, mutta kunta-liitostilanteissa kuljetuspalveluun oikeuttava alue saattaa laajentua merkittävästikin. Pohjois-Suomen aluehallintovirasto kiinnittää huomiota siihen, miten kuljetuspalvelun tarve arvioidaan käytännössä ja kuka siihen on oikeutettu etenkin, jos vamma johtuu psyykkisistä vaikeuksista, sekä miten määritellään vanhempien vastuut vammaisen lapsen kuljettamisesta esimerkiksi terapiakäynneille, kouluun ja harrastuksiin.

5.13 TALOUDELLINEN TUKI (19 §)

Lakiehdotuksen 19 §:ssä säädetään taloudellisesta tuesta. Lausunnonantajilla oli mahdollisuus tuoda avovastauksissaan esille vapaamuotoisia huomioitaan säännöksestä.

Useat lausunnonantajat kiinnittivät huomiota 1 momentin ilmaisuun ”voi korvata”, jota osa lausunnonantajista piti liian väljänä muotoiluna. Osa lausunnonantajista katsoi, että maakunnalla tulisi olla laissa määritelty velvollisuus korvata vammasta aiheutuvia kuluja ja ehdottivat ilmaisua ”tulee korvata”.

Osassa järjestöistä kannatetaan autojen vuokraus- ja leasingratkaisujen käyttöön ottamista. Invalidiliitto toteaa, että lakiesityksen yksityiskohtaiset perustelut on kirjoitettu osin epäselvästi suhteessa lääkinnällisen kuntoutuksen apuvälineisiin.

Kelan mukaan esitysluonnoksen mukaan erityisravinnon käyttämisestä aiheutuvia kustannuksia korvattaisiin niiltä osin kuin henkilö ei saa niihin ruokavaliokorvausta vammaiseturkista annetun lain (570/2007) 2 §:n 3 momentin perusteella. Kela esittää huomiona, että perusteluissa esiin tuotu 3 momentti on kumottu lailla 11.12.2015/1452. Kelan mukaan ruokavaliokorvauksia ei ole myönnetty enää 1.1.2016 alkaen ja lain voimaan tullessa maksussa olleet tuet on lakkautettu 1.1.2016 alkaen, joten joulukuu 2015 on viimeinen kuukausi, jolta kyseistä tukea on Kelasta maksettu. Kela katsoo, että erityisruokavaliota ei lähtökohtaisesti hyväksytä myöskään erityiskustannuksia arvioitaessa, kuten ei erityisvaatteita tai muita ylimääräisiä vaatekuluja. Kela toteaa huomiona, että vammaiseturuden saajan on mahdollista käyttää hänelle itselleen rahana maksettu etuus parhaaksi katsomallaan tavalla, eikä etuutta ole niin sanotusti korvamerkitty käytettäväksi jonkin tietyn kustannuksen korvaamiseen tai palvelun hankkimiseen.

6 ARVIOT MUUTOKSENHAUSTA JA ERINÄISISTÄ SÄÄNNÖKSISTÄ (3–4 LUVUT)

6.1 OIKAISUVAATIMUS, VALITUS HALLINTO-OIKEUTEEN JA MUUTOKSENHAKU HALLINTO-OIKEUDEN PÄÄTÖKSEEN (21–23 §)

Lausunnonantajilla oli mahdollisuus tuoda avovastauksissaan esille vapaamuotoisia huomioita luvun säännöksistä.

Oikeusministeriö katsoo, että lakiehdotuksesta ei selviä yksiselitteisesti, mistä kaikista asioista sen nojalla tehtäisiin valituskelpoinen hallintopäätös ja mikä taho päätöksen kulloinkin tekisi. Oikeusministeriö toteaa, että oikaisuvaatimus tulisi lähtökohtaisesti tehdä alkuperäisen hallintopäätöksen tehneelle taholle hallintolain 49 d §:n yleissäännöksen mukaisesti. Tällöin ei myöskään olisi tarpeen erikseen säätää oikaisuvaatimusviranomaisesta. Jos kuitenkin hallintopäätöksen tekee yksityinen, saattaisi olla tarkoituksenmukaista säätää oikaisuvaatimus tehtäväksi viranomaiselle. Oikeusministeriön mukaan olisi tarkoituksenmukaisempaa, jos valituksen voisi toimittaa vain valitusviranomaiselle. Hallintotuomioistuimen prosessin johdon kannalta on ongelmallista, jos vireillä on valitus, jonka käsittelyyn hallintotuomioistuin ei pysty vaikuttamaan ja jonka vireilläolosta se ei välttämättä tiedä ennen valituksen toimittamista sille. Olisi myös muutoksenhakijan kannalta selkeämpää, jos valitus toimitettaisiin suoraan valitusviranomaiselle. Oikeusministeriö esittää, että käyttöön otettaisiin kaikissa asioissa valituslupa korkeimpaan hallinto-oikeuteen valitettaessa.

Korkein hallinto-oikeus pitää välttämättömänä, että muutoksenhaku hallinto-oikeuden päätöksistä korkeimpaan hallinto-oikeuteen edellyttää kattavasti valituslupaa samaan tapaan kuin uuden sosiaalihuoltolain 53§:ssä. Korkein hallinto-oikeus viittaa tältä osin pidempiaikaiseen hallintolainkäytön yleiseen kehittämissuuntaan. Korkein hallinto-oikeus viittaa myös siihen, että kehitysvammaisten erityishuollosta annettuun lakiin on lailla 381/2016 lisätty 10.6.2016 voimaan tullut uusi 81 d §, jolla kattava valituslupajärjestelmä on otettu käyttöön lukuun ottamatta tahdonvastaisen erityishuollon antamista koskevia päätöksiä. Korkein hallinto-oikeus toteaa myös, että sosiaalihuollon erityislainsäädännön muutoksenhaku tulee ensi tilassa muutoinkin muuttaa valituslupajärjestelmään perustuvaksi.

Korkeimman hallinto-oikeuden mukaan lakiehdotuksen 21 §:n yksityiskohtaisten perustelujen toiseen kappaleeseen sisältyy palvelujen toteuttamistapaan liittyvää jossakin määrin vaikeasti avautuvaa pohdintaa, joka ei näyttäisi liittyvän ehdotettuun säännökseen. Korkein hallinto-oikeus viittaa lakiehdotuksen 22 §:n osalta muun muassa 17.6.2015 antamaansa lausuntoon, jossa se on kiinnittänyt huomiota sellaisen hallintolainkäyttölain yleissäännöksistä poikkeavan sääntelyn ongelmiin, joka mahdollistaa valituksen toimittamisen hallinto-oikeuden sijaan hallintoviranomaiselle.

Helsingin hallinto-oikeus katsoo, että olisi syytä harkita asiantuntijajäsenten käyttöä ratkaisukokoonpanoissa, mikäli palvelun käytännön toteuttamistapaa koskevista päätöksistä saadaan valittaa hallinto-oikeuteen. Helsingin hallinto-oikeus kysyy, pitäisikö määrätä lakiehdotuksessa mainittujen asioiden kiireellisestä käsittelystä. Helsingin hallinto-oikeuden mukaan palvelukokonaisuuksista tehtävien valitusten laajuuden ennakoiminen voi olla tarpeen.

Valtiovarainministeriö pitää maakuntalakia koskevan lakiesityksen (HE 15/2017) mukaan perustellumpana osoittaa oikaisuvaatimukset maakunnalle. Eduskunnan apulaisoikeusasias-

miehen mukaan järjestämistapaa koskeva muutoksenhakukelpoinen päätös tulisi tehdä myös silloin, kun kysymys on valmennuksesta ja tuesta (8 §) ja lasten asumisen järjestämisestä (13 §) sekä kun kysymys on lyhytaikaisesta huolenpidosta (15 §). Eduskunnan apulaisoikeusasiamiehen mukaan myös näiden erityispalveluiden kohdalla tulisi olla käytettävissä perustuslain 21 §:n mukaisesti turvatut oikeusturvakeinot.

Etelä-Suomen aluehallintovirasto kannattaa muutoksenhaun uudistamista siten, että aluehallintoviraston rooli muutoksenhakuviranomaisena poistuu. Sen mukaan muutos edistää yhdenmukaisen tulkintakäytännön syntymistä, kun jatkossa kaikki vammaispalveluja koskevat valitukset käsitellään hallinto-oikeuksissa. Invalidiliitto vaatii, että erityispalvelun toteuttamistavasta on aina annettava muutoksenhakukelpoinen hallintopäätös. Toteuttamista koskeva ratkaisu ei saa jäädä vain asiakassuunnitelman varaan.

Invalidiliiton mukaan on erityisen tärkeää vammaiselle ihmiselle, että subjektiivisista oikeuksista on mahdollisuus hakea muutosta korkeammalta hallinto-oikeudelta. Heta-liitto katsoo, että muutoksenhaun eri vaiheiden osalta olisi tarkemmin säädettävä niistä aikarajoista, joiden kuluessa mahdollinen oikaisuvaatimus ja valitus on ehdottomasti käsiteltävä. Myös Hengityslaitepotilaat ry ilmaisee tätä kantaa tukevan mielipiteen. Heta-liitto katsoo, että vammaislainsäädäntöä uudistettaessa oikaisuvaatimusvaihe tulisi poistaa ainakin vammaiselle henkilölle subjektiivisina oikeuksina turvattujen palvelujen ja tukimuotojen osalta. Mm. Lastensuojelun keskusliitto ja Vammaisfoorumi pitävät hyvänä 21 §:n perustelujen kirjausta muutoksenhakuoikeuden ulottumisesta myös henkilökohtaisen avun, asumista tukevien palvelujen, päiväaikaisen toiminnan ja liikkumista tukevien palveluiden toteuttamistapaan.

6.2 PALVELUISTA PERITTÄVÄT MAKSUT (24 §) JA VAKUUTUSLAITOKSEN KORVAUS (26 §)

Lausunnonantajilla oli mahdollisuus tuoda avovastauksissaan esille vapaamuotoisia huomioita. Lausunnonantajat pitivät tärkeänä, että vammaispalvelulain mukaiset palvelut säilyvät maksuttomina palveluina. Lapsiasiavaltuutettu pitää välttämättömänä, että varhaiskasvatuksen osalta tehtäviä muutoksia arvioidaan laajemmin myös vammaisten lasten ja heidän perheidensä näkökulmasta. Jotkut lausunnonantajat katsoivat, että osa kehitysvammaisille välttämättömistä palveluista tulee aiemmasta poiketen maksulliseksi. Useat lausunnonantajat ennakoivat, että sosiaalihuoltolain mukaisia maksullisia palveluja pyritään käyttämään silloinkin, kun vammaispalvelulaki olisi asiakkaalle taloudellisesti edullisempi ja asiakkaan edun mukainen.

Eskoon sosiaalipalvelujen kuntayhtymä piti ehdotuksen 26 §:ää tulkinnanvaraisena. Eskoon sosiaalipalvelujen kuntayhtymän mukaan potilasvakuutuslain oikeuksien tulee koskea myös vammaisia henkilöitä. Eduskunnan apulaisoikeusasiamies katsoo, että vakuutuslaitosten ensisijaista korvausvastuuta voisi olla perusteltua selventää ja täsmentää.

6.3 VOIMAANTULO JA SIIRTYMÄSÄÄNNÖKSET (27–28 §)

Lakiehdotuksen 27 §:ssä säädetään lain voimaantulosta ja 28 §:ssä siirtymäsäännöksistä. Lausunnonantajilla oli kuitenkin mahdollisuus tuoda avovastauksissaan esille vapaamuotoisia huomioitaan säännöksistä.

Moni lausunnonantaja koki, että siirtymäsäännös on tarpeellinen. Usean lausunnonantajan mukaan uudelleenarviointi maakunnan toimesta tapahtuu vain asiakkaan muuttuneen palvelutarpeen johdosta eikä lakimuutoksesta johtuen. Toisaalta osa lausunnonantajista katsoi, että maakunnalla tulee olla mahdollisuus päivittää päätökset vastaamaan uutta lainsäädäntöä myös

ilman palvelutarpeen arviointia sellaisissa selkeissä tilanteissa, joissa asiakkaan tuen tarpeen tiedetään pysyneen ennallaan.

Korkein hallinto-oikeus katsoo, että ajallisesti rajaton siirtymäsäännös voi muodostua ongelmalliseksi yhdenvertaisuuden näkökulmasta, koska siirtymäsäännöksen piirissä pysyminen voi myös olla palvelunsaajalle erityisen edullinen. Korkeimman hallinto-oikeuden mukaan siirtymäsäännös saattaa myös johtaa tulkintaongelmiin ja valituksiin, joissa olisi kysymys siitä, onko asiakkaan palvelutarvetta voitu maakunnan aloitteesta lähteä uudelleen arvioimaan. Siirtymäjärjestelyjä tulisi kehittää nämä seikat huomioon ottaen. Pohjois-Suomen hallinto-oikeuden mukaan siirtymäsäännös voi aiheuttaa ongelmallisia tilanteita, jos esimerkiksi palvelutarpeen arviointi aloitetaan maakunnan aloitteesta ennen päätökseen merkityn voimassaoloajan päättymistä ja uusi päätös olisi vammaiselle henkilölle epäedullisempi.

Helsingin kaupungin mukaan siirtymäajaksi määritelty lauseke ”viimeistään kaksi vuotta lain voimaantulosta, tai aiemmin mikäli asiakkaan palvelutarve muuttuu” on tarpeen, koska suurin osa esimerkiksi vammaispalvelulain mukaisista kuljetuspalvelun tai erityishuollon päätöksistä on voimassa toistaiseksi. Tampereen kaupunki huomauttaa lausunnossaan, että siirtymäsäännösten tulisi olla tarkat sekä riittävät. Nykyisissä palveluissa tulee paljon erilaisia päätöksiä ja niiden purkaminen, siirtäminen ja uudelleen arviointi on iso työ. Tampereen kaupunki toteaa, että suurin osa jatkuvista pitkäaikaisista palveluista on tehty toistaiseksi voimassaoleviksi. Heta-liitto katsoo, että on välttämätöntä laissa säätää enimmäisajasta, jonka puitteissa kaikki vammaisuuden perusteella järjestettävistä palveluista ja tukitoimista annetun lain tai kehitysvammaisten erityishuollosta annetun lain nojalla annetut päätökset on käytävä läpi. Invalidiliitto toteaa, että siirtymäsäännös on välttämätön ja pitää säännöstä hyvänä.

Hengityslaittepotilaat ry:n mukaan hengityshalvauspotilaita koskeva siirtymäsäännös puuttuu lakiehdotuksesta. Hengityslaittepotilaat ry:n mukaan siirtymäsäännöksessä pitää mahdollistaa nykyisten hengityshalvauspotilaiden mahdollisuus niin halutessaan jäädä nykyisen palvelujärjestelmän hoidettavaksi toistaiseksi tai vähintään lain voimaantulon jälkeen x vuodeksi, jonka aikana siirtymä vammaispalvelulain alaisuuteen tapahtuu.

7 YLEISIÄ NÄKÖKULMIA, JATKOVALMISTELU JA TALOUDELLISET VAIKUTUKSET

7.1 YLEISIÄ NÄKÖKULMIA HALLITUKSEN ESITYSLUONNOKSEEN LIITTYEN

Lausunnonantajia pyydettiin sähköisessä kyselyssä tuomaan esiin yleisiä näkökulmia hallituksen esitysluonnokseen liittyen. Lausunnoissa tuotiin esiin hyvin vaihtelevia asioita ja asiakokonaisuuksia.

Kunnat ja kuntayhtymät

Tampereen kaupungin mukaan lakiehdotus nostaa asiakkaan ja erityisesti vammaiset lapset ja nuoret keskiöön. Lakiehdotuksen osalta ei ole selvää, miten ensisijaisuus toteutetaan ja milloin oikeus erityislain palveluihin alkaa. Tampereen kaupunki toteaa, että erityisesti lasten ja nuorten palveluiden ja tuen järjestäminen vaatii monenlaista uutta selvittelytyötä, mikä on hyvin samansuuntaista kuin lastensuojelussa tehdään. Vammaispalveluiden asiantuntijuuteen tulee lakiehdotuksen mukana uusia lastensuojelullisia, lapsiperheiden sosiaalityön elementtejä, joka edellyttää osaamista ja monitahoista yhteistyötä. Nämä tulisi Tampereen kaupungin mukaan olla riittävän selkeästi kirjattuna lakiehdotukseen.

Valtion viranomaiset

Eduskunnan apulaisoikeusasiamiehen mukaan lain soveltamisala ei ole ehdotuksessa riittävän tarkkarajainen. Soveltamisala voi ohjata palvelun järjestäjää erilaisiin tulkintoihin, jotka joudutaan ratkaisemaan muutoksenhakuasteissa. Esityksen merkityksen arviointi jää puutteelliseksi myös sen vuoksi, että monia merkittäviä lainsäädäntöhankkeita on kesken. Eduskunnan apulaisoikeusasiamies pitää ongelmallisena vammaisten henkilöiden oikeuksien kannalta sitä, että lakiluonnos toteutuessaan heikentäisi erityispalvelujen saantiperusteita muun muassa lievästi kehitysvammaisten henkilöiden kohdalla. Lisäksi lakiluonnos aiheuttaisi suoraa palvelun tai taloudellisen tuen heikentymistä tietyille asiakasryhmille, esimerkiksi kehitysvammaisten lasten maksuttoman varhaiskasvatuksen jääminen erityispalveluiden ulkopuolelle. Eduskunnan apulaisoikeusasiamies katsoo, että lakiehdotuksessa tulisi tuoda esille lain tarkoitus yksittäisten palveluiden kohdalla siitä näkökulmasta, miten kyseinen palvelu toteuttaa vammaisen henkilön yhdenvertaisuutta.

Ympäristöministeriö toteaa, että merkittävä osa vammaisten henkilöiden käytössä olevista palveluasunnoista on rahoitettu valtion tuella. Tukimuotoina ovat erityisryhmien investointiavustukset ja korkotukilainat, joita myönnetään avustuksista erityisryhmien asunto-olojen parantamiseksi annetun lain (1281/2004) sekä vuokra-asuntolainojen ja asumisoikeustalojen korkotuesta annetun lain (604/2001) nojalla. Ympäristöministeriö toteaa, että vastineena valtion tuesta näiden asuntojen käyttöä ja luovutusta koskevat 40 vuoden rajoitukset, jotka liittyvät esimerkiksi asunnoista perittävien vuokrien määrittämiseen omakustannusperusteisesti sekä asukkaiden valintaan sosiaalisiin perusteisiin. Tämä asia olisi ympäristöministeriön mukaan perusteltua mainita lakiesityksen perusteluissa, esimerkiksi yleisperustelujen luvussa 2.2 kohdassa Palveluasuminen, ottaen huomioon tämän valtion rahoituksen keskeisen aseman vammaisten henkilöiden asumisen järjestämisessä.

Kela otti lausunnossaan kantaa kuntouttavaan päivähoitoon sekä EU-asetukseen 883/2004. Kelan näkemyksen mukaan lainsäädännössä tulisi selkeästi ja yleisesti määritellä, milloin ja millä edellytyksillä kyse on nimenomaan lapsen huoltajien työskentelystä riippumattomasta, lääkärin määräämästä kuntouttavasta päivähoitosta. Kelan mukaan hallituksen esityksen yleisperusteluissa ei ole millään tavoin otettu kantaa, minkä tyyppisiä etuuksia vammaisuuden perusteella järjestettävistä erityispalveluista säädettäväksi esitetyn lain mukaiset etuudet ovat EU-asetuksen 883/2004 näkökulmasta. Esityksessä tulisi huomioida ehdotuksen etuuksien asennoituminen sosiaaliturvan koordinoinnin näkökulmasta. Ottaen huomioon EU-tuomioistuimen ratkaisukäytännön vastaavanlaisten etuuksien osalta ja asetuksen 883/2004 muutosehdotus, on Kelan mukaan hyvinkin mahdollista, että lain mukaiset etuudet tulkitaan EU-asetuksen mukaisiksi sairausetuuksiksi. Kela katsoo, että rahaetuuksien osalta tämä tarkoittaisi etuuksien eksportointia ja luontoisetuuksien osalta tulee huomioida, että toisen jäsenen kustannusvastuulle kuuluvalla myönnettyt luontoisetuudet on oikeus laskuttaa ja ne tulisi laskuttaa kustannusvastuussa olevalta jäsenvaltiolta.

Ulkoasiainministeriö esittää huomioitavaksi kansainvälistä kehitystä koskevassa jaksossa myös vammaissopimuksen 7 artiklan (vammaset lapset) sekä 23 artiklan (kodin ja perheen kunnioittaminen). Ulkoasiainministeriö pyytää kiinnittämään huomiota myös YK:n lapsen oikeuksien yleissopimuksen (SopS 59 ja 60/1991) valinnaisia pöytäkirjoja koskevaan kappaleeseen, koska valitusmenettelyä koskeva valinnainen pöytäkirja tuli kansainvälisesti voimaan huhtikuussa 2014. Ulkoasiainministeriö esittää täydennystä perusteluihin jakson 4.7 osalta siten, että selvennettäisiin, mihin lapsen oikeuksien komitean 23 artiklaan liittyvässä yleisessä huomautuksessa jäsenvaltioille annettuun huomautukseen viitataan sekä esittää selvennystä 6 §:n yksityiskohtaisissa perusteluissa viitattuun lapsen oikeuksien komiteaan. Euroopan neuvoston yleissopimus naisiin kohdistuvan väkivallan ja perheväkivallan ehkäisemisestä ja torjumisesta (SopS 52 ja 53/2015) tulisi käsitellä Euroopan neuvostoa koskevassa jaksossa. Ulkoasiainministeriö ehdottaa, että Ruotsia koskevaan jaksoon lisätään Ruotsin ratifioineen vammaisten henkilöiden oikeuksista tehdyn yleissopimuksen ja sen valinnaisen pöytäkirjan.

Oikeusministeriö katsoo, että vaikutusarviointia olisi hyvä täydentää arvioimalla samassa yhteydessä kattavammin esityksen vaikutuksia perus- ja ihmisoikeuksien toteutumiseen. Oikeusministeriö pitää hyvänä, että esityksen vaikutuksia kielellisiin oikeuksiin on arvioitu.

Useat valtionhallinnon toimijat katsoivat lausunnoissaan, että esitys mahdollistaa varsin monipuolisesti vammaisen henkilön yhdenvertaisuutta ja osallisuutta sekä ehkäisee ja poistaa yhdenvertaisuuden saavuttamisen esteitä. Valviran mukaan lakiesityksessä ei ole mainintaa kehitysvammaisten lasten, nuorten ja aikuisten kuntoutuksesta eikä äkillisestä kriisiluonteisten kuntoutuspalvelujen järjestämisestä, jotka tähän asti on toteutettu pääsääntöisesti erityishuoltopiireissä. Valviran mukaan kuntoutuspalvelujen puuttuminen tai vähentyminen vaikuttaa merkittävästi esimerkiksi autististen henkilöiden sekä monivammaisten elämään, palvelujen suunnitteluun ja toteuttamiseen heikentäen heidän asemaansa ja palvelujen saamista.

Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksen mukaan lakiesitys on selkeästi kirjoitettu. THL muistuttaa, että asiakastietojen yhtenäisen kirjaamisen ja saatavuuden kannalta on tärkeää, että lain valmistelussa on riittävällä tavalla huomioitu sosiaalihuollon asiakasasiakirjalaki ja myös uudistettavana oleva laki sosiaali- ja terveydenhuollon asiakastietojen sähköisestä käsittelystä. Näihin lakeihin tulisi viitata aina, kun lain perusteluissa viitataan asiakastietojen kirjaamiseen tai sähköiseen käsittelyyn. THL ennakoii, että lakiesityksen 3 §:n 2 kohdan palvelun määritelmä tulee aiheuttamaan sekaannusta, jos palveluun sisällytetään määre: "lisäksi taloudellista ja teknistä tukea". THL:n mukaan puhuttaessa palvelusta tulee muistaa, että kyse ei ole vain vammaispalvelusta, vaan myös taloudellisesta ja teknisestä tuesta. THL ehdottaa, että lakiehdotuksessa määriteltäisiin taloudellisen ja teknisen tuen antaminen palveluksi siten kuin sosiaalipalvelujen luokituksessa on tehty. THL myös katsoo, että "nuoren" määritelmässä ikäraja poikkeaa mm. nuorisolain ikärajasta (alle 29-vuotiasta), jolloin ikärajaus tulisi perustella hy-

vin. THL pyytää lausunnossaan varmistusta siihen, sisältääkö sosiaalihuoltolain 36 §:ään palvelutarpeen arviointiin lisätty uusi kohta 3 (vammainen henkilö) myös kohdan 2 (saa ylintä hoitotukea).

Vammaisjärjestöt ja muut järjestöt

Invalidiliiton mukaan 19 §:n perusteluissa sekoittuminen lääkinnällisen kuntoutuksen apuvälineisiin on mahdollista. Invalidiliitto kiinnittää myös huomiota nuoren henkilön määritelmään siltä osin, että nuorisolaissa nuori henkilö on määritelty 29 -vuotiaaksi saakka ja sosiaalihuoltolaissa 24 -vuotiaaksi.

Tärkeää on useiden vammaisjärjestöjen mukaan se, että esityksen mukaiset palvelut säilyvät vahvoina subjektiivisina oikeuksina, sillä määrärahasidonnaiset palvelut eivät eräiden lausunnonantajien mukaan takaa vammaisen ihmisen omien tarpeiden mukaisia yksilöllisiä palveluja. Tarvelähtöisyyttä pidettiin useiden järjestöjen lausunnoissa tärkeänä. Useissa järjestöjen lausunnoissa nostettiin esille, että esitetty laki edistää eri vammaryhmien yhdenvertaisuutta parantaessaan mahdollisuutta saada henkilön tarpeiden mukaisia ja yksilöllisiä palveluita. Keskeisiä järjestöjen mainitsemia myönteisiä asioita olivat myös itsemääräämisoikeuden ja osallisuuden paraneminen ja osin myös diagnoosiperusteisuuden poistuminen. Osa järjestöistä kuitenkin katsoi, että yhdenvertaisuuden toteutumisen esteenä on esimerkiksi iäkkäitä henkilöitä koskeva rajaus lain soveltamisalassa.

Useiden järjestöjen mukaan vammaisia henkilöitä koskevan lainsäädännön uudistamisen pitäisi tulla luontevasti osaksi sote-uudistuksen toteuttamista ja siten jo valmistelun yhteydessä tulisi pyrkiä ottamaan huomioon nykyistä paremmin esimerkiksi sosiaali- ja terveydenhuollon välinen integraatio. Osa lausunnonantajista esitti lausunnoissaan vaatimuksen esimerkiksi erilaisten koulutusten ja soveltamisohjeiden toteuttamista sekä suomeksi että ruotsiksi.

Kehitysvammaliitto painottaa, että uudistuksessa keskeistä on asiakkaiden saama kokonaisvaltainen apu ja tuki. Palvelut on turvattava myös tilanteissa, joissa vammainen henkilö tarvitsee apua, hoivaa ja huolenpitoa ympärivuorokautisesti. Lisäksi Kehitysvammaliiton mukaan on ratkaistava tuen järjestäminen asiakkaiden päätöksenteon tukemiseen. Keskeistä prosessin onnistumisen kannalta on myös sosiaalityöntekijöiden ja palveluohjaajien resursointi ja täydennyskoulutus. Asiakkaalla on oltava oikeus saada tietoa palveluista selkeässä, ymmärrettävässä ja saavutettavassa muodossa, jotta asiakkaiden yhdenvertaisuus ja osallisuus voi tosiasiallisesti toteutua lain tarkoittamassa laajuudessa. Kehitysvammaliitto korostaa myös vammaisten lasten ja heidän perheidensä erityistarpeiden huomioimisen tärkeyttä.

Kehitysvammaliitto esittää, että psykososiaalisesta kuntoutuksesta säädetään erillisessä pykälässä tai momenttina valmennusta ja tukea koskevassa pykälässä. Kehitysvammaliiton mukaan lakiesitys unohtaa ne kehitysvammaiset henkilöt, jotka tarvitsevat moniammatillista ja kokonaisvaltaista kuntoutusta. Kehitysvammaliitto toteaa, että lakiesityksen valmistelutyötä on ehdottomasti jatkettava. Kehitysvammaliitto katsoo, että nykyisellään lakiesitys heikentää merkittävästi kaikkein heikoimmassa asemassa olevien kehitys- ja puhevammaisten henkilöiden asemaa ja palveluita.

Hengityslaitepotilaat ry huomauttaa lakiehdotuksen sanamuodoista. Perusteluteksteissä esiintyy termejä hengityshalvauspotilas, hengityslaitepotilas ja hengityslaitetta käyttävä. Hengityslaitepotilaat ry katsoo, että teksteissä pitäisi käyttää johdonmukaisesti hengityshalvauspotilas sanaa vain silloin, kun tarkoitetaan statuksen omaavia henkilöitä. Yhdistyksen mukaan yhdenmukaisten määritelmien käyttäminen on tärkeää, koska hengityshalvauspotilas on nykyisessä lainsäädännössämme esiintyvä käsite, johon sisältyy oikeuksia ja järjestelyjä, joita muilla hengityslaitetta käyttävillä ei ole.

Kielelliset oikeudet

Osa lausujista, kuten esimerkiksi oikeusministeriö, SAMS ja Kuurojen Liitto ry ottivat erityisesti kantaa lakiehdotuksen kielellisiä oikeuksia koskeviin kysymyksiin. Oikeusministeriön näkemyksen mukaan on positiivista, että esityksellä pyritään parantamaan kuurojen ja kuulo- sekä puhevammaisten lasten kielellisten oikeuksien toteutumista mm. lakiesityksen mukaisen valmennuksen ja tuen kautta. Oikeusministeriö ehdottaa, että sosiaali- ja terveystieteiden viittomakielen tulkkausta käsittelevään osioon olisi hyvä lisätä maininta siitä, että sosiaali- ja terveystieteiden tarjoajan on ensisijaisesti itse järjestettävä tulkkaus.

Kuurojen liiton mukaan nykyisen viittomakielen opetuksen ja kommunikaatio-opetuksen ja ohjauksen laajentaminen subjektiiviseksi oikeudeksi on erinomainen uudistus sekä viittomakielilain että YK:n vammaissopimuksen näkökulmasta, mutta vaatii edelleen muutampia täsmennyksiä. Kuurojen liitto katsoo, että hallituksen esityksen määritelmien ja perustelujen on oltava ristiriidattomia YK:n vammaissopimuksen kanssa. Kuurojen liitto katsoo, että sote-järjestämislain, maakuntalain ja valinnanvapauslain hallitusten esityksien mennessä läpi siten, että palvelujen kieltä koskevaan pykälään ei erikseen lisätä viittomakieltä, viittomakieltä käytävien kieliryhmän kielellisten oikeuksien toteutuminen todennäköisesti heikkenee. Kuurojen liitto vaatii, että viittomakielen käyttöä koskevat erilliset kehotukset sisällytetään lakiesityksen 4 §:n 3 momenttiin, jotta vammaisuuden perusteella myönnettävien erityispalvelujen käytössä viittomakieltä käyttävä kuuro tai huonokuuloisen henkilö voi käyttää omaa kieltään.

Saamelaiskäräjät ilmaisivat lausunnossaan huolensa siitä, että saamelaisten alkuperäiskansasa-asemaa ja oikeuksia ei ole huomioitu riittävällä tavalla lakiehdotuksessa. Saamelainen alkuperäiskansa tulisi huomioida lakiehdotuksessa YK:n alkuperäiskansan oikeuksista annetun julistuksen mukaisesti ja julistuksesta tulisi olla maininta lakiehdotuksessa.

7.2 ESITYKSEN JATKOVALMISTELUA KOSKEVAT HUOMIOT

Kunnat ja kuntayhtymät

Lausunnoissa toivottiin esityksen jatkovalmistelun osalta tarkennuksia ikääntymiseen liittyvään rajanvetoon sekä lain soveltamisalaan. Vastauksissa pidettiin tärkeänä kytkeä vammaislainsäädännön uudistaminen itsemääräämisoikeuslainsäädännön valmisteluun sekä arvioida miten kehitysvammaisten tarvitsemat erityispalvelut turvataan erityishuolto-ohjelman jäädessä pois. ETEVA:n mukaan vammaispalvelulain uudistuksen toimeenpano on kytkettävä sote- ja maakuntaudistuksen muuttuneeseen aikatauluun.

Valtion viranomaiset

Useiden valtion viranomaisten mukaan lakiehdotuksen jatkovalmistelussa tulee huomioida vammaisen henkilön oikeusturvan, osallisuuden, itsemääräämisoikeuden ja yhdenvertaisuuden toteutuminen ehdotetun mukaisessa sääntelyssä. Erityisesti YK:n vammaissopimuksen ja sen voimaansaattamiseen liittyvän itsemääräämisoikeuslainsäädännön toteuttamiseen tulee kiinnittää huomiota. Jatkovalmistelussa tulisi lisäksi kiinnittää huomiota ehdotetun lain suhteeseen myös muuhun sosiaali- ja terveydenhuollon alueella valmisteltavana olevaan lainsäädäntöön.

Lapsiasiavaltuutettu pitää myönteisenä sitä, että esityksen lapsivaikutusten arviointi on pyrittävä tekemään omana kokonaisuutena. Lapsiasiavaltuutettu luonnehtii lapsivaikutusten arvioinnin tuomaa lisäarvoa heikkona, koska vaikutuksia on kuvattu pääosin vain toistaen tavoit-

teita analysoimatta tarkemmin esimerkiksi sitä, miten vaikutukset ilmenevät erilaisille lapsiryhmille tai missä määrin vaikutusten arvioidaan toteutuvan lyhyellä ja pitkällä aikavälillä.

Järjestöt

Sosiaalialan henkilöstön kannalta järjestöt pitivät jatkovalmistelun osalta tärkeänä, että rajapinnat nykyisiin lakeihin (vanhuspalvelulaki, lastensuojelulaki, sosiaalihuoltolaki) sekä sosiaali- ja terveydenhuollon integraatio kirjataan lakiesitykseen aiempaa tarkemmin. Joidenkin lausunnonantajien mukaan kaikkiin eri tarpeisiin vastaaviin palveluihin tulee olla yhtä vahva oikeus, koska tämä turvaa eri tavoin vammaisten henkilöiden yhdenvertaiset oikeudet.

Kehitysvammaliitto painottaa, että hallitus varaisi jatkoaikaa esityksen valmistelutyölle, sillä nykyinen esitys sisältää merkittäviä puutteita kehitysvammaisten ihmisten yhdenvertaisuuden sekä oikeuksien toteutumisen kannalta. Kuntaliiton mukaan jatkovalmistelussa tulisi erityisesti huomioida sosiaali- ja terveydenhuollon rajapinta ja moniammatillisuus.

Muut huomioitavat lainsäädäntöhankkeet

Useiden tahojen mukaan jatkovalmistelussa tulee ottaa huomioon itsemääräämisoikeuslain säädännön läheinen kytkentä esitettyyn lakiin. Eräät lausunnonantajat katsovat, että monien merkittävien lainsäädäntöhankkeiden (sote, valinnanvapauslainsäädäntö, asiakasmaksulainsäädäntö, sosiaalihuollon työelämäosallisuutta tukeva lainsäädäntö, itsemääräämisoikeuslain säädäntö ja kuntoutuksen kokonaisuudistus) vuoksi lainsäädännön ja palvelujen kokonaisuuden muodostuminen on haasteellista ja asiakkaan näkökulmasta ongelmallista sekä epävarmaa.

7.3 UUDISTUKSEN TOIMEENPANOSSA HUOMIOITAVAA

Kunnat ja kuntayhtymät

Useiden kuntien ja kuntayhtymien lausunnoissa toivottiin lain toimeenpanoa tukevia koulutuksia ja soveltamisohjeita, joiden tulisi olla käytettävissä jo ennen lain voimaantuloa. Lain tulisi olla toimeenpanon vaiheessa mahdollisimman selkeä ja tulkintavapaa ja ennen lain toimeenpanoa siirtymäsäännöksiä tulee täsmentää. Useat kuntayhtymät totesivat lausunnoissaan, että vammaisryhmien tasapuolinen kohtelu tulee turvata lain toimeenpanossa ja varmistaa, että vammaisten asema ja tarpeet huomioidaan esimerkiksi sote-uudistuksen toteutuksessa. Laissa tulisi tehdä selvät rajaukset tai antaa soveltamisohjeet lakien ensisijaisuuksista sekä tulkinnoista. Tampereen kaupungin mukaan maakuntaan mentäessä soveltamisohjeiden yhdenmukaistaminen tulee vaatimaan aikaa ja työntekijäresurssia sekä lisääntyvä asiakastyön määrä tuo lisäkustannuksia henkilöstökuluihin. Porvoon kaupunki toivoo, että lain täytäntöönpanossa huomioidaan samanaikainen maakuntauudistus, jonka vuoksi vammaispalveluilla tulee olemaan erityisiä haasteita sote-järjestelmän ja substanssilain muuttuessa samanaikaisesti. Lakiuudistus tuo myös muutoksia kuntien eri toimialojen toimintaan. Porvoon kaupunki pitää tärkeänä, että täytäntöönpanovaiheessa vammaispalvelujen järjestäjiä tuettaisiin erityisesti näiden muutosten läpiviemisessä. Erityistä huomiota on kiinnitettävä kehitysvammaisten terveydenhuoltopalvelujen muutoksiin ja erityislasten aamu- ja iltapäivähoidon toteutukseen. Tampereen kaupunki myös esittää lausunnossaan, että uusi vammaispalvelulaki tulisi olla kiinteästi hallituksen LAPE- sekä I&O- kärkihankkeiden osana sekä monen muun palvelun suunnittelussa.

Valtion viranomaiset

Valtion viranomaiset pitivät tärkeänä, että lainsäädäntö muodostaa selkeän ja johdonmukaisen kokonaisuuden. Myös esteettömyyden edistäminen on tärkeää. Oikeusministeriö pitää hyvänä asiana, että yhdenvertaisuuden edistämisen ja sen esteiden ehkäisemisen sekä poistamisen osalta on kirjaukset lakiehdotuksen 1 §:ssä, koska tämä ohjaa pykälän perusteluissa mainitulla tavalla lain toimeenpanoa sekä palveluita koskevien säännösten tulkintaa ja soveltamista myös yksittäisten päätösten tasolla. Samaa mieltä lausunnossaan oli myös eduskunnan apulaisoikeusasiainmies.

Järjestöt

Useiden järjestöjen lausunnoissa toivottiin lain toimeenpanoa tukevia koulutuksia ja soveltamisohjeita, joiden tulisi ajoittua osin jo ennen lain voimaantuloa. Esimerkiksi Hengityslaitepotilaat ry vaatii ohjeistusta siitä, kuinka hengityshalvauspotilaiden siirtymä vammaispalvelulain asiakkaaksi käytännön toteutus tehdään.

7.4 TALOUDELLISTEN VAIKUTUSTEN ARVIOINNISTA

Kunnat ja kuntayhtymät

Helsingin kaupungin mukaan laskelmissa ei ole taloudellisen arvion mukaan huomioitu lakimuutoksen tuomien uusien asiakasryhmien kustannusvaikutusta mitenkään. Helsingin kaupunki katsoo, että autoavustuksiin liittyvät kustannuslaskelmat eivät ole tarkoituksenmukaisia eikä niissä ole huomioitu kaikkia tekijöitä. Selvitysmies on perustanut laskelmansa leasingauton käyttöön ja esimerkiksi leasing-autoihin tehtäviä muutostöitä, joita lähes kaikkiin autoavustuksen piiriin kuuluviin autoihin joudutaan tekemään, ei ole laskelmissa huomioitu mitenkään. Autoihin teytyjen muutostöiden palauttamisen leasing-autoihin arvioidaan myös tuovan ennakoimattomia kustannuksia, joita ei ole myöskään laskelmassa huomioitu. Haettaessa kustannussäästöjä on merkittävästi edullisempaa, mikäli autoavustukset ja autoihin tehtävät muutostyöt voitaisiin toteuttaa nykyisin mallin mukaan kertakorvausperiaatteen mukaisesti.

Valtion viranomaiset

Valtiovarainministeriö otti lausunnossaan laajasti kantaa esityksen taloudellisiin vaikutuksiin. Valtiovarainministeriö katsoo, että taloudellisten vaikutusten arviointia on avattu esityksessä keskimääräisesti tarkastellen varsin kattavasti. Valtiovarainministeriö kiinnittää lausunnossaan kuitenkin säästöarvioiden kannalta epävarmuutta aiheuttaviin kohtiin. Vammaispalvelujen puutteellinen tietopohja on vaikeuttanut kustannusvaikutuslaskelmien tekemistä. Valtiovarainministeriö pitää tietoperustan puutteita ongelmallisena ja toteaa niiden väistämättä vaikuttavan vaikutusarvioinnin luotettavuuteen.

Valtiovarainministeriö pitää ikääntymisestä johtuvan avun tarpeen rajaamista tarkoituksenmukaisena ja katsoo, että rajausta ehdotettujen erityislainsäädäntöön sisältyvien subjektiivisen oikeuden luonteisten palvelujen kohdentamisesta välttämättömän tuen tarpeessa oleville henkilöryhmille on perusteltu. Valtiovarainministeriö korostaa lausunnossaan, että kustannusten siirtyminen toisen lain piiriin on otettava huomioon kokonaisuudessaan esitysluonnoksen kustannusvaikutusten arvioinnissa, tulevien maakuntien rahoituksen määräytymisessä sekä muut mahdolliset siirtymät muun lainsäädännön soveltamisalaa.

Lain kustannusvaikutukset tulee valtiovarainministeriön mukaan arvioida kokonaisuudessaan siitä ajankohdasta, jolloin tehtävien laajennukset tulevat voimaan. Uudistuksen aiheutta-

mat kustannukset tulisi pyrkiä arvioimaan perusteellisesti siten, että maakunnilla olisi muutoksen säästövaikutukset huomioon otettaessa tosiasialliset mahdollisuudet suoriutua niille osoitetuista kunnilta ja erityishuoltopiireiltä siirtyvistä tehtävistä ja velvoitteista eivätkä maakuntien kustannukset nousisi esityksen perusteella sen vaikutusarvioista poikkeavasti. Valtiovarainministeriö katsoo, että tehtävien hoitoon pitää osoittaa riittävä rahoitus heti velvoitteiden tullessa voimaan.

Valtiovarainministeriö pitää tärkeänä alkuvaiheen lisäkustannusten arvioimisen realistisesti ja kattavasti. Erityisen järjestämisvelvollisuuden alaa ei tule laajentaa ja esitysluonnoksesta tulisi käydä selvemmin esille se, ettei esitysluonnoksessa esitetä uusia tai laajennettuja subjektiivisia oikeuksia.

Henkilöstön vähentämisen osalta valtiovarainministeriö pitää arvioitujen kustannussäästöjen saavuttamista epävarmana. Syynä tähän ovat samanaikaiset sosiaali- ja terveydenhuollon sekä maakuntauudistukseen liittyvät toimet ja säästöavoitteet sekä yleensä irtisanomisiin liittyvä menettely. Lakiesityksessä jää myös epäselväksi se, aiheuttaako ehdotuksen 4 §:ään sisältyvä aiempaa yksityiskohtaisempi päätöksenteon tukemista koskeva sääntely lisäkustannuksia.

Valtiovarainministeriö toteaa, että muutos ei vaikuta kuntien peruspalvelujen valtionosuuteen, vaan se otetaan huomioon maakuntien vuoden 2019 rahoituspohjan määrittelyssä. Valtiovarainministeriön mukaan lakiesityksen vaikutuksia ei ole huomioitu julkisen talouden suunnitelmassa vuosille 2018–2021.

Valtiovarainministeriö toteaa, että lakiehdotuksesta on ymmärrettävissä, että esitys ei sellaisenaan toteuttaisi esitettyä säästöavoitetta, vaan säästöarvioita pitäisi vielä tarkastella uudestaan valmistelutyöryhmän päätyttyä.

Järjestöt

Kuntaliiton mukaan taloudellisten vaikutusten arviointi on tehty poikkeuksellisen perusteellisesti. Kuntaliitto kuitenkin huomauttaa, että osa lasketuista eristä ei liity nyt käsiteltäviin lakiesityksiin. Esimerkiksi invalidivähennyksen poisto ei liity tähän lakiesitykseen. Kuntaliitto katsoo myös, että matkojen yhdistely sekä lakiesitykseen liittyvät hallinnolliset muutokset ovat toimenpiteitä, joista todennäköisesti aiheutuu säästöjä, mutta niitä ei pidä ottaa huomioon, koska kunnat jo toteuttavat tai tulevat toteuttamaan näitä toimenpiteitä tästä laista riippumatta. Näiltä osin Kuntaliitto pitää perusteettomana valtionosuuden vähentämistä. Kuntaliitto katsoo myös, että soveltamisala laajentaa lain piiriin tulevia, mitä ei ole Kuntaliiton mukaan huomioitu taloudellisissa laskelmissa. JHL ry toteaa taloudellisten vaikutusten arvioinnin jäävän esityksessä puutteelliseksi ja toivoo vaikutusten täsmentämistä.

8 LIITTEET

8.1 LAUSUNTOPYYNTÖKYSELY

Lausuntopyyntökysely

Ohjeet:

Sähköisessä kyselylomakkeessa voi liikkua edestakaisin painamalla Edellinen- tai Seuraava -painikkeita. Kyselyssä on mahdollista edetä vastaamatta kaikkiin kysymyksiin, mutta osa kysymyksistä on merkitty pakollisiksi. Suurimpaan osaan kysymyksistä on mahdollista valita vain yksi vastausvaihtoehto. Jokaista vastausta on mahdollista perustella ja perustellut huomioidaan vastauksia analysoitaessa. Kyselyn lopussa on runsaasti vastaustilaa lausujien vapaamuotoisille kommentteille. Vastauksia on mahdollista muokata ennen kyselylomakkeen lähettämistä.

Kyselyn voi tarvittaessa keskeyttää painamalla Keskeytä-painiketta ja jatkaa vastaamista myöhemmin. Keskeytä-painikkeesta kysely vie automaattisesti sivulle, jossa on linkki jatkettavaan kyselyyn. Sivulla voi myös lähettää linkin sähköpostiisi. Kyselyä ei ole kuitenkaan mahdollista muokata kahden eri toimipisteen välillä. Mikäli samaa muokattavaa kyselylinkkiä muokataan kahdesta eri toimipisteestä samanaikaisesti, kyselyyn tallentuu viimeisin versio. Tästä syystä kyselylinkkiä ei pidä jakaa eteenpäin.

Viimeisen kysymyksen lopussa on Yhteenveto-painike, josta pääset tarkastelemaan laatimiasi vastauksia. Yhteenvetosivulta pääset muokkaamaan (Muokkaa vastauksia -painike) ja tulostamaan (Tulosta-painike) kyselyn.

Vastauksien lähetys: Kun kyselyyn vastaaminen on valmis, paina kyselylomakkeen yhteenvetosivun lopussa olevaa **Valmis-painiketta**. Valmis-painikkeen painamisen jälkeen kyselyvastausta ei ole enää mahdollista täydentää tai muokata.

Kyselylomakkeeseen voi vastata vain kerran.

Lisätietoja kyselystä antavat:

neuvotteleva virkamies Anne-Mari Raassina, p. 02951 63405
hallitussihteeri Erkki Papunen, p. 02951 63298
hallitussihteeri Terhi Tulkki, p. 02951 63229
sähköpostit ovat muotoa etunimi.sukunimi@stm.fi

Kyselyn tekniseen toteutukseen liittyvät kysymykset:

osastosihteeri Anne Vuori, p. 02951 63413
osastosihteeri Hang Pham, p. 02951 63569
sähköpostit ovat muotoa etunimi.sukunimi@stm.fi

1. Vastaajan taustatiedot

Etunimi * _____
Sukunimi * _____
Sähköposti _____
Organisaatio, jota vastaus edustaa * _____
Mahdollinen tarkennus _____

2. Onko vastaaja *

- Kunta
 Erityishuollon kuntayhtymä
 Muu kuntayhtymä
 Ministeriö
 Muu valtion viranomainen
 Järjestö
 Yksityishenkilö, vammaispalvelujen käyttäjä
 Muu yksityishenkilö
 Ei mikään edellä mainittu, edustan

1 luku Yleiset säännökset**1 § Lain tarkoitus**

Tämän lain tarkoituksen on: 1) toteuttaa vammaisen henkilön yhdenvertaisuutta, osallisuutta ja osallistumista yhteiskunnassa; 2) ehkäistä ja poistaa esteitä, jotka rajoittavat vammaisen henkilön yhdenvertaisuuden toteutumista; 3) edistää vammaisen henkilön itsenäistä suoriutumista ja itsemääräämisoikeuden toteutumista; sekä 4) turvata vammaisen henkilön yksilöllisen tarpeen mukaiset, riittävät ja laadultaan hyvät palvelut.

3. 1 §:ssä säädetään lain läpileikkaavista periaatteista. Kattaako säännös vammaispalveluille asetetut tavoitteet?

- Kyllä
 Ei
 Ei kantaa

4. Muita huomioita 1 §:n sisältöön.

2 § Soveltamisala

Maakunnan on järjestettävä tässä laissa tarkoitettuja palveluja, jos henkilö tarvitsee pitkäaikaisen vamman tai sairauden aiheuttaman toimintarajoitteen johdosta välttämättä ja toistuvasti apua tai tukea tavanomaisessa elämässä eikä hän saa muun lain nojalla etunsa mukaisia riittäviä ja sopivia palveluja. Maakunnan järjestämisvastuusta säädetään laissa sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämisestä (xx/xxxx, jäljempänä järjestämislaki).

Palvelujen tuottamisesta säädetään järjestämislaissa, laissa sosiaali- ja terveyspalvelujen tuottamisesta (xx/xxxx, jäljempänä palveluntuottajalaki) sekä laissa asiakkaan valinnanvapaudesta sosiaali- ja terveydenhuollossa (xx/xxxx, jäljempänä valinnanvapauslaki).

Tätä lakia ei sovelleta sellaiseen ikääntyneen väestön toimintakyvyn tukemisesta ja iäkkäiden sosiaali- ja terveyspalveluista annetun lain (980/2012, jäljempänä vanhuspalvelulaki) 3 §:n 2 kohdassa tarkoitettuun iäkkääseen henkilöön, jonka avun tai tuen tarve johtuu pääasiassa korkean iän myötä alkaneista, lisääntyneistä tai pahentuneista sairauksista tai vammoista taikka korkeaan ikään liittyvästä rappeutumisesta.

5. Onko 2 §:n perusteella selvää, missä tilanteissa sovelletaan erityislakia?

- Kyllä
- Ei
- Ei kantaa

6. 2 §:n 3 momentissa säädetään soveltamisalan rajauksesta.

Onko rajausta selkeä?

- Kyllä
- Ei
- Ei kantaa

Onko rajausta tarpeellinen?

- Kyllä
- Ei
- Ei kantaa

7. Muita huomioita 2 §:n sisältöön.

4 § Vammaisen henkilön osallistuminen ja osallisuuden tukeminen

8. Arvioikaa momenttien tarpeellisuutta lain soveltamisen kannalta.

Palvelutarpeen arviointi sekä palvelujen suunnittelu, toteuttaminen ja toteutumisen seuranta on tehtävä yhteistyössä vammaisen henkilön ja sosiaalihuollon asiakkaan asemasta ja oikeuksista annetun lain (812/2000, jäljempänä asiakaslaki) 9 ja 10 §:ssä tarkoitetuissa tapauksissa vammaisen henkilön ja hänen laillisen edustajansa taikka omaisen tai muun läheisen kanssa.

- Tarpeellinen
- Tarpeeton
- Ei kantaa

Asiakkaan oikeudesta saada selvitys toimenpidevaihtoehdoista säädetään asiakaslain 5 §:ssä sekä asiakkaan itsemääräämisoikeudesta ja osallistumisesta asiakaslain 8, 9 ja 10 §:ssä. Asiakkaan osallistumisesta palvelutarpeen arviointiin sekä asiakassuunnitelman laatimiseen säädetään sosiaalihuoltolain (1301/2014) 36, 39 ja 41 §:ssä.

- Tarpeellinen
- Tarpeeton
- Ei kantaa

Vammaisen henkilön osallistumista on tuettava hänen toimintakykynsä, ikänsä ja elämäntilanteensa edellyttämällä tavalla. Vammaisen henkilön on voitava käyttää hänelle soveltuvaa viestintä- ja kommunikointikeinoa ja häntä on tarvittaessa tuettava tiedon saannissa, oman mielipiteen muodostamisessa ja ilmaisemisessa sekä oman tahdon toteuttamisessa.

- Tarpeellinen
- Tarpeeton
- Ei kantaa

Lapsen ja nuoren mielipiteen selvittämisestä säädetään sosiaalihuoltolain 32 §:ssä. Lapselle ja nuorelle on järjestettävä riittävä apu ja tuki tiedonsaantiin, kommunikaatioon ja vuorovaikutukseen.

- Tarpeellinen
- Tarpeeton
- Ei kantaa

9. Muita huomioita 4 §:n sisältöön.

5 §:ssä säädetään palvelutarpeen arvioinnista ja asiakassuunnitelmasta

10. Ovatko seuraavat säännökset tarpeellisia?

Vammaisen henkilön palvelutarpeen arvioinnista säädetään sosiaalihuoltolain (1301/2014) 36 ja 37 §:ssä.

- Kyllä
- Ei
- Ei kantaa

Asiakassuunnitelman tekemisestä ja omatyöntekijästä säädetään sosiaalihuoltolain 39 ja 42 §:ssä.

- Kyllä
- Ei
- Ei kantaa

Palvelutarpeen arvioinnin ja asiakassuunnitelman yhteydessä tehtävässä monialaisessa yhteistyössä ja palvelujen yhteensovittamisessa noudatetaan, mitä sosiaalihuoltolain 41 §:ssä säädetään.

- Kyllä
- Ei
- Ei kantaa

11. Muita huomioita 5 §:n sisältöön.

6 § Päätöksenteko ja palvelujen toteuttaminen

Palveluja koskevasta päätöksenteosta ja päätösten toimeenpanosta säädetään sosiaalihuoltolain 45 ja 46 §:ssä. Päätöksen voimassaoloon ja palvelujen jatkuvuuteen sovelletaan, mitä sosiaalihuoltolain 38 §:n 3 momentissa säädetään pysyvästä ja pitkäaikaisesta tuen tarpeesta.

Tämän lain perusteella annettavat palvelut on toteutettava sisällöltään, laadultaan ja laajuudeltaan vammaisen henkilön tarpeen ja edun mukaisina riippumatta valitusta palvelusta tai palvelun tuottajasta ja toteuttamistavasta. Palvelujen laadun määrittämisessä ja arvioinnissa on otettava tässä laissa säädetyn lisäksi huomioon, mitä asiakaslais-
sa, sosiaalihuoltolaisissa ja palveluntuottajalaisissa säädetään palvelujen sisällöstä, tavoitteista, laadusta, suunnittelusta ja toteuttamisesta.

Maakunnan on huolehdittava siitä, että vammaisen henkilön ja tarvittaessa hänen perheensä tarpeen mukaiset eri lakeihin perustuvat palvelut muodostavat tämän lain tarkoitusta toteuttavan yhteensovitetun kokonaisuuden. Palvelukokonaisuudesta on tarvittaessa tehtävä päätös noudattaen, mitä sosiaalihuoltolain 46 §:ssä säädetään.

Sen lisäksi mitä muualla lainsäädännössä säädetään, vammaisen lapsen ja nuoren palvelujen toteuttamisessa on otettava huomioon lapsen tai nuoren ikä ja kehitysvaihe, mielipide, perhesuhteet ja muut läheiset ihmissuhteet sekä osallisuus ja toimintamahdollisuudet lapsen tai nuoren omassa toimintaympäristössä. Palvelut on toteutettava siten, että ne mahdollistavat lapsen ja nuoren hyvinvoinnin ja kehityksen hänen yksilöllisten valmiuksiensa mukaisesti.

12. Arvioikaa seuraavia päätöksentekoon ja palvelujen toteuttamiseen liittyviä väittämiä.

	Kyllä	Ei	Ei kan- taa
Päätöksentekoon liittyvä sääntely on riittävä.	☐	☐	☐
	☐		
	☐		
Päätösten toimeenpanon sääntely on riittävä.	☐	☐	☐
	☐		
	☐		
Palvelujen laadun määrittämisen ja arvioinnin sääntely on riittävä.	☐	☐	☐
	☐		
	☐		
Lasten ja nuorten huomioon ottamisen sääntely on riittävä.	☐	☐	☐
	☐		
	☐		

13. Muita huomioita 6 §:n sisältöön.

2 luku Erityispalvelut

Laissa säädettäisiin vammaisten henkilöiden avun ja tuen tarpeisiin vastaavista erityispalveluista. Näitä olisivat muun muassa valmennus ja tuki, henkilökohtainen apu, asumisen tuki ja palvelut, tuki esteettömään asumiseen, lyhytaikainen huolenpito, päiväaikainen toiminta sekä liikkumisen tuki ja palvelut.

8 § Valmennus ja tuki

Vammaisella henkilöllä on oikeus saada välttämättä tarvitsemaansa valmennusta ja tukea: 1) tiedollisten tai toiminnallisten tai sosiaalisessa vuorovaikutuksessa tarvittavien taitojen harjoittamisessa; 2) elämän muutostilanteissa; 3) kommunikaatiossa; 4) päätöksenteossa; 5) muussa tavanomaisessa elämässä suoriutumisessa.

Valmennuksen ja tuen tarkoituksena on tukea vammaisen henkilön itsemääräämisoikeutta, osallisuutta ja itsenäistä suoriutumista vahvistamalla henkilön omia sekä hänen perheensä ja läheistensä voimavaroja. Valmennuksen ja tuen tavoitteet ja sisältö sekä välttämätön määrä, kesto ja toteutustapa määräytyvät vammaisen henkilön asiakassuunnitelmaan kirjattujen yksilöllisten tarpeiden ja elämäntilanteen mukaan.

Valmennusta ja tukea voidaan järjestää vammaisen henkilön perheelle tai hänelle läheisille henkilöille silloin, kun se on tarpeen vammaisen henkilön valmennukselle ja tuelle asiakassuunnitelmassa määriteltyjen tavoitteiden toteuttamiseksi.

Vammaisen henkilön perheellä tai muilla läheisillä henkilöillä on oikeus saada valmennusta ja tukea merkittävässä elämänmuutostilanteissa, jos se on välttämätöntä vammaisen henkilön palvelujen tarkoituksen toteuttamiseksi.

Valmennusta ja tukea annetaan henkilökohtaisena tai ryhmässä toteutettavana palveluna taikka muiden palvelujen osana.

14. Täydentääkö säännös asianmukaisesti ehdotetussa laissa säädettyjä muita erityispalveluja?

- Kyllä
- Ei
- Ei kantaa

15. Onko selvää, milloin sovelletaan ehdotetun lain mukaista valmennusta ja tukea koskevaa säännöstä ja milloin sosiaalihuoltolain (1301/2014) tai muun lain säännöksiä? (Esim. sosiaalihuoltolain 17 §:n mukaista sosiaalista kuntoutusta koskevaa säännöstä)?

- Kyllä
- Ei
- Ei kantaa

16. Muita huomioita 8 §:n sisältöön.

9 § Henkilökohtainen apu

Vammaisella henkilöllä on oikeus saada henkilökohtaista apua silloin, kun hän välttämättä ja toistuvasti tarvitsee toisen henkilön apua suoriutuakseen:

- 1) päivittäisissä toimissa;
- 2) työssä, opiskelussa tai muussa osallisuutta edistävässä toiminnassa; tai
- 3) vapaa-ajan toiminnassa tai sosiaalisessa osallistumisessa.

Henkilökohtaisen avun tarkoitus on auttaa vammaista henkilöä toteuttamaan omia valintojaan yhdenvertaisesti muiden kanssa. Henkilökohtaisen avun järjestäminen edellyttää, että vammaisella henkilöllä on voimavaroja määritellä avun sisältö ja toteutustapa. Henkilökohtaiseen apuun voi osana palvelun kokonaisuutta kuulua sellaisia terveydenhuollon toimenpiteitä, jotka ovat välttämättömiä henkilön itsenäisen suoriutumisen mahdollistamiseksi.

Vammaisella henkilöllä on oikeus saada henkilökohtaista apua 1 momentin 1 ja 2 kohdissa tarkoitetuissa toiminnoissa siinä laajuudessa kuin hän sitä välttämättä tarvitsee. Lisäksi vammaisella henkilöllä on oikeus saada henkilökohtaista apua 1 momentin 3 kohdassa tarkoitetuissa toiminnoissa vähintään 30 tuntia kuukaudessa, jollei tätä pienempi tuntimäärä riitä turvaamaan henkilön välttämätöntä avuntarvetta.

17. Onko säännös tarkoituksenmukainen?

- Kyllä
- Ei
- Ei kantaa

18. Huomioita 9 §:n sisältöön.

10 § Henkilökohtaisen avun toteuttaminen

Henkilökohtainen apu voidaan toteuttaa käyttäen seuraavia toteuttamistapoja: 1) työnantajamalli, jossa vammaisen henkilö toimii henkilökohtaisen avustajan työnantajana; 2) asiakassetelimalli, jossa maakunta antaa vammaiselle henkilölle henkilökohtaisen avun hankkimista varten valinnanvapauslaissa tarkoitetun asiakassetelin; 3) palvelumalli, jossa maakunta tuottaa henkilökohtaisen avun palvelut itse tai yhteistoiminnassa muiden maakuntien kanssa tai hankkii ne sopimuksiin perustuen muulta palvelun tuottajalta.

Henkilökohtaisen avun toteuttamistavoista päätettäessä maakunnan on otettava huomioon vammaisen henkilön oma mielipide ja toivomukset sekä asiakassuunnitelmassa määritelty avun tarve ja elämäntilanne kokonaisuudessaan. Henkilökohtainen apu on aina toteutettava siten, että se edistää vammaisen henkilön itsemääräämisoikeuden ja osallisuuden toteuttamista. Henkilökohtaisen avun toteuttamistapoja sekä muita sosiaali- ja terveydenhuollon palveluja voidaan yhdistellä niin, että palvelujen kokonaisuus vastaa vammaisen henkilön avun tarpeeseen. Henkilökohtaisena avustajana voi erityisistä syistä toimia vammaisen henkilön omainen tai muu läheinen henkilö, jos se on vammaisen henkilön edun mukaista.

Asiakassuunnitelmaan on kirjattava henkilökohtaisen avun sijaisjärjestelyjen toteuttamistavat avustajan poissaolotilanteissa ja työsuhteen päättyessä.

19. Onko säännös tarkoituksenmukainen?

- Kyllä
 Ei
 Ei kantaa

20. Huomioita 10 §:n sisältöön.

11 § Henkilökohtaisen avun työnantajamalli

Työnantajana toimivan vammaisen henkilön ja henkilökohtaisen avustajan väliseen työsuhteeseen sovelletaan työsopimuslakia (55/2001).

Työnantajamallia voidaan käyttää, jos työnantajaksi ryhtyvä henkilö kykenee vastaamaan työnantajan velvollisuuksista ja hän suostuu toimimaan työnantajana saatuaan maakunnalta riittävän ja ymmärrettävän selvityksen työnantajan velvollisuuksista ja vastuista. Suostumus on kirjattava asiakassuunnitelmaan.

Maakunnan on tarpeen mukaan neuvottava ja autettava vammaista henkilöä työnantajan oikeuksien ja velvollisuuksien toteuttamisessa.

Maakunnan on työnantajamallissa korvattava työnantajan lakisääteiset maksut ja korvaukset sekä muut työnantajana toimimisesta aiheutuvat välttämättömät ja kohtuulliset kulut. Työnantajana toimimisesta aiheutuvien kulujen perusteet ja korvaamistapa on kirjattava asiakassuunnitelmaan.

21. Onko säännös tarkoituksenmukainen?

- Kyllä
 Ei
 Ei kantaa

22. Huomioita 11 §:n sisältöön.

12 § Asumisen tuki ja palvelut

Vammaisen henkilön kotona asumista tuetaan ensisijaisesti sosiaalihuoltolain mukaisilla sekä tarvittaessa tämän lain mukaisilla palveluilla.

Vammaisella henkilöllä on oikeus saada asumisen tuki ja palvelut sosiaalihuoltolain 21 §:n 4 momentin mukaisena palveluasumisena, jos hän tarvitsee soveltuvan asunnon sekä apua ja tukea välttämättä ja jatkuvaluonteisesti tai vuorokauden eri aikoina.

Asumisen tuki ja palvelut sisältävät avun ja tuen päivittäisissä toimissa sekä ne palvelut, joita tarvitaan vammaisen henkilön hyvinvoinnin ja terveyden edistämiseksi ja ylläpitämiseksi sekä osallisuuden, kommunikaation ja perhe-elämän mahdollistamiseksi. Asumisen tuen ja palvelujen sisältö, määrä ja toteutustapa määritellään asiakassuunnitelmaan kirjattujen vammaisen henkilön yksilöllisten tarpeiden ja elämäntilanteen mukaisesti. Asumisen tuki ja palvelut voidaan toteuttaa myös henkilön omaan asuntoon.

23. Onko säännös tarkoituksenmukainen?

- Kyllä
 Ei
 Ei kantaa

24. Huomioita 12 §:n sisältöön.

13 § Lasten asumisen järjestäminen

Vammaisen lapsen asuminen toteutetaan ensisijaisesti lapsen oman perheen kanssa siten kuin 12 §:ssä säädetään.

Lapsen asuminen muualla kuin oman perheen kanssa voidaan toteuttaa vain, jos:

- 1) perheen kotiin tuotavat palvelut ja muu lapsen ja perheen tuki eivät ole lapsen edun mukaisen huolenpidon toteuttamiseksi sopivia tai mahdollisia taikka jos ne ovat osoittautuneet riittämättömiksi; ja
- 2) lapsen asumisen muualla kuin oman perheen kanssa on arvioitu 5 §:n mukaisesti olevan lapsen huolenpidon, tasapainoisen kehityksen ja hyvinvoinnin toteuttamiseksi tai lapsen terveyden tai turvallisuuden kannalta lapsen edun mukaista.

Sen lisäksi mitä 6 §:n 4 momentissa säädetään, lapsen asuinpaikan valinnassa on kiinnitettävä erityistä huomiota lapsen tarpeisiin ja niitä vastaavaan henkilöstön osaamiseen, lapsen ja perheenjäsenten ja muiden läheisten yhteydenpitoon ja ihmissuhteiden ylläpitämiseen sekä hoidon ja huolenpidon jatkuvuuteen. Lapsen asuminen on järjestettävä niin, että asuinpaikan etäisyys ei ole este yhteydenpidolle lapselle läheisiin henkilöihin. Lapsen asuminen muualla kuin oman perheen kanssa voidaan järjestää perhehoitona tai yksikössä, jossa hoidetaan samanaikaisesti enintään seitsemää lasta.

Jos lapsi asuu tämän lain nojalla muualla kuin oman perheen kanssa, vanhemmat ja huoltajat vastaavat lapsen elatuksesta aiheutuvista kustannuksista siten kuin laissa lapsen elatuksesta (704/1975) sekä laissa sosiaali- ja terveydenhuollon asiakasmaksuista (912/1992) säädetään.

25. Miten olisi syytä säätää vammaisten lasten asumisesta kodin ulkopuolella? Arvioikaa seuraavia väittämiä.

Vammaisten lasten asumisesta kodin ulkopuolella olisi säädettävä ehdotetun lain mukaisena palveluna.

- Samaa mieltä
 Eri mieltä
 Ei kantaa

Vammaisten lasten asumisesta kodin ulkopuolella olisi säädettävä lastensuojelulain mukaisena avohuollon sijoituksena ilman huostaanottoa.

- Samaa mieltä
 Eri mieltä
 Ei kantaa

Vammaisten lasten asumisesta kodin ulkopuolella olisi säädettävä sekä ehdotetussa laissa että lastensuojelulaissa siten, että ehdotettu laki on ensisijainen.

- Samaa mieltä
- Eri mieltä
- Ei kantaa

Vammaisten lasten sijoittaminen kodin ulkopuolelle olisi tehtävä ilman huostaanottoa avo-
huollon sijoituksena myös pidemmäksi aikaa.

- Samaa mieltä
- Eri mieltä
- Ei kantaa

Vammaisten lasten sijoittaminen kodin ulkopuolelle olisi aina tehtävä lastensuojelulain periaatteiden ja säännösten mukaisesti.

- Samaa mieltä
- Eri mieltä
- Ei kantaa

26. Mitä muuta haluaisitte tuoda esiin liittyen tilanteisiin, joissa lapsi asuu erossa vanhem-
mistaan tai huoltajistaan?

14 § Tuki esteettömään asumiseen

Vammaisella henkilöllä on oikeus saada korvaus 12 §:ssä tarkoitetun vakituisen asunnon muutostöistä, itsenäisen suoriutumisen kotona mahdollistavista välineistä sekä muista teknisistä ratkaisuista aiheutuvista kohtuullisista kustannuksista, jos hän toimintarajoitteen-
sa vuoksi välttämättä tarvitsee tätä tukea päivittäisissä toimissa, liikkumisessa tai muussa itsenäisessä suoriutumisessa. Maakunta voi myös antaa edellä mainittuja välineitä sekä muita teknisiä ratkaisuja korvauksetta vammaisen henkilön käytettäväksi.

Asunnon muutostöistä aiheutuviksi korvattaviksi kustannuksiksi katsotaan myös muutos-
töiden suunnittelusta sekä esteiden poistamisesta asunnon välittömästä lähiympäristöstä aiheutuvat kohtuulliset kustannukset.

Itsenäisen suoriutumisen kotona mahdollistavat välineet ja muut tekniset ratkaisut on suunniteltava ja toteutettava vammaisen henkilön yksilöllisen tarpeen mukaisesti. Jos asia-
kas haluaa itse teettää tai hankkia 1 ja 2 momentissa tarkoitetut muutostyöt tai muut itse-
näistä suoriutumista mahdollistavat välineet sekä tekniset ratkaisut, maakunnan on asiakkaan pyynnöstä annettava asiakkaalle arvio hänelle korvattavista kohtuullisista
kustannuksista. Korvaus asunnon muutostöistä tai välineiden sekä muiden teknisten ratkai-
sujen hankkimisesta on haettava maakunnalta viimeistään kuuden kuukauden kuluessa
kustannusten syntyemisestä.

27. Onko säännös tarkoituksenmukainen?

- Kyllä
- Ei
- Ei kantaa

28. Huomioita 14 §:n sisältöön.

15 § Lyhytaikainen huolenpito

Vammaisella henkilöllä on oikeus saada lyhytaikaista huolenpitoa välttämättömän huolenpidon ja osallisuuden turvaamiseksi sekä huolenpidosta vastaavien henkilöiden hyvinvoinnin tukemiseksi.

Lyhytaikaisen huolenpidon sisältö, määrä, kesto ja toteutustapa määräytyvät vammaisen henkilön asiakassuunnitelmaan kirjattujen yksilöllisten tarpeiden ja elämäntilanteen mukaan.

29. Onko lyhytaikainen huolenpito tarpeellinen palvelu?

- Kyllä
- Ei
- Ei kantaa

30. Onko selvää, milloin sovelletaan ehdotetun lain mukaista lyhytaikaista huolenpitoa koskevaa säännöstä ja milloin sosiaalihoitolain (1301/2014) säännöksiä (esim. SHL:n 19 §:n mukaista kotipalvelua koskevaa säännöstä) tai omaishoidon tuesta annettua lakia?

- Kyllä
- Ei
- Ei kantaa

31. Huomioita 15 §:n sisältöön.

16 § Päiväaikainen toiminta

Vammaisella henkilöllä on oikeus päiväaikaiseen toimintaan silloin, kun hän tarvitsee toimintarajoitteensa vuoksi erityistä sosiaalisen vuorovaikutuksen ja osallisuuden turvaavaa sekä toimintakykyä ylläpitävää palvelua eivätkä sosiaalihoitolain 17 §:n mukainen sosiaalinen kuntoutus, vuoden 1982 sosiaalihoitolain (710/1982) 27 d §:n mukainen työllistymistä tukeva toiminta ja 27 e §:n mukainen työtoiminta tai laissa kuntouttavasta työtoiminnasta (189/2001) säädetty kuntouttava työtoiminta ole henkilön palvelutarpeeseen nähden sopivia ja riittäviä palveluja. Maakunnalla ei ole velvollisuutta järjestää päiväaikaista toimintaa henkilölle, jonka toimeentulo perustuu pääosin vanhuuseläkkeeseen.

Päiväaikaista toimintaa on järjestettävä viitenä päivänä viikossa tai harvemmin vammaisen henkilön yksilöllisen tarpeen mukaisesti. Päiväaikainen toiminta sisältää palveluun kuuluvat matkat.

32. Onko säännös tarkoituksenmukainen?

- Kyllä
 Ei
 Ei kantaa

33. Huomioita 16 §:n sisältöön.

17 § Liikkumisen tuki ja palvelut

Vammaisen henkilön liikkuminen toteutetaan ensisijaisesti osana esteetöntä julkista joukkoliikennettä. Julkisen joukkoliikenteen käyttöä on tarvittaessa tuettava ja täydennettävä sosiaalihuoltolain 23 §:n 3 momentin mukaisilla liikkumisen tuen toteuttamistavoilla. Elleivät sosiaalihuoltolain mukaiset liikkumisen tuen toteuttamistavat ole vammaisen henkilön liikkumisen turvaamiseksi riittäviä ja sopivia, sovelletaan tätä lakia.

Vammaisella henkilöllä on oikeus saada liikkumisen tuki ja palvelut toteutettuna kuljetuspalveluna taksilla, invataksilla tai vastaavalla ajoneuvolla silloin, kun henkilön liikkumista ei voida muuten turvata. Kuljetuspalvelua on täydennettävä saattajapalvelulla, jos se on välttämätöntä henkilön matkasta suoriutumiseksi.

Liikkumisen tuen ja palvelujen tarkoituksena on mahdollistaa vammaisen henkilön liikkuminen, joka liittyy

- 1) työssä käymiseen;
- 2) opiskeluun;
- 3) päiväaikaiseen toimintaan ja muuhun osallisuutta edistävään toimintaan;
- 4) vapaa-ajan toimintaan, sosiaaliseen osallistumiseen ja muuhun tavanomaiseen elämään kuuluvaan toimintaan.

34. Turvaako säännös vammaisen henkilön liikkumisen?

- Kyllä
 Ei
 Ei kantaa

35. Muita huomioita 17 §:n sisältöön.

18 § Liikkumisen tuen ja palvelujen toteuttaminen

Edellä 17 §:n 2 momentissa tarkoitettujen kuljetuspalvelujen määrää ja alueellista ulottuvuutta arvioitaessa on otettava huomioon vammaisen henkilön liikkumisen tarve, muut käytettävissä olevat palvelut ja matkan tarkoitus. Lisäksi arvioinnissa on otettava huomioon vammaisen henkilön käytössä olevaan, hänen liikkumistarpeisiinsa sopivaan, autoon saatu julkinen tuki.

Kuljetuspalveluja työhön, opiskeluun, päiväaikaiseen tai muuhun osallisuutta tukevaan toimintaan on järjestettävä niihin välttämättä tarvittava määrä. Kuljetuspalveluja vapaa-ajan toimintaan, sosiaaliseen osallistumiseen ja muuhun tavanomaiseen elämään kuuluvaan toimintaan on järjestettävä siten, että henkilö voi tehdä vähintään 18 yhdensuuntaista matkaa kuukaudessa asuinkunnan tai lähikunnan alueella. Kuljetuspalveluun oikeutettujen henkilöiden matkoja on yhdisteltävä toteutettavaksi samalla kulkuneuvolla, ellei matkojen yhdistely aiheuta matkustusajan kohtuutonta pitenemistä tai muuta kohtuutonta haittaa palveluun oikeutetulle.

Maakunta voi vaihtoehtona kuljetuspalveluille antaa vammaisen henkilön käyttöön auton tai myöntää taloudellista tukea auton hankintaan, jos henkilön toimintarajoitteesta aiheutuva tuen tarve liikkumisessa tavanomaisen elämän toiminnoissa on runsasta ja jatkuvaluonteista.

Jos vammaisen henkilön käytössä on 3 momentissa tarkoitettu auto taikka sellainen hänen liikkumistarpeisiinsa sopiva auto, jonka hankintaan on myönnetty muuta julkista tukea, henkilöllä on oikeus saada vähintään kuusi yhdensuuntaista matkaa kuukaudessa vapaa-ajan toimintaan, sosiaaliseen osallistumiseen tai tavanomaiseen elämään kuuluvaan toimintaan, jollei tätä pienempi määrä riitä turvaamaan henkilön välttämätöntä liikkumista. Työ- ja opiskelumatkat on järjestettävä myös näissä tilanteissa 2 momentin mukaisesti.

36. Onko säännös tarkoituksenmukainen?

- Kyllä
- Ei
- Ei kantaa

37. Huomioita 18 §:n sisältöön.

19 § Taloudellinen tuki

Maakunta voi korvata vammaiselle henkilölle kustannukset, jotka henkilölle aiheutuvat muiden kuin terveydenhuollon lääkinälliseen kuntoutukseen kuuluvien päivittäisissä toiminnoissa, liikkumisessa, viestinnässä tai vapaa-ajan toiminnoissa tarvittavien välineiden sekä muiden teknisten ratkaisujen hankkimisesta. Lisäksi maakunta voi korvata ylimääräiset kustannukset, jotka aiheutuvat vamman tai sairauden edellyttämän vaatetuksen ja erikoisravinnon hankkimisesta.

Päivittäisissä toiminnoissa, liikkumisessa, viestinnässä tai vapaa-ajan toiminnoissa tarvittavien välineiden sekä muiden teknisten ratkaisujen hankkimisesta aiheutuneista kustannuksista korvataan puolet, ellei korvauksen korottamiselle tai alentamiselle ole vammaisen henkilön yksilöllinen tarve sekä elämäntilanne kokonaisuudessaan huomioon ottaen erityisiä perusteita. Kustannusten määrä arvioidaan aiheutuvien todellisten kustannusten perusteella. Vakiomalliseen välineeseen tai muihin teknisiin ratkaisuihin sekä autoon tai muuhun kulkuvälineeseen tehdyt toimintarajoitteen edellyttämät välttämättömät muutostyöt korvataan kokonaan määrärahojen puitteissa.

Arvioitaessa vammaisen henkilön taloudellisen tuen tarvetta auton tai muun kulkuvälineen hankintaan on otettava huomioon vammaisen henkilön liikkumisen tarve sekä mahdollisuus käyttää julkista joukkoliikennettä tai muuta liikkumisen tukea ja palveluja. Taloudellista tukea auton tai muun kulkuvälineen hankintaan voidaan myöntää, jos henkilön toimintarajoitteesta aiheutuva kulkuvälineen tarve tavanomaisessa elämässä on runsasta ja jatkuvaluonteista.

Valtioneuvoston asetuksella voidaan tarvittaessa antaa tarkempia säännöksiä hyväksyttävistä kustannuksista sekä muista 1 ja 2 momentissa tarkoitetun korvauksen määräytymiseen vaikuttavista seikoista.

38. Huomioita 19 §:n sisältöön.

3 luku Muutoksenhaku

39. Huomioita 3 luvun säännöksiin.

4 luku Erinäiset säännökset

40. Huomioita 4 luvun säännöksiin.

41. Mitä muuta haluaisitte tuoda esiin lakiesitykseen liittyen?
